

Nordnorske sjømateksportørers regnskapsmessige behandling av valutaterminkontrakter i sikringsforhold

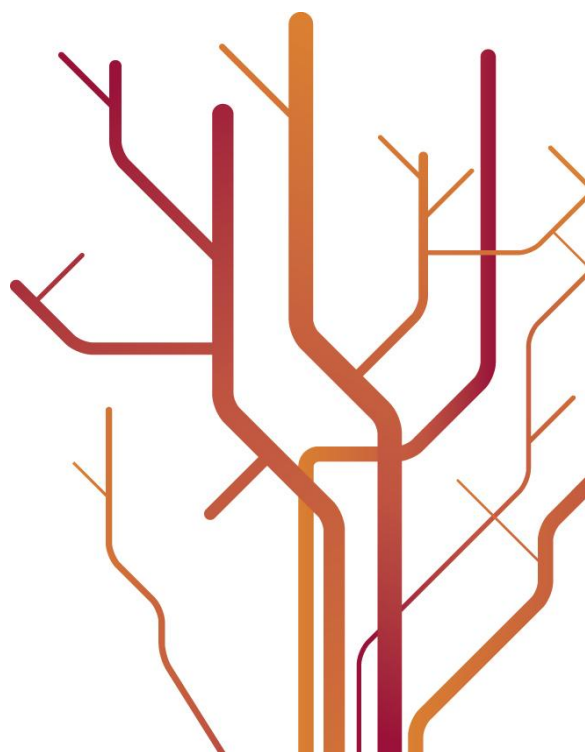
- en analyse av regnskapspraksis

Andreas Vevik Nyseth og Marius Nilsen

Mastergradsoppgave i økonomi og administrasjon
- studieretning bedriftsøkonomi (30 stp)

Mai 2011

Forord

Dette forskningsarbeidet markerer fullføringen av vår siviløkonomgrad ved Handelshøgskolen i Tromsø. Arbeidet er en obligatorisk del av mastergradsstudiet og tilsvarer 30 studiepoeng.

Vår fordypning på mastergradsstudiet har vært finansregnskap. Det var derfor naturlig for oss å velge et tema som faller inn under det aktuelle fagfeltet. Samtidig ønsket vi å benytte dette siste halve året til å tilegne oss kunnskap ut over det vi har hatt som pensum. Valg av tema falt derfor på *regnskapsmessig behandling av valutaterminkontrakter i sikringsforhold*. Temaet innbefatter elementer fra både regnskaps- og finansfaget, noe vi så på som både utfordrende og interessant.

Arbeidet med denne studien har vært krevende, men samtidig enormt lærerik og givende. Underveis i prosessen har vi møtt på mange utfordrende problemstillinger. Noen er løst på egenhånd, mens andre er løst i samarbeid med fagpersoner på det aktuelle området. I denne sammenhengen ønsker vi først og fremst å rette en stor takk til våre fagkyndige veiledere, førstelektor Henning Sollid og universitetslektor Bjørn Sælen ved Handelshøgskolen i Tromsø. Deres imøtekommenhet og alltid konstruktive tilbakemeldinger har vært upåklagelige og uundværlige gjennom hele studien.

Videre ønsker vi å rette en takk til Torkild Haugnes, senior manager ved Ernst & Young, for gode innspill og oppklarende samtaler vedrørende både sikringsbøkføring og dagskurs.

Vi ønsker også å rette en takk til Geir Åge Johansen og Kenneth Holmøy ved Nordea Markets i Tromsø for imøtekommenhet og gode svar på et område hvor regnskapsfolk som oss er lite bevandret.

Til slutt ønsker vi å takke våre familier for deres støtte gjennom hele vår femårige utdannelse. Vi ønsker også å takke våre medstudenter for fem flotte år her på bruket.

Tromsø, 16. mai 2011

Andreas Vevik Nyseth

Marius Nilsen

Sammendrag

Formålet med denne utredningen er å avdekke nordnorske sjømateksportørers regnskapsmessige behandling av valutaterminkontrakter (VTKer) i sikringsforhold. I tillegg ønskes det kartlagt hvorvidt avdekket regnskapspraksis er i tråd med norsk regnskapslovgivning og god regnskapsskikk. Utgangspunktet for studien er regnskapsåret 2009.

Bakgrunnen for studien er at norsk regnskapslovgivning og god regnskapsskikk tidligere har vært både begrenset og mangelfull på området. Dette har ført til en uensartet regnskapspraksis, der både revisorer, regnskapsteoretiskere og andre sentrale profesjoner har tatt ulike standpunkt for hva som er å anse som korrekt praksis. Med innføringen av NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser i oktober 2009 har vi derimot nå fått en egen regnskapsstandard som regulerer regnskapsføringen på dette området.

For å besvare studiens problemformuleringer er det gjennomført en større empirisk undersøkelse blant nordnorske sjømateksportører. Per 14.03.11 var antallet nordnorske sjømateksportører 140. Blant disse er det foretatt et strategisk utvalg på 35 foretak. Utvalget består av 25 foretak som rapporterer etter regnskapslovens ordinære regler (ROR) og 10 foretak som rapporterer etter god regnskapsskikk for små foretak (GRSS).

For de foretakene som rapporterer etter ROR er det innhentet både sekundær- og primærdata. Sekundærdata er innhentet gjennom foretakenes offentlig tilgjengelige årsrapporter. Primærdata er innhentet gjennom telefonintervju med foretakene. For foretak som rapporterer etter GRSS er det kun innhentet sekundærdata i form av foretakenes årsrapporter.

Som forventet avdekker studien en varierende og uensartet regnskapspraksis både blant foretakene som rapporterer etter ROR og foretakene som rapporterer etter GRSS. NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser blir i liten grad benyttet ved regnskapsføringen av sikringsforholdet, og kun halvparten av foretakene som rapporterer etter ROR benytter standardens alternativer for sikringsbokføring. Resten av foretakene vurderer VTKene etter dagskurs- bestemmelsen i rskl. § 5-9. Vurdering etter sistnevnte bestemmelse er også rådende praksis blant foretakene som rapporterer etter GRSS.

Som en naturlig følge av den uensartede regnskapspraksisen blir bestemmelsene på området også i varierende grad fulgt. Dette gjelder både bestemmelsene knyttet til behandlingen i resultatregnskapet/ balansen og noteopplysningene/ årsberetningen, og gir klare indikasjoner i

forhold til årsregnskapenes pålitelighet. Det mest oppsiktsvekkende er at det avdekkes flere tilfeller hvor årsrapporten inneholder større feil. Eksempelvis avdekkes det hos 3 av ROR-foretakene avvik mellom *observert* regnskapspraksis (analyse av årsrapport) og *uttalt* regnskapspraksis (telefonintervju). I tillegg vurderer 2 av GRSS-foretakene VTKene etter rskl. §5-2, og har således benyttet feil vurderingsregel.

Studien indikerer tydelig at bevissthet rundt og kunnskap om regnskapsføringen av sikringsforhold er begrenset blant nordnorske sjømatekspertører. Det er også et sentralt poeng at NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser i liten grad synes å bli fulgt. Det kan således tenkes å være behov for at standardsetter i større grad undersøker hvordan standarden både oppfattes og praktiseres.

Nøkkelord: Sikringsbokføring, valutaterminkontrakt, NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser, NGAAP, kontantstrømsikring, verdisikring.

Innholdsfortegnelse

1 INNLEDNING	1
1.1 Bakgrunn	1
1.2 Aktualisering og problemformuleringer	2
1.3 Avgrensning.....	3
2 TEORI	5
2.1 Årsregnskapet	5
2.1.1 Regnskapsplikten.....	5
2.1.2 Differensierte krav til avleggelse av årsregnskapet.....	5
2.1.3 Årsregnskapets innhold.....	6
2.1.4 Årsregnskapets formål.....	6
2.1.5 Årsregnskapets interesser.....	7
2.2 Den norske regnskapsmodellen	9
2.3 Årsregnskapets fundament (nivå 1)	10
2.3.1 Grunnleggende regnskapsmessige forutsetninger	10
2.3.2 Grunnleggende regnskapsprinsipper	11
2.3.3 Grunnleggende regnskapsmessige rapporteringskrav.....	14
2.4 Regnskapsregler og regnskapsstandarder (nivå 2)	17
2.4.1 Regnskapsloven.....	17
2.4.2 God regnskapsskikk.....	18
2.4.3 Norske regnskapsstandarder.....	19
2.4.4 Autorative uttalelser.....	19
2.5 Den norske regnskapsmodellen og VTKer i sikringsforhold	20
2.5.1 Rettskilder på området	20
2.6 Sentrale begreper og vurderingsregler	23

2.6.1 Virkelig verdi og dagskurs	23
2.6.2 Pengeposter.....	24
2.6.3 Valutakursdifferanser.....	25
2.6.4 Sikring i regnskapsmessig forstand.....	25
2.6.5 VTK i regnskapsmessig forstand	27
2.7 Nærmere om VTKer.....	28
2.7.1 Futureskontrakter.....	29
2.7.2 Forwardkontrakter.....	29
2.7.3 Renteparitet	31
2.7.4 Sikring eller spekulasjon?	33
2.8 Formålet med VTKer avgjør den regnskapsmessige behandlingen	36
2.9 Regnskapsmessig behandling utenfor sikringsforhold.....	37
2.10 Regnskapsmessig behandling ved sikringsforhold	38
2.10.1 Generelt om sikringsbokføring.....	38
2.10.2 Er sikringsbokføring obligatorisk?	39
2.10.3 Sikringsobjekt og sikringsinstrument	39
2.10.4 Sikringseffektivitet	40
2.10.5 Vilkår for sikringsbokføring	40
2.10.6 Regnskapsføring under sikring.....	42
2.10.7 Regnskapsføring ved kontantstrømsikring	43
2.10.8 Regnskapsføring ved verdisikring	45
2.10.9 Oppsummering regnskapsmessig behandling i og utenfor sikringsforhold.....	46
2.11 Opplysningsregler	47
2.11.1 Noteopplysninger	47
2.11.2 Årsberetning.....	51
3 METODE	54
3.1 Økonomisk forskning	54
3.1.1 Den økonomiske forskningsprosessen.....	54

3.2 Fase 1 - formulering	55
3.2.1 <i>Forskningsdesign</i>	56
3.2.2 <i>Kvalitativ og kvantitativ tilnærming</i>	57
3.3 Fase 2 - Utførelse	57
3.3.1 <i>Utvalg</i>	57
3.3.2 <i>Datainnsamling</i>	60
3.3.3 <i>Koding av data</i>	63
3.4 Fase 3 – analyse	64
3.4.1 <i>Analyse av data</i>	64
4. EMPIRI – RESULTATER OG DRØFTING	66
4.1 Disposisjon	66
4.2 Foretak som utarbeidet årsregnskapet og årsberetningen etter ROR	66
4.2.1 <i>Den regnskapsmessige behandlingen i resultatregnskapet og balansen</i>	67
4.2.2 <i>Den regnskapsmessige behandlingen i notene og årsberetningen</i>	71
4.3 Foretak som utarbeidet årsregnskapet og årsberetningen etter GRSS	76
4.3.1 <i>Den regnskapsmessige behandlingen i resultatregnskapet og balansen</i>	76
4.3.2 <i>Den regnskapsmessige behandlingen i notene og årsberetningen</i>	78
5. OPPSUMMERING OG KONKLUSJON	81
5.1 Avsluttende betraktninger og implikasjoner	83
5.1.1 <i>Konsekvenser for årsregnskapet og årsberetningen</i>	83
5.1.2 <i>Mulige årsaker til varierende regnskapspraksis</i>	83
5.1.3 <i>Revisors rolle</i>	84
5.1.4 <i>Implikasjoner for lovgiver</i>	84
5.2 Områder for videre forskning	84
REFERANSELISTE	86

INTERNETTKILDER.....	89
VEDLEGG	90
Vedlegg 1: Eksempel på praktisk regnskapsføring av VTKer utenfor sikringsforhold	90
Vedlegg 2: Eksempel på praktisk regnskapsføring ved kontantstrømsikring.....	95
Vedlegg 3: Eksempel på praktisk regnskapsføring ved verdisikring	105
Vedlegg 4: Intervjuguide.....	114
Vedlegg 5: Datasett/ resultater ROR-foretak.....	116
Vedlegg 6: Datasett/ resultater GRSS-foretak	120

Figur- og tabelloversikt

Figur 1: Årsregnskapets viktigste interessenter	7
Figur 2: Årsregnskapets to overordnede nivåer	10
Figur 3: Tidslinje rettskilder.....	20
Figur 4: Eksempel på VTK (forwardkontrakt).....	30
Figur 5: Differansen mellom spot og termin	31
Figur 6: Regnskapsmessig behandling i og utenfor sikringsforhold.....	46
Figur 7: Krav til noteopplysninger ved regnskapsmessig sikring	50
Figur 8: "The basic business research process"	55
Figur 9: Utvalgsprosessen	59
Figur 10: Former for sekundærdata.....	61
Figur 11: Sikringsbøkføring etter NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser (ROR).....	68
Figur 12: Behandling av sikringsforholdet i resultatregnskapet og balansen (ROR)	70
Figur 13: Utdrag fra noteopplysning	72
Figur 14: Omtale av sikringsforholdet i notene og årsberetningen (ROR)	75
Figur 15: Behandling av sikringsforholdet i resultatregnskapet og balansen (GRSS).....	77
Figur 16: Omtale av sikringsforholdet i notene og årsberetningen (GRSS)	80
Tabell 1: Morgenrapport valuta.....	35
Tabell 2: Alternativer for sikringsbøkføring etter NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser	42
Tabell 3: Sentrale indikatorer knyttet til NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser	65

Begrepsavklaringer

Asl.	Aksjeloven (lov av 13. juni 1997)
Derivat	Et finansielt instrument hvor avkastningen på derivatet er avledet fra et underliggende objekt, eksempelvis valutakurs.
DnR	Den norske Revisorforening
GRS	God regnskapsskikk
GRSS	God regnskapsskikk for små foretak
IAS	International Accounting Standards
IFRS	International Financial Reporting Standards (Internasjonalt regnskapsregelverk)
NGAAP	Norwegian Generally Accepted Accounting Principles
NRS	Norsk RegnskapsStiftelse (norsk standardsettende organ. De norske regnskapsstandardene refereres ofte som ”NRS”).
NRS(D)	Diskusjonsnotat fra Norsk RegnskapsStiftelse. Diskusjonsnotater er normalt et ledd i utviklingen av ny regnskapsstandard [1].
NRS(HU)	Høringsutkast fra Norsk RegnskapsStiftelse. Dette utarbeides der hvor det avdekkes et behov for en regnskapsstandard [2].
NRS(F)	Foreløpig regnskapsstandard fra Norsk RegnskapsStiftelse. Denne fastsettes på bagrunn av høringsutkast og høringskommentarer [3].
Ot.prp.	Odelstingsproposisjoner (brukes når regjeringen foreslår nye lover, opphevelse eller endring av eksisterende lover).
ROR	Regnskapslovens ordinære regler.
Rskl.	Regnskapsloven 1998 (lov av 17. juli 1998).

Spotkurs/ spotpris	Kursen/ prisen på valuta i dag.
Terminkurs/ terminpris	Kursen/ prisen på valuta det handles for i dag med levering og betaling på et bestemt tidspunkt en gang i fremtiden.
Valutaterminkontrakt	En bindende avtale om fremtidig kjøp eller salg av valuta. I det etterfølgende omtales valutaterminkontrakter med forkortelsen VTK.
Valutakurs	Vekslingskurs mellom to valutaer som forteller hvor mye én valuta er verdt målt i en annen.

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Som følge av økt handel over landegrensene og ustabilitet i de finansielle markedene står stadig flere virksomheter ovenfor nye forretningsrisikoer. For virksomheter innen den norske eksportnæringen er risikoen knyttet til valuta ofte fremtredende. Mange av disse virksomhetene har store deler av sine inntekter i utenlandsk valuta, og svingninger i valutakursene vil ha en direkte påvirkning på virksomhetens lønnsomhet. Siden ingen kan forutsi hva valutakursene vil være i fremtiden, skaper dette usikkerhet rundt virksomhetens fremtidige kontantstrømmer.

For disse eksportforetakene finnes det likevel en rekke ulike tiltak som kan iverksettes for å sikre seg mot negative endringer i valutakursene, og på den måten sikre forutsigbarhet i de fremtidige kontantstrømmene. En vanlig måte å gjøre dette på er å benytte seg av finansielle instrumenter. Bruken av finansielle instrumenter har økt betraktelig de siste årene, og innehar en sentral rolle i risikostyringsstrategiene til mange foretak.

Valutaterminkontrakter (VTKer) er ett av de mest benyttede og blant de viktigste finansielle instrumentene for styring av valutarisiko. Isolert sett er det relativt ukomplisert å benytte seg av et slikt instrument. Mange foretak inngår slike VTKer gjennom sin bankforbindelse, og har således en profesjonell og objektiv part å forholde seg til på området. De største utfordringene knyttet til bruk av VTKer oppstår dermed som regel ikke før VTKene skal behandles i regnskapet.

Den regnskapsmessige behandlingen av VTKer i sikringsforhold er av en tidvis kompleks karakter. Norsk regnskapslovgivning og god regnskapsskikk har tidligere vært både begrenset og mangelfull på området. Dette har ført til en uensartet regnskapspraksis, der både revisorer, regnskapsteoretiskere og andre sentrale profesjoner på området har tatt ulike standpunkt for hva som er å anse som korrekt praksis. Med innføringen av NRS (F) Finansielle eiendeler og forpliktelser i oktober 2009 har vi derimot nå fått en egen regnskapsstandard som regulerer regnskapsføringen på dette området. Standarden er således et kjærkomment bidrag til den norske regnskapsreguleringen, og av stor nytteverdi for blant annet regnskapspliktige som benytter VTKer i sikringsøyemed. Det vil derfor være naturlig å forvente at standarden

allerede har bidratt, og i fremtiden kommer til å bidra til at regnskapskvaliteten på området forbedres.

1.2 Aktualisering og problemformuleringer

Nordnorske sjømateksportører er en sentral gruppe foretak som benytter seg av VTKer for å sikre seg mot valutarisiko. Foretakene opererer i et marked hvor oppgjørsv valuta i stor grad er gitt i form av USD, EURO og RUB (Russisk rubel). I tillegg opereres det ofte med kredittider som strekker seg over mange måneder. Foretakene må derfor i sin virksomhetsutøvelse forholde seg til valutarisiko. Dette har resultert i en utstrakt bruk av VTKer, der mange foretak anser valutasikring med slike kontrakter som en naturlig, forlenget del av salgsaktivitetene.

Selv om nordnorske sjømateksportører har et bevisst forhold til styring av valutarisiko, finnes det flere eksempler på at foretak har vært nødt til regnskapsføre store tap knyttet til valutaprodukter. I regnskapene for 2008 måtte mange av disse foretakene ta inn store *urealiserte* tap i millionklassen i sine regnskaper. Foretakene hadde kjøpt valutaprodukter (*ikke* VTKer) som de trodde var sikring, men som i realiteten ikke var noe annet enn spekulasjon. Dette fikk store konsekvenser for foretakenes rapporterte regnskapstall, og var en direkte følge av de regnskapsmessige vurderingsreglene på området. Valutaproduktene ble ansett som selvstendige, finansielle instrumenter, og sikringsbestemmelsene i regnskapsreguleringen kom dermed ikke til anvendelse. Foretakene måtte således resultatføre de urealiserte tapene.

Situasjonen ovenfor illustrerer godt viktigheten av å ha kunnskap til hvordan finansielle sikringsinstrumenter skal behandles i årsregnskapet. For at foretakenes avlagte årsregnskap skal kunne gi et pålitelig, relevant og rettvise bilde av de økonomiske realitetene, må årsregnskapet være utarbeidet i tråd med norsk regnskapslovgivning og god regnskapsskikk. Dersom dette ikke er tilfelle, vil formålet med årsregnskapet ikke oppfylles.

På bakgrunn av momentene ovenfor har vi derfor kommet frem til følgende problemformuleringer vi ønsker å svare på i denne studien:

1) Hvordan behandler nordnorske sjømateksportører valutaterminkontrakter i sikringsforhold i sine årsregnskap og årsberetninger?

2) Er avdekket regnskapspraksis i tråd med norsk regnskapslovgivning og god regnskapsskikk?

1.3 Avgrensning

Vi har i denne studien valgt å se bort fra foretak som rapporterer etter IFRS. Vi har også valgt å se bort fra IFRS- reglene på området (IAS 39/ IFRS 9). Bakgrunnen for dette er at fokus ønskes lagt på norsk regnskapsregulering og innføringen av NRS (F) Finansielle eiendeler og forpliktelser. I tillegg ville det vært en uoverkommelig oppgave å ta inn over seg to komplekse regelset på området (NGAAP og IFRS) innenfor den gitte rammen av studien.

2 Teori

Dette kapittelet tar for seg studiens teoretiske forankring. Her presenteres teori som er nødvendig og relevant for den etterfølgende drøftingen av studiens problemformuleringer. Først gir vi en redegjørelse for den norske regnskapsmodellen og de rettskildene som regulerer den regnskapsmessige behandlingen av VTKer i sikringsforhold. Deretter ser vi nærmere på hva som kjennetegner VTKer og hvordan disse fungerer i praksis. Til slutt gir vi et samlet overblikk over hvordan norsk regnskapslovgivning og god regnskapsskikk regulerer den regnskapsmessige behandlingen av VTKer - både i og utenfor sikringsforhold. Teoridelen er i stor grad bygd opp rundt et gjennomgående praktisk eksempel slik at bestemmelsene på området kan aktualiseres mot en empirisk kontekst.

2.1 Årsregnskapet

2.1.1 Regnskapsplikten

”Plikten til å utarbeide årsregnskap gjelder alle virksomheter som gjennom lovgivning er underlagt regnskapsplikt” (Huneide, Pedersen, Schwencke, & Haugen, 2010, s. 5). De sentrale bestemmelsene vedrørende regnskapsplikten finner vi i lov av 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (regnskapsloven), heretter forkortet rskl. Regnskapsplikten innebærer at den regnskapspliktige må bokføre og dokumentere regnskapsopplysninger, samt utarbeide årsregnskap og årsberetning etter regnskapslovens regler. Alle aktiviteter som drives av den regnskapspliktige skal inkluderes i regnskapet, også eiendeler, gjeld, inntekter og kostnader som faller helt utenfor foretakets egentlige næringsvirksomhet (Huneide et al., 2010). De som etter loven har plikt til å utarbeide årsregnskap benevnes regnskapspliktige eller årsregnskapspliktige, og fremgår eksplisitt av rskl. § 1-2. Etter nevnte bestemmelse er regnskapsplikten knyttet til organisasjonsform. I Norge er aksjeselskaper den organisasjonsformen med desidert flest regnskapspliktige, og utgjorde i 2008 over 80 % av alle regnskapspliktige i Norge (Langli, 2010). Blant nordnorske sjømateksportører er aksjeselskaper enda mer dominerende som organisasjonsform, og utgjorde i 2011 over 94 % av alle regnskapspliktige (jamfør kapittel 3).

2.1.2 Differensierte krav til avleggelse av årsregnskapet

Regnskapsloven legger opp til en differensiering når det gjelder kravene til avleggelse av årsregnskapet. Differensieringen aktualiseres gjennom regnskapslovens skille mellom store, små og øvrige/ mellomstore foretak. Rskl. §§ 1-5 og 1-6 definerer hva som regnes som

henholdsvis store og små foretak. Regnskapspliktige som *ikke* faller inn under definisjonen av små eller store foretak, betegnes som øvrige eller mellomstore foretak (Huneide et al., 2010). Regnskapspliktige som klassifiseres som små foretak har anledning til å velge mellom regnskapslovens ordinære regler (heretter forkortet ROR) og god regnskapsskikk for små foretak (heretter forkortet GRSS). Under GRSS er det gitt anledning til å bruke forenklete regnskapsregler på en rekke områder, herunder regnskapsføring ved sikringsforhold. Øvrige og store foretak må følge ROR ved utarbeidelsen av årsregnskapet. Store foretak må i tillegg forholde seg til en viss utvidelse av notekravene. Gitt analyseobjektene beskaffenhet, aktualiseres ikke bestemmelsene for store foretak i denne studien. Disse bestemmelsene vil derfor ikke bli behandlet nærmere i det etterfølgende. Der skillet mellom øvrige og små foretak aktualiseres, kommenteres dette fortløpende.

2.1.3 Årsregnskapets innhold

Krav til årsregnskapets innhold fremgår av rskl. § 3-2. Etter bestemmelsens første ledd skal årsregnskapet inneholde resultatregnskap, balanse, kontantstrømoppstilling og noteopplysninger. I tillegg åpner bestemmelsens første ledd andre punktum for at årsregnskapet *kan* inneholde en oppstilling av endringer i egenkapitalen. Bestemmelsens andre ledd unntar små foretak, jmfør rskl. § 1-6, plikten til å utarbeide kontantstrømoppstilling. Bestemmelsens tredje og fjerde ledd er knyttet til årsregnskapets innhold for konsern, men vil ikke bli nærmere behandlet her da problemstillinger knyttet til konsernregnskap ikke aktualiseres i studien.

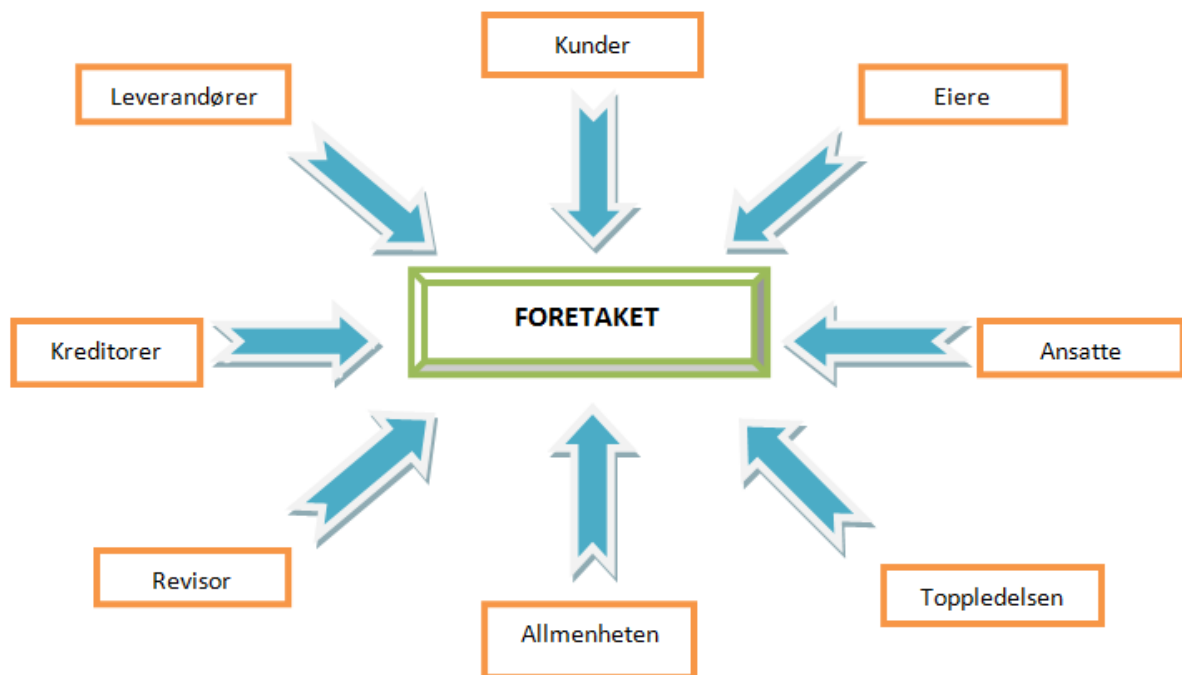
2.1.4 Årsregnskapets formål

Årsregnskapet skal tjene en rekke ulike formål for ulike grupper av regnskapsbrukere eller interessenter. Felles for alle disse interessentene er likevel det underliggende, primære behovet for informasjon. Å dekke et slikt behov er derfor et sentralt formål med årsregnskapet. Huneide et al. (2010, s. 3) påpeker at årsregnskapet først og fremst skal det gi den regnskapspliktiges ”(...) *ulike interessegrupper relevant og pålitelig informasjon om selskapets økonomiske resultat, finansielle stilling og utvikling*”. Eklund & Knutsen (2003, s. 12) sier videre at årsregnskapet ”(...) *er ment å tilfredsstillte ulike brukeres informasjonsbehov*”. Vi kan dermed si at årsregnskapet skal ha en informasjonsverdi for interessentene. Verdien av informasjonen ligger i å ” (...) *bistå brukerne i å foreta bedre økonomiske beslutninger*” (Kristoffersen, 2005, s. 21). Skal de økonomiske beslutningene som tas på bakgrunn av årsregnskapet være gode, må årsregnskapet derfor reflektere den

regnskapspliktiges økonomiske virkelighet på en mest mulig korrekt måte. Eksempelvis legges årsregnskapet til grunn for både utbytteutdeling og beskatning, og er således av stor betydning for både eiere, på den ene siden, og samfunnet som helhet på den andre.

2.1.5 Årsregnskapets interesser

Årsregnskapets interesser, eller regnskapsbrukere, kan deles inn i interne og eksterne interessegrupper (Huneide et al., 2010), også kalt interne og eksterne beslutningstakere (Langli, 2010). Begge disse gruppene har informasjonsbehov som skal dekkes av årsregnskapet. Figuren under illustrerer årsregnskapets viktigste interesser:

Figur 1: Årsregnskapets viktigste interesser

Interne interessegrupper

”De interne interessegruppene er virksomhetens ledelse, eiere og ansatte” (Huneide et al., 2010, s. 3). Disse blir i mange tilfeller informert langt hyppigere enn de eksterne interessegruppene, og har tilgang til langt mer detaljert informasjon enn årsregnskapet og årsberetningen. Denne informasjonen er i stor grad generert fra regnskapssystemet, på bakgrunn av foretatte registreringer (Langli, 2010), og presenteres ofte som et *internregnskap*. Internregnskapet omfatter en rekke rapporter som er tilpasset de enkelte brukeres spesifikke behov. Eksempler på dette er produktkalkyler, investeringsrapporter, salgsprognoser, avdelingsregnskap og likviditetsanalyser. ”Det finnes ingen lovfestede krav om at man skal

utarbeide internregnskap, og innholdet i internregnskap vil derfor kunne variere mye fra bedrift til bedrift” (Kristoffersen, 2005, s. 25).

En stor andel av de nordnorske sjømateksportørene er små foretak med få ansatte og begrenset administrasjon. Det kan derfor tenkes at disse foretakene i mindre grad har tilgang til omfattende kalkyler, prognoser og internregnskap. I slike tilfeller vil årsregnskapet være en sentral informasjonskilde for foretaket og den interne økonomistyringen. En mindre andel av de nordnorske sjømateksportører er foretak av betydelig størrelse. Dette er foretak med større ressurser, og en vil kunne anta at en del av disse foretakene har mer omfattende kalkyler, prognoser og internregnskap. For disse foretakene vil internregnskapet i mange tilfeller være av stor betydning. Dette gjelder særlig i forbindelse med den interne økonomistyringen. Samtidig er det årsregnskapet, ikke internregnskapet, som setter grenser for både utbytteutdeling, kapitalnedsettelse, aksjonærlån og så videre. Årsregnskapet vil derfor være av stor betydning for den regnskapspliktiges eiere – både i mindre og større foretak.

Eksterne interessegrupper

Den regnskapspliktiges ” (...) eksisterende og eventuelt framtidige kreditorer, potensielle nye eiere, skatte- og avgiftsmyndighetene, kunder og lokalsamfunnet generelt er eksempler på selskapets eksterne interessegrupper” (Huneide et al., 2010, s. 3). I tillegg kan det, i et mer utvidet interessegruppe- og regnskapsbrukerbegrep, være naturlig å trekke inn bransje- og markedsanalytikere, næringslivets interesseorganisasjoner og selskapets konkurrenter som andre eksterne interessegrupper (Huneide et al., 2010). Disse eksterne interessegruppene består dermed av en rekke ulike interessenter med en rekke ulike informasjonsbehov.

Interessenter av særlig betydning for nordnorske fiskeeksportører kan tenkes å være kreditorer og långivere, typisk leverandører og banker. Eksempelvis får mange sjømateksportører levert fisk gjennom eksterne leverandører, for så å bearbeide den for videresalg. Samtidig er slik produksjon ofte kapitalkrevende, og krever som oftest ekstern finansiering. Slik finansiering skjer som regel via en bankforbindelse. Leverandører og banker som inngår slike avtaler er særlig opptatt av én ting, og det er å få sitt tilgodehavende tilbake. Disse interessentene vil derfor kredittvurdere foretaket før slike avtaler inngås. Denne kredittvurderingen tar i stor grad utgangspunkt i årsregnskapet. For disse interessentene er det derfor særdeles viktig at årsregnskapet gir et pålitelig, relevant og rettviseende bilde av foretakets økonomiske virkelighet.

2.2 Den norske regnskapsmodellen

For at formålet med årsregnskapet skal kunne oppfylles, og interessentenes behov bli tilfredsstilt, er det nødvendig med et regelverk som regulerer utarbeidelsen av årsregnskapet. Dette regelverket manifesterer seg gjennom det vi kaller *den norske regnskapsmodellen*. Begrepet regnskapsmodell henspiller seg på den fullstendige beskrivelsen av hvordan et årsregnskap skal settes opp (Langli, 2010). Alle regnskapspliktige i Norge må utarbeide årsregnskapet i tråd med den norske regnskapsmodellen, som omtales som en *transaksjonsbasert historisk-kost modell*. Modellen betegnes som transaksjonsbasert fordi ” (...) bokføringen i hovedsak skal skje på grunnlag av transaksjoner” (Langli, 2010, s. 76). Samtidig er den historisk kost-basert, siden transaksjoner registreres med ” (...) verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet”, slik det fremgår av rskl. § 4-1 (1), nr.1.

I den norske regnskapsmodellen legges det større vekt på måling av inntekter og kostnader enn måling av eiendeler og gjeld. I lovforarbeidene til regnskapsloven fremkommer det at ”(...) hovedformålet er å måle resultatet i perioden ved sammenstilling (*matching*) av inntekter og kostnader” (NOU 1995:30 Ny regnskapslov, s. 56). Man sier derfor at regnskapsmodellen er resultatorientert. Resultatregnskapet viser hvilke inntekter og kostnader foretaket har, og gir regnskapsbrukerne nærmere innsikt i foretakets verdiskapningsprosess. Denne innsikten gjør interessentene i stand til å vurdere foretakets fremtidige inntektsevne og risiko. Resultatregnskapet gir dermed i mange situasjoner mer *relevant* informasjon enn balansen.

Langli (2010) påpeker at reglene for hvordan årsregnskapet skal utarbeides, opererer på to nivåer. Ved å avlegge årsregnskapet i samsvar med årsregnskapets fundament (nivå 1) og regnskapsregler og regnskapsstandarder (nivå 2), gir årsregnskapet nyttig og relevant informasjon. Disse nivåene må ikke forveksles med begrepet ”konseptuelt rammeverk” som enkelte forfattere velger å bruke, deriblant Kvifte, Tofteland & Bernhoft (2011). Begrepet konseptuelt rammeverk henspiller seg utelukkende på de grunnleggende regnskapsprinsippene, som en ”*plattform for løsning av praktiske regnskapsspørsmål*” (Kvifte, Johnsen, & Den Norske revisorforening, 2008, s. 12). De to nivåene ved utarbeidelse av årsregnskapet kan illustreres på følgende måte (Langli, 2010, s. 79):

Figur 2: Årsregnskapets to overordnede nivåer

2.3 Årsregnskapets fundament (nivå 1)

Innholdet i årsregnskapets fundament er ” (...) *avledet av regnskapsteori og antakelser om hva slags informasjonsbehov regnskapsbrukerne har*” (Tellefsen & Langli, 2005, s. 132).

Fundamentets formål er å etablere et allmenngyldig og generelt rammeverk for regnskapsrapporteringen, slik at man med utgangspunkt i fundamentet og logisk resonnering kan finne løsninger på konkrete regnskapsmessige problemstillinger.

2.3.1 Grunnleggende regnskapsmessige forutsetninger

Årsregnskapet bygger på fire grunnleggende forutsetninger:

- Bedriften som separat enhet
- Penger som måleenhet
- Periodevis regnskapsavleggelse
- Fortsatt drift

Med *bedriften som separat enhet* menes at den regnskapspliktige skal betraktes som en selvstendig, avgrenset og uavhengig enhet. *Penger som måleenhet* henspiller seg på at bedriftens lønnsomhet og finansielle situasjon skal måles i en felles måleenhet. *Periodevis regnskapsavleggelse og fortsatt drift* innebærer at den regnskapspliktiges økonomiske liv deles inn i faste regnskapsperioder, samtidig som det forutsettes at den regnskapspliktige fortsetter sin virksomhet på ubestemt tid.

2.3.2 Grunnleggende regnskapsprinsipper

Norsk regnskapslovgivning og god regnskapsskikk bygger på totalt ti grunnleggende regnskapsprinsipper. Disse prinsippene ” (...) legger premissene for måling av inntekter og kostnader og for utformingen av de konkrete reglene og regnskapsstandardene som angir hvordan eiendeler og gjeld skal måles” (Langli, 2010, s. 91). De grunnleggende regnskapsprinsippene fremgår eksplisitt av regnskapslovens kapittel 4. Kristoffersen (2005, s. 22) påpeker at ”*Mens noen prinsipper er enkle å praktisere, er andre mer kompliserte og krever utøvelse av personlig skjønn. I mange tilfeller er det alternative regler som kan gi ulike målinger*”. Hvilke regler og prinsipper som blir lagt til grunn for målingene, og hvordan disse anvendes, er dermed avgjørende for størrelsen på årsregnskapets resultat- og balanseposter. For å forstå den regnskapsmessige behandlingen av VTKer i sikringsforhold, er det derfor nødvendig å forstå de grunnleggende regnskapsprinsippene. De regnskapsprinsippene som i størst grad er aktuelle på dette regnskapsområdet, er regnskapsprinsippene som regulerer periodiseringen av transaksjoner. En nærmere redegjørelse for disse følger under.

Transaksjonsprinsippet

Transaksjonsprinsippet innebærer at ” (...) registrering av transaksjoner tas med til verdien av motytelsen på transaksjonstidspunktet” (Huneide et al., 2010, s. 95). Ordlyden i rskl. § 4-1 (1) nr. 1 sier at ”*transaksjoner skal regnskapsføres til verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet*”. Vi ser at det særlig er tre begreper som er viktig å avklare i forhold til transaksjonsprinsippet. Med *transaksjoner* menes alle former for salgstransaksjoner, kjøpstransaksjoner, finanstransaksjoner og egenkapitaltransaksjoner. Det er viktig å skille mellom disse transaksjonstypene. For eksempel vil en sjømateksportørs salg av et parti laks på kreditt i realiteten være to transaksjoner. Eksportørens salg og levering av fisken er en salgstransaksjon. Eksportørens tilbud til kjøper om å betale på et senere tidspunkt er en finanstransaksjon. Begrepet *verdien* henspiller seg på virkelig verdi, som er ” (...) *det beløp en eiendel kan omsettes for, eller en forpliktelse kan innfris til, i en transaksjon på*

armlengdes avstand mellom velinformerte og frivillige parter” (Langli, 2010, s. 93) . Med *transaksjonstidspunktet* menes det tidspunktet ”*da de vesentligste risikoer og fordeler som er knyttet til eiendomsretten, er overdratt til kjøperen*” (Huneide et al., 2010, s. 95). Med andre ord er transaksjonstidspunktet det øyeblikket både *risiko* og *kontroll* overføres fra kjøper til selger. I de tilfeller hvor det er knyttet usikkerhet til om en transaksjon er å anse som gjennomført eller ikke, vil transaksjonens substans kunne avgjøres ved å benytte disse kriteriene.

Opptjeningsprinsippet og sammenstillingsprinsippet

Opptjeningsprinsippet og sammenstillingsprinsippet er svært sentrale periodiseringsprinsipper i den norske regnskapsloven. Tellefsen og Langli (2005) omtaler prinsippene som hjørnesteiner i moderne regnskapsføring. Årsaken til dette er at prinsippene innebærer at ” (...) målingen av en bedrifts aktiviteter ikke baseres på når kontanter faktisk blir mottatt eller betalt”, men ” (...) når aktivitetene som genererer inn- og utbetalinger finner sted” (Langli, 2010, s. 99). Rskl. § 4-1 (2) åpner likevel for at små foretak, jamfør rskl. § 1-6, kan fravike opptjenings- og sammenstillingsprinsippet når dette kan anses som god regnskapsskikk for små foretak.

Opptjeningsprinsippet er en regel om periodisering av inntekt. Det fremgår av rskl. § 4-1 (1) nr. 2 at ”*inntekt skal resultatføres når den er opptjent*”. Spørsmålet vil derfor være *når* en inntekt er å anse som opptjent. I korte trekk vil en inntekt være å anse som opptjent når den regnskapspliktige har ytet sin del av avtalen, og risiko og kontroll i all vesentlighet er overført fra selger til kjøper. Opptjeningen faller derfor normalt sammen med transaksjonstidspunktet, og omtales som en *transaksjonsbasert* inntekt. I praksis innebærer dette, eksempelvis, at et eksportsalg av fisk skal inntektsføres når varene leveres kunden. På dette tidspunktet har sjømateksportøren ytet sin del av avtalen, og både risiko og kontroll knyttet til fiskeleveransen er overført fra selger til kjøper. Dette gjelder upåvirket av når oppgjøret for fisken skal skje. For tilfeller der opptjeningen *ikke* faller sammen med transaksjonstidspunktet, må resultatføringen utsettes eller fremskyndes i henhold til når opptjening skjer eller har skjedd. Eksempelvis skal urealiserte valutagevinster på pengeposter i utenlandsk valuta, jamfør rskl. § 5-9, resultatføres selv om det ikke har skjedd noen transaksjon. Resultatføringen er i slike tilfeller relatert til verdiøkningen på aktuelle pengeposter, for eksempel en VTK eller en kundefordring i utenlandsk valuta. En slik fremskutt inntektsføring karakteriseres derfor som en *verdibasert* inntekt.

Sammenstillingsprinsippet fremgår av rskl. § 4-1 (1) nr. 3, som sier at ”*utgifter skal kostnadsføres i samme periode som tilhørende inntekt*”. Bestemmelsen er en regel om periodisering av kostnader, og sikrer at resultatregnskapet gir et relevant uttrykk for regnskapsårets inntjening. Dette skjer ved at inntekter og kostnader som er knyttet til samme transaksjon, blir presentert i det samme regnskapsåret. Eksempelvis vil en sjømateksportør måtte resultatføre kostnader knyttet til produksjon av et parti fisk i samme regnskapsperiode som det samme partiet med fisk selges.

Forsiktighetsprinsippet og laveste verdis prinsipp

Det fremgår av rskl. § 4-1 nr. 4 at ”*urealisert tap skal resultatføres*”. I praksis skal forsiktighetsprinsippet, av hensyn til regnskapsbrukerne, sikre at den regnskapspliktiges inntjening og økonomiske stilling ikke overvurderes. Dette er fordi de negative konsekvensene av en overvurdering antas å være større enn av en undervurdering. Samtidig påpeker Langli (2010, s. 117) at forsiktighetsprinsippet ” (...) *gjelder kun ved behandling av usikkerhet*”. Prinsippet åpner dermed ikke for en konsekvent underrapportering av resultatet, undervurdering av eiendeler eller overvurdering av gjeld.

Forsiktighetsprinsippet ligger til grunn for *laveste verdis prinsipp*. Huneide et al. (2010, s. 99) skriver at ”*laveste verdis prinsipp fører til at tap skal innregnes i resultatregnskapet når det er sannsynlig, mens gevinst først skal innregnes når den er opptjent (realisert). Eiendeler skal derfor verdsettes til den laveste verdien av kostpris (eventuelt regulert for avskrivninger) og virkelig verdi*”. Laveste verdis prinsipp må dermed sees i sammenheng med rskl. § 5-2, hvor det fremgår at ”*omløpsmidler skal vurderes til det laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi*”. Prinsippet modifierer dermed resultatmålingen etter sammenstillingsprinsippet, da det legger opp til en asymmetrisk behandling av urealiserte inntekter og kostnader. Eksempelvis kan en sjømateksportør ikke resultatføre en urealisert gevinst på varelageret, men *må* resultatføre et urealisert tap. Dette påvirker sammenstillingen av inntekter og kostnader.

Sikringsprinsippet

Det fremgår av rskl. § 4-1 (1) nr. 5 at ”*ved sikring skal gevinst og tap resultatføres i samme periode*”, slik det også følger av sammenstillingsprinsippet. Sikringsprinsippet, derimot, omfatter *kun* sikringsforhold, og medfører at gevinster og tap fra sikringsinstrumentet, for eksempel en VTK, skal sammenstilles med gevinster og tap fra sikringsobjektet, typisk en fordring eller en gjeld i utenlandsk valuta. Sikringsprinsippet innebærer dermed at flere separable, men likevel tilknyttede forretningsforhold, sees under ett, selv om

vurderingsreglene i regnskapsloven i utgangspunktet gjelder den enkelte eiendel. Dersom man ikke tar hensyn til sikring, vil regnskapslovens asymmetriske behandling av urealiserte inntekter og kostnader (forsiktighetsprinsippet), i noen tilfeller føre til at den regnskapspliktige må resultatføre et urealisert tap en i realiteten har sikret seg mot. I slike tilfeller vil årsregnskapet ikke reflektere den regnskapspliktiges reelle økonomiske situasjon. Sikringsprinsippet motvirker slike uønskede effekter, ved at det tillates å resultatføre urealiserte gevinster mot urealiserte tap. Sikringsprinsippet krever derfor at en fraviker de konkrete målreglene, slik at regnskapet reflekterer sikringseffektene (Langli, 2010). Eksempelvis tillater sikringsprinsippet at sikrede kundefordringer i utenlandsk valuta ikke vurderes til dagskurs, som er den konkrete målregelen, men innregnes til den sikrede kursen.

Rskl. 4-1 (2) åpner for at små foretak, jamfør rskl. § 1-6, kan fravike sikringsprinsippet. Foretak som rapporterer etter GRSS kan derfor velge om de vil følge sikringsprinsippet eller de konkrete målreglene.

Det bør samtidig merkes at sikringsprinsippet er et omdiskutert regnskapsprinsipp. Diskursen knytter seg til hvorvidt det er *obligatorisk* eller *frivillig* for øvrige og store foretak å følge prinsippet, jamfør senere drøfting i avsnitt 2.10.2.

2.3.3 Grunnleggende regnskapsmessige rapporteringskrav

Rettvisende bilde

Det fremgår av rskl. § 3-2a at ”årsregnskapet skal gi et rettvisende bilde av den regnskapspliktiges og konsernets eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat”. Hva begrepet ”rettvisende bilde” innebærer er ikke entydig definert i norsk regnskapslovgivning, men av ot.prp. nr. 89 (2003- 2004) om lov om endringer i lov 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (regnskapsloven) og enkelte andre lover (gjennomføring av EØS- regler om anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder m.m.), s. 45, fremgår det at:

”Kravet om et retvisende billede kræver (...) at virksomheden undersøger om årsregnskabets forventede brugergrupper får opfyldt sine informationsbehov med hensyn til virksomhedens økonomiske forhold”.

I tillegg påpekes det at:

”Sluttproduktet som de generelle reglene fører frem til (det vil si årsregnskapet), skal gi et realistisk helhetsinntrykk av den konkrete virksomhetens økonomi på en måte som er relevant for denne virksomhetens regnskapsbrukere” (ot.prp. nr. 89 (2003-2004), s. 45).

Ved utarbeidelse av årsregnskapet må regnskapsprodusenten derfor stille seg i regnskapsbrukerens posisjon. Regnskapsprodusenten må vurdere hvorvidt de anvendte regnskapsreglene og regnskapsrapporteringen gir et rettviseende bilde av foretakets økonomiske virkelighet, samt oppfyller brukernes informasjonsbehov.

Regnskapinformasjonen må være relevant og pålitelig. Dersom en sjømateksportør har sikret en kundefordring i utenlandsk valuta med en VTK, men ikke tar hensyn til sikringsforholdet i regnskapsføringen, vil man kunne argumentere for at årsregnskapet ikke gir et rettviseende bilde. Årsregnskapets informasjonsverdi for regnskapsbrukerne, som er et sentralt formål med årsregnskapet, vil dermed reduseres.

Relevans

Informasjonsverdien til årsregnskapet avhenger av dens relevans for interessentenes beslutninger. *”Det må derfor tas med regnskapsinformasjon og benyttes regnskapsprinsipper som sikrer at brukerne foretar en korrekt vurdering av selskapets inntjening og økonomiske situasjon”* (Huneide et al., 2010, s. 82). Kravet til relevans innebærer dermed at all relevant informasjon skal tas med i årsregnskapet. Hva som er relevant informasjon må sees ut fra brukernes informasjonsbehov. Dersom eksempelvis en sjømateksportør har løpende, uoppgjorte VTKer ved regnskapsavleggelse, kan det være relevant for brukerne å vite hvilken fremtidig eiendel eller forpliktelse som er knyttet til disse kontraktene. Slik informasjon vil typisk bli gitt i noteopplysningene.

Pålitelighet

Dersom informasjonen i årsregnskapet skal være nyttig, må interessentene ha tillit til at informasjonen er utarbeidet i samsvar med gjeldende regnskapsregler og regnskapsstandarder. Huneide et al. (2010, s. 82) påpeker at *”et årsregnskap må bygge på prinsipper som sikrer at det oppfattes som pålitelig. Informasjonen er pålitelig når den ikke inneholder vesentlig feil”*. Ved spørsmål om pålitelighet i forhold til årsregnskapet, er objektivitet et sentralt begrep. I praksis innebærer dette at to eller flere personer, uavhengig av hverandre, bør komme frem til det samme resultatet dersom de tar utgangspunkt i de samme transaksjonene og anvender de samme regnskapsreglene og regnskapsstandardene. Uensartet og varierende praksis

vedrørende regnskapsmessig behandling av VTKer i sikringsforhold vil derfor kunne tenkes å påvirke årsregnskapets pålitelighet.

Konsistens og sammenlignbarhet

Kravet til konsistens og sammenlignbarhet henspeiler seg både på muligheten til å vurdere endringer i den regnskapspliktiges økonomiske situasjon over tid, samt sammenligne ulike regnskapspliktige, særlig innen samme bransje. Full sammenlignbarhet kan kun oppnås ved at alle regnskapspliktige praktiserer like, ensartede regnskapsprinsipper. Tellefsen & Langli (2005, s. 145) påpeker at *”kravet om konsistens betyr at bedriften skal bruke de samme regnskapsmessige prinsippene og målemetodene over tid”* (rskl. § 4-4). På den andre siden har norsk regnskapslovgivning utstrakte valgmuligheter i forhold til utarbeidelse av årsregnskapet. En slik utstrakt valgadgang svekker sammenlignbarheten. Valgadgangen for små foretak i forhold til å utarbeide årsregnskapet etter ROR eller GRSS er et eksempel på dette. Dette aktualiseres i stor grad i denne studien, da regnskapsreglene vedrørende sikringsforhold er ulike under ROR og GRSS.

Forståelighet

Forståelighet innebærer at informasjonen i årsregnskapet *”presenteres på en slik måte at en rimelig kompetent regnskapsbruker får med seg innholdet”* (Tellefsen & Langli, 2005, s. 148). Ved utarbeidelse av årsregnskapet stilles det derfor krav til at den regnskapspliktige gir informasjonen på en oversiktlig måte og med et språk som er tilpasset interessentene. Godt strukturerte årsregnskap, som benytter den innarbeidede terminologien, sørger for at man unngår feiltolkninger og misforståelser. Dette er særlig relevant på kompliserte regnskapsområder. Ved sikringsforhold er derfor kravet til forståelighet derfor svært sentralt.

Vesentlighet

Kravet til vesentlighet må sees i sammenheng med årsregnskapets nytteverdi og relevans for brukerne. Huneide et al. (2010, s. 102) påpeker at *”en unnlattelse eller feil er vesentlig hvis den vil kunne påvirke brukernes beslutninger”*. I tillegg er informasjonen vesentlig dersom den er relevant for brukerne. Dersom transaksjoner eller beløp er av en slik art at de ikke vil påvirke brukernes beslutninger, vil den regnskapsmessige behandlingen ikke ha noen betydning for helhetsbildet av årsregnskapet. Slike transaksjoner eller beløp anses dermed som uvesentlige. Vesentlighetsvurderinger er derfor ikke knyttet opp mot noen generelle tallstørrelser, men må sees i sammenheng med hva som er vesentlig for brukerne. Ved sikring kan det være betydelige urealiserte valutagevinster og valutatap tilknyttet sikringsforholdet.

Ett av mange naturlige spørsmål i den sammenhengen vil være om disse postene, av vesentlighetshensyn, bør vises på en egen linje i resultatregnskapet og balansen. En slik vurdering må foretas i lys av brukernes nytteverdi.

2.4 Regnskapsregler og regnskapsstandarder (nivå 2)

De norske regnskapsreglene og regnskapsstandardene er avledet av årsregnskapets fundament, og gir konkrete anvisninger i forhold til utarbeidelsen av årsregnskapet. Regnskapsmessige problemstillinger vil dermed som oftest kunne besvares ved å se til regnskapsloven og regnskapsstandardene, eller andre autorative uttalelser.

2.4.1 Regnskapsloven

Den viktigste rettskilden ved utarbeidelse av årsregnskapet er den norske regnskapsloven. Det administrative ansvaret for loven er tillagt Finansdepartement. Dette innebærer at departementet har ansvaret for fortolkninger av loven, samt ”*foreslår lovendringer, gir dispensasjoner og fastsetter forskrifter i medhold av loven*” (Huneide et al., 2010, s. 33).

Den regnskapspliktiges økonomiske virkelighet innebærer i mange tilfeller kompliserte transaksjoner og samhandlingsformer som stadig er i endring. Det ville derfor vært lite formålstjenlig å utarbeide en regnskapslov med bestemmelser som gir svar på den regnskapmessige behandlingen i alle tilfeller. Regnskapsloven er derfor bygd opp som en rammelovgivning basert på de grunnleggende regnskapsprinsippene i regnskapslovens kapittel 4. Dette innebærer at man i tilfeller der regnskapsloven ikke har egne bestemmelser som regulerer et gitt område eller spørsmål, kan se hen til de grunnleggende regnskapsprinsippene og avgjøre den regnskapmessige behandlingen på bakgrunn av disse. I de tilfeller der regnskapsloven har egne bestemmelser som regulerer et gitt område eller spørsmål, er disse utarbeidet i tråd med de grunnleggende regnskapsprinsippene. Det bør likevel nevnes at regnskapsloven i enkelte tilfeller åpner for brudd på de grunnleggende regnskapsprinsippene, gitt andre tungtveiende forhold eller helhetlige vurderinger. Dersom for eksempel valg av en målregel gir et feilaktig bilde av den økonomiske virkeligheten, kan kravet til rettvise bilde i rskl. § 3-2a (1) i unntakstilfeller overstyre regnskapsloven. Bestemmelsens andre ledd gir anledning til å fravike de grunnleggende regnskapsprinsippene ” (...) *for å gi et rettvise bilde som fastsatt i første ledd*”. Tilsvarende argumentasjon vedrørende noteopplysninger finner vi i rskl. § 7-1 (4). Etter nevnte bestemmelse skal det gis tilleggsopplysninger i notene som er tilstrekkelig for å gi et rettvise bilde.

Lovteksten i regnskapsloven er konsentrert og sammentrukket. Det er derfor ikke alltid like klart hvordan de enkelte bestemmelsene i loven skal forstås. I slike tilfeller vil det være nødvendig å se til lovforarbeidene for å klarlegge hva som er tilsiktet med loven, eller hvordan den enkelte formulering i lovteksten skal eller bør tolkes. Eksempelvis gir lovforarbeidene en god og nødvendig redegjørelse for formålet med og betydningen av sikringsprinsippet i rskl. § 4-1 (1) nr. 5.

2.4.2 God regnskapsskikk

Regnskapsloven er, i likhet med lovgivning generelt, underlagt en formell lovgivningsprosess. Lovendringsprosessen er derfor svært tidkrevende, og det er i mange tilfeller lite hensiktsmessig å foreta lovendringer for enhver ny situasjon og ethvert nytt behov som oppstår. I rskl. § 4-6 er det derfor innført et krav i form av et grunnleggende regnskapsprinsipp om at *”utarbeidelse av årsregnskapet skal foretas i samsvar med god regnskapsskikk”*. God regnskapsskikk er et dynamisk begrep, og innholdet utvikles løpende for å gi veiledning til regnskapsføring av både nye og eksisterende transaksjonstyper. Ved å henvise til god regnskapsskikk, sikrer lovgiver at utarbeidelsen av årsregnskapet skjer på en mest mulig formålstjenlig måte, uten å måtte foreta tidkrevende lovendringer. Huneide et al. (2010, s. 34) skriver at *”god regnskapsskikk er å avlegge og kommentere regnskapsdata for økonomisk virksomhet,*

- *i samsvar med regnskapslovgivningen og autorative anbefalinger og normer*
- *i samsvar med etablert regnskapsteori forankret i anerkjent forskning*
- *i samsvar med anerkjent god regnskapspraksis*
- *i samsvar med grunnleggende kvalitetskrav og regnskapsprinsipper”*

God regnskapsskikk omtales som en *rettslig standard*. En rettslig standard kjennetegnes ved at rekkevidden og innholdet i liten grad kan fastsettes direkte ut av lovteksten eller lovforarbeidene, og forutsetter at det nærmere innholdet formes gjennom praksis, teori og andre områder det er naturlig å hensynta. God regnskapsskikk formes gjennom standardsetting i regi av Norsk RegnskapsStiftelse, samt utvikling av regnskapspraksis for øvrig, hovedsakelig praksis blant børsnoterte selskaper. I tillegg spiller skjønn en betydelig rolle i rettslige standarder. Et viktig moment er at utviklingen av god regnskapsskikk *ikke* kan være i konflikt med de grunnleggende regnskapsprinsippene. God regnskapsskikk vedrørende regnskapsmessig behandling av VTKer i sikringsforhold, kan dermed ikke være i konflikt med sikringsprinsippet i rskl. § 4-1 (1) nr. 5.

2.4.3 Norske regnskapsstandarder

Arbeidet med å gi begrepet *god regnskapsskikk* et konkret innhold blir ivaretatt av Norsk RegnskapsStiftelse, heretter forkortet NRS. Stiftelsen har som sitt primære formål å gi ut norske regnskapsstandarder som operasjonaliserer og konkretiserer god regnskapsskikk. Disse regnskapsstandardene kan deles inn i fem ulike publikasjonstyper og arbeidsprosedyrer:

- Endelige regnskapsstandarder – NRS
- Foreløpig Norsk RegnskapsStandard – NRS(F)
- Høringsutkast – NRS(HU)
- Diskusjonsnotat – NRS(D)
- Veiledning – NRS(V)

Hvilken rettslig status en regnskapsstandard har, avhenger blant annet av publikasjonstype og arbeidsprosedyre. NRS legger til grunn at endelige regnskapsstandarder skal følges, mens foreløpige regnskapsstandarder anbefales fulgt. Høringsutkast kan som hovedregel ikke tas i bruk før det er endelig vedtatt som endring i en foreløpig eller endelig regnskapsstandard. Høringsutkast på områder der det ikke foreligger endelige eller foreløpige standarder, gir uttrykk for hvordan NRS mener problemer og spørsmål tatt opp i høringsutkastet *bør* løses. Diskusjonsnotat drøfter aktuelle problemstillinger, og angir mulige konklusjoner. Veiledning er ikke rettslig bindende, men representerer NRS sitt syn på hvordan GRS og IFRS-standarder bør fortolkes. I hvor stor grad ulike regnskapsstandarder må anses som obligatoriske å følge, må derfor sees i sammenheng med hvilken publikasjonstype eller arbeidsprosedyre det dreier seg om.

Selv om standardens rettslige status i stor grad avhenger av publikasjonstype og arbeidsprosedyre, er standardens *relevans* for det aktuelle regnskapsområdet også et viktig moment. Dersom eksempelvis en standard regulerer et område hvor det tidligere ikke er gitt egne bestemmelser, vil den ha høy relevans for det aktuelle området. I slike tilfeller vil standarden kunne bli ilagt stor vekt. Dette gjelder uavhengig av publikasjonstype og arbeidsprosedyre.

2.4.4 Autorative uttalelser

Det er ikke bare Norsk RegnskapsStiftelse som avgir uttalelser som konkretiserer begrepet *god regnskapsskikk*. Uttalelser om god regnskapsskikk gis også i noen utstrekning fra både Finansdepartementet, Finanstilsynet, Den norske Revisorforening, samt andre sentrale aktører

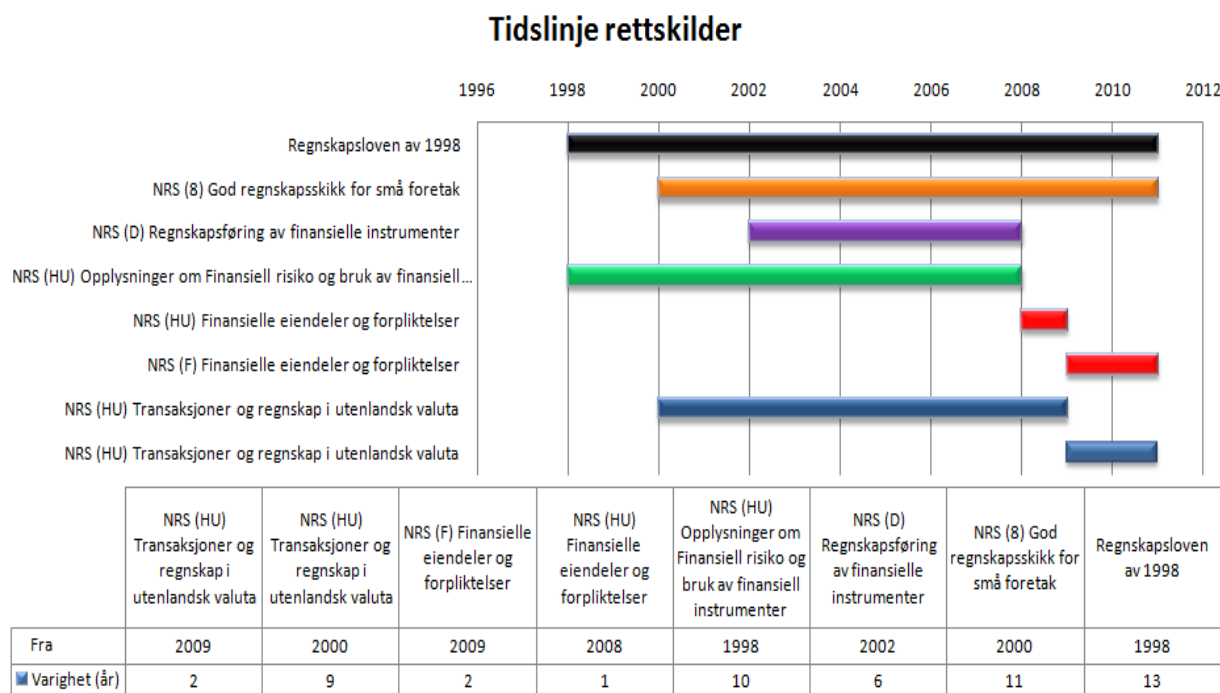
i bransjen og i faglitteraturen. Uttalelser fra nevnte aktører ”*har et autorativt preg som gjør at de må forventes å ha betydelig gjennomslag*” (Huneide et al., 2010, s. 35).

2.5 Den norske regnskapsmodellen og VTKer i sikringsforhold

2.5.1 Rettskilder på området

Reguleringen av finansielle instrumenter og sikring har i norsk regnskapslovgivning tidligere vært både begrenset og mangelfull. Regnskapsloven er knapp i sin omtale av området. I tillegg har de ulike publiseringene fra Norsk RegnskapsStiftelse vært ansett som til dels utdaterte og lite detaljerte (Huneide et al., 2010). IFRS- reglene på området (IAS 39) har derfor i noen grad vært retningsgivende for praksis på området.

For å kunne svare på studiens problemformuleringer, er det nødvendig å vite hvilke rettskilder som regulerer det aktuelle regnskapsområdet. Figuren under viser aktuelle rettskilder på området i et historisk perspektiv:

Figur 3: Tidslinje rettskilder

Regnskapsloven og lovforarbeidene

Regnskapsloven ble vedtatt i juli 1998. Siden den gang har deler av den blitt endret flere ganger. Den mest sentrale endringen som har påvirket regnskapsføring av sikringsforhold, er bestemmelsen vedrørende pengeposter, gjeldende fra og med 01. januar 1999. Etter

bestemmelsen skal pengeposter, for eksempel VTKer, alltid vurderes til virkelig verdi (Tellefsen & Langli, 2005).

NRS (HU) Opplysninger om Finansiell risiko og bruk av finansielle instrumenter (oktober 1998)

NRS(HU) Opplysninger om Finansiell risiko og bruk av finansielle instrumenter ble vedtatt oktober 1998. Høringsutkastet hadde som siktemål å angi omfanget av opplysninger som skal gis om finansiell risiko og bruk av finansielle instrumenter i årsregnskapet og i årsberetningen. Standarden ble i 2008 opphevet og videreført i NRS(HU) Finansielle eiendeler og forpliktelser, datert mai 2008.

NRS (8) God regnskapsskikk for små foretak (november 2000)

NRS(8) God regnskapsskikk for små foretak ble første gang vedtatt som endelig regnskapsstandard november 2000. Standarden erstattet NRS(F) God regnskapsskikk for små foretak fra 1999, og gjaldt fra og med regnskapsåret 2000. Siden den gang har den blitt revidert flere ganger, senest oktober 2010. I revideringene gjort i november/ desember 2005 og oktober 2010 ble det gitt nærmere omtale og presiseringer vedrørende både sikringsforhold og VTKer.

NRS (HU) Transaksjoner og regnskap i utenlandsk valuta (november 2000)

NRS(HU) Transaksjoner og regnskap i utenlandsk valuta er datert november 2000. Standarden omhandler blant annet regnskapsføring av transaksjoner og vurdering av eiendeler og gjeld i utenlandsk valuta. Standarden angir ikke eksplisitt dato for ikrafttredelse, men det vil være nærliggende å anta at den hadde virkning fra regnskapsåret 2000. Høringsutkastet ble erstattet av et nytt høringsutkast på området oktober 2009.

NRS (D) Regnskapsføring av finansielle instrumenter (november 2002)

NRS(D) Regnskapsføring av finansielle instrumenter er datert november 2002. Standarden angir ikke eksplisitt dato for ikrafttredelse, men det vil være nærliggende å anta at den hadde virkning fra og med regnskapsåret 2002. Standarden baseres i all hovedsak på datidens IAS 39, og behandler fortrinnsvis forholdet mellom god regnskapsskikk og IAS 39. Dette er også bakgrunnen for at IAS 39 i noen grad har vært retningsgivende for den norske praksisen på området. NRS(HU) Finansielle eiendeler og forpliktelser erstattet diskusjonsnotatet fra og med regnskapsåret 2008. [4]

NRS (HU) Finansielle eiendeler og forpliktelser (mai 2008)

NRS(HU) Finansielle eiendeler og forpliktelser er datert mai 2008. Formålet med standarden er å ”gi en beskrivelse og regulering av regnskapsmessig behandling av finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser (finansielle instrumenter) på enkelte områder, basert på de krav som følger av regnskapsloven og god regnskapsskikk. Dessuten å gi kriterier og retningslinjer for regnskapsføring av sikringsrelasjoner” (NRS(HU) Finansielle eiendeler og forpliktelser, punkt 1). Standarden gjaldt for regnskapsår som startet 01. januar 2009 eller senere, men det ble oppfordret til tidligere anvendelse slik at den også kunne brukes for regnskapsåret 2008. Den foreløpige standarden, NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser, erstattet i oktober 2009 høringsutkastet.

NRS (F) Finansielle eiendeler og forpliktelser (oktober 2009)

NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser ble vedtatt oktober 2009. Standarden gjelder i utgangspunktet for regnskapsår som startet 1. januar 2010 eller senere, men tidligere anvendelse er tillatt slik at den også kunne brukes for regnskapsåret 2009. Den foreløpige standarden skiller seg ikke i vesentlig grad fra det tidligere høringsutkastet datert mai 2008.

NRS (HU) Transaksjoner og regnskap i utenlandsk valuta (oktober 2009)

NRS(HU) Transaksjoner og regnskap i utenlandsk valuta er datert oktober 2009. Standarden erstatter tidligere høringsutkast på området fra november 2000. Standarden angir ikke eksplisitt dato for ikrafttredelse, men det vil være nærliggende å anta at den hadde virkning fra regnskapsåret 2009. Høringsutkastet ble oktober 2010 vedtatt som foreløpig regnskapsstandard. Den foreløpige standarden gjelder for regnskapsår som starter 1. januar 2011 eller senere.

Siden vi i denne studien ønsker å kartlegge regnskapspraksis for regnskapsåret 2009, og hvorvidt denne er i tråd med god regnskapsskikk, baseres den videre redegjørelsen i all hovedsak på gjeldende regnskapslovgiving og god regnskapsskikk for regnskapsåret 2009. Det bør likevel påpekes at kunnskap om tidligere regulering på området, som redegjort for ovenfor, er nødvendig for at en fullt ut skal kunne forstå både praksis og aktuelle bestemmelser for regnskapsåret 2009.

De aktuelle rettskildene som aktualiseres for regnskapsåret 2009 er:

- Regnskapsloven
- NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser
- NRS(HU) Transaksjoner og regnskap i utenlandsk valuta
- NRS(8) God regnskapsskikk for små foretak

Merk at NRS 8 God regnskapsskikk for små foretak kun kan benyttes av foretak som klassifiseres som små foretak etter rskl. § 1-6. Dersom små foretak velger å benytte seg av denne standarden kan de se bort fra andre nevnte standarder. Dersom små foretak derimot ikke velger å benytte seg av denne valgdgangen, vil de måtte følge de samme reglene som resterende foretak.

For foretak som rapporterer etter ROR, er NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser en svært sentral rettskilde. Standarden behandler et område som tidligere var lite regulert, og har således fylt et tomrom i den norske regnskapsreguleringen. Standardens rettslige status må derfor i større grad vurderes etter dens *relevans* for området enn dens beskaffenhet som ”foreløpig”. Gitt standardens høye relevans kan en derfor forvente at foretakene både i 2008 (høringsutkastet) og 2009 har fulgt standarden ved utarbeidelse av årsregnskapet. På bakgrunn av dette er derfor mye av fokus i studien lagt på NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser.

2.6 Sentrale begreper og vurderingsregler

VTKer i sikringsforhold er et komplisert regnskapsområde. For at en skal kunne forstå den regnskapsmessige behandlingen av slike sikringsforhold, må en derfor også forstå den regnskapsmessige betydningen av en rekke sentrale begreper. I tillegg må man ha kunnskap om vurderingsreglene som knytter seg til det aktuelle regnskapsområdet.

2.6.1 Virkelig verdi og dagskurs

I norsk regnskapslovgivning og norsk regnskapspraksis er det ikke gitt noen entydig, direkte definisjon på hvordan begrepet virkelig verdi skal forstås. Likevel gir både lovforarbeidene og flere regnskapsstandarder veiledning til hvordan virkelig verdi skal forstås og estimeres.

Ot.prp. nr. 42 (1997- 1998) *Om lov om årsregskap m.v.*, s. 112 påpeker at virkelig verdi må forstås som ”*det universelle verdibegrepet*”, og trekker blant annet inn viktigheten av nåverdiberegninger i forståelsen av begrepet. Regnskapsstandardene operasjonaliserer begrepet, og gir i mange tilfeller klare føringer for hvordan virkelig verdi skal estimeres.

NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser, for eksempel, gir ingen spesifikke føringer for

hvordan virkelig verdi på valutaderivater skal beregnes, selv om det implisitt fremgår av standardens nr. 12 at valutaderivater skal vurderes etter rskl. § 5-9.

Videre definerer IFRS virkelig verdi som ”*Det beløp en eiendel kan omsettes for eller en forpliktelse gjøres opp med i en transaksjon på armlengdes avstand mellom velinformerte og frivillige parter*” (Myrbakken, Haakanes, & Den Norske revisorforening, 2007, s. 474). Huneide et al. (2010, s. 124) ” (...) antar at denne definisjonen ofte også tilsvare innholdet i virkelig verdi- begrepet etter norsk regnskapsrett (...)”.

Virkelig verdi- begrepet går igjen flere plasser i regnskapsloven. Etter transaksjonsprinsippet i rskl. § 4-1 (1) nr. 1 skal transaksjoner regnskapsføres til *verdien* av vederlaget på transaksjonstidspunktet. Ifølge Huneide et al. (2010) henspeler begrepet ”verdien” seg utvilsomt på virkelig verdi av vederlaget. Rskl. § 5-8 er en virkelig verdi- bestemmelse for finansielle instrumenter og varederivater som oppfyller gitte vilkår, mens rskl. § 5-9a er en virkelig verdi- bestemmelse vedrørende aksjebasert betaling.

Begrepet dagskurs brukes ofte synonymt med virkelig verdi. I utgangspunktet er en slik anvendelse misvisende. Dagskurs-begrepet er *ikke* tilknyttet bestemmelsene vedrørende virkelig verdi som nevnt ovenfor, men må sees i tilknytning til rskl. § 5-9, hvor det fremgår at ”*pengeposter i utenlandsk valuta skal vurderes etter kursen ved regnskapsårets slutt*”. Huneide et al. (2010) påpeker likevel at rskl. § 5-9 kan sies å være en virkelig verdi- bestemmelse. Hvorvidt dagskurs og virkelig verdi er sammenfallende må derfor bero på en konkret vurdering i hvert tilfelle.

2.6.2 Pengeposter

Tellefsen & Langli (2005, s. 250) skriver at ”*En eiendel er en pengepost når den enten er kontanter eller gir rett til å motta kjente og fastsatte beløp i fremtiden*”. NRS(HU) Transaksjoner og regnskap i utenlandsk valuta (oktober 2009) nr.11 definerer pengeposter som ” (...) *en rett til å motta (eller en forpliktelse til å levere) et kontantbeløp som er fastsatt eller vil kunne fastsettes*”. Eksempler på slike pengeposter er kundefordringer, VTKer, leverandørgjeld, avsetninger som skal gjøres opp med kontanter, betalbar og utsatt skatt. Nordnorske sjømateksportører har ofte sin inntekt i utenlandsk valuta. Ved kredittsalg innebærer dette i praksis at foretakene har kundefordringer i utenlandsk valuta. Kundefordringer i utenlandsk valuta klassifiseres som en pengepost i utenlandsk valuta, og skal etter rskl. § 5-9 og nevnte standard nr. 14 omregnes til valutakursen på balansedagen.

2.6.3 Valutakursdifferanser

For en regnskapspliktig som er eksponert mot valuta, vil endringer i valutakurser føre til at det oppstår såkalte valutakursdifferanser. I praksis vil disse valutakursdifferansene manifestere seg i valutagevinst eller valutatap, også kalt *agio* eller *disagio*. Valutakursdifferanser oppstår i mange tilfeller i tilknytning til kundefordringer i utenlandsk valuta. Begrepene agio og disagio fremkommer derfor ofte i årsregnskapet til nordnorske sjømateksportører som er eksponert for valutarisiko. NRS(HU) Transaksjoner og regnskap i utenlandsk valuta (oktober 2009, nr. 9) definerer valutakursdifferanser på følgende måte:

”Valutakursdifferanser oppstår som følge av endring i valutakurser ved regnskapsføring av transaksjoner og balanseposter i utenlandsk valuta (...). Valutakursdifferanser oppstår ved

a. Omregning av pengeposter til valutakursen på balansedagen (...)

b. Oppgjør av pengeposter til annen valutakurs enn den valutakurs som pengeposten er balanseført til.”

For regnskapspliktige som har inntekter eller kostnader i utenlandsk valuta, vil det derfor alltid oppstå valutakursdifferanser. Den regnskapsmessige behandlingen av valutakursdifferanser reguleres av nevnte standard nr. 16. Her fremgår det at valutakursdifferanser skal resultatføres i den perioden de oppstår, og kan som hovedregel presenteres som finansposter, herunder finansinntekt og finanskostnad. Likevel kan valutagevinster og valutatap knyttet til poster som inngår i varekretsløpet, for eksempel kundefordringer i utenlandsk valuta, presenteres som henholdsvis driftsinntekter og driftskostnader. Hvorvidt valutakursdifferansene skal klassifiseres som en finans- eller en driftspost må også vurderes opp mot brukerens informasjonsbehov.

Det er ikke gitt særregler for små foretak ved regnskapsføring av transaksjoner i utenlandsk valuta, jamfør NRS 8 God regnskapsskikk for små foretak kapittel 10.2.

2.6.4 Sikring i regnskapsmessig forstand

Den regnskapsmessige forståelsen av begrepet sikring utdypes i lovforarbeidene til regnskapsloven. Her presiseres det at sikring er en type finansiell styring som *”(...) kjennetegnes ved at flere forretningsforhold sees under ett”* (Ot.prp. nr. 42 (1997- 1998), s. 95). I tillegg påpekes det at *”sikring har som siktemål helt eller delvis å nøytralisere inntektsvirkningen av prisendringer”* (Ot.prp. nr. 42 (1997- 1998), s. 95). Drøftingen i

lovforarbeidene er derfor et sentralt element for å kunne forstå hva sikringsbestemmelsene i den endelige regnskapsloven innebærer.

NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser bygger videre på uttalelsene i lovforarbeidene, og utdyper ytterligere hvordan sikring skal forstås. Standardens nr. A1 skiller mellom ulike typer sikring, og definerer såkalt kontantstrømsikring og verdisikring. Standardens skille mellom kontantstrøm- og verdisikring er begrunnet i ulike økonomiske realiteter:

- ”En kontantstrømsikring er en sikring mot variabiliteten i foretakets kontantstrømmer som skyldes en særlig risiko og som kan påvirke foretakets resultat”
- ”En verdisikring er en sikring mot endringer i den virkelige verdien av en eiendel eller en forpliktelse eller en bindende avtale, som skyldes en særlig risiko og som kan påvirke foretakets resultat”

Huneide et al. (2010, s. 161) beskriver kontantstrømsikring som ”sikring av forventede framtidige transaksjoner”. Dersom en sjømateksportør har et rimelig sikkert fremtidig salg med påfølgende innbetaling på EUR 100.000, og foretaket frykter at kursen på EUR/NOK vil falle, kan foretaket sikre sin eksponering for dette ved å inngå en VTK. Transaksjonen som sikres ved en slik kontantstrømsikring er den fremtidige innbetalingen fra kunden. I realiteten sikrer foretaket dermed en transaksjon som enda ikke har skjedd.

Verdisikring skiller seg fra kontantstrømsikring ved at man sikrer en transaksjon som allerede er gjennomført. Et foretak som benytter verdisikring, sikrer dermed verdien av en eksisterende eiendel eller gjeld i foretaket. En sjømateksportør kan for eksempel ha regnskapsført en fordring på en utenlandsk kunde på EUR 100.000. Dersom kursen på EUR/NOK faller, vil følgelig verdien av fordringen reduseres. Ved å inngå en VTK kan foretaket sikre sin eksponering for dette.

I tillegg til kontantstrømsikring og verdisikring, trekker Huneide et al. (2010, s. 63) frem ”sikring av nettoinvestering i utenlandsk virksomhet” som en tredje type sikring. En slik sikring er en sikring mot valutaeksponeringen som er knyttet til den nettoinvesteringen i utenlandsk virksomhet som er gjort. NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser omhandler ikke slike typer sikringsforhold, og begrenser seg kun til kontantstrøm- og verdisikring. Denne studien vil ikke komme nærmere inn på sikring av nettoinvestering i utenlandsk virksomhet.

2.6.5 VTK i regnskapsmessig forstand

Begrepet VTK er ikke eksplisitt *definert* verken i regnskapsloven, dens forarbeider, eller i tidligere nevnte regnskapsstandarder. Begrepet omtales likevel i flere av disse rettskildene. I lovforarbeidene, eksempelvis i ot.prp. nr. 42 (1997-1998) fremkommer begrepet *terminer*, og omtaler dette som finansielle instrumenter, med henvisning til datidens verdipapirhandellov. Dette fremgår også av NRS(HU) Opplysninger om finansiell risiko og bruk av finansielle instrumenter (Oktober 1998, s. 2) hvor det påpekes at ”i regnskapsloven er begrepet *finansielle instrumenter knyttet til definisjonen i verdipapirhandelloven*”. NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser (2009, nr. 4) benytter og omtaler begrepene *terminkontrakter* og *futurekontrakter*, og klassifiserer disse som *finansielle instrumenter* og, mer spesifikt, *derivater med finansielt oppgjør*. Begrepene terminkontrakter og futurekontrakter må her forstås som det vi i det følgende også omtaler som henholdsvis forwardkontrakter og futureskontrakter. Dette innebærer at VTKer, i regnskapsmessig forstand, må forstås som *finansielle instrumenter og derivater med finansielt oppgjør*.

NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser fastslår at ”*valutaderivater er pengeposter, og skal regnskapsføres til virkelig verdi. Verdiendringer føres over resultatet*” (NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser, 2009, nr. 12, s. 2). Klassifiseringen som pengepost innebærer at VTKer, på lik linje med kundefordringer i utenlandsk valuta, faller inn under virkeområdet til rskl. § 5-9. Kontrakten skal dermed vurderes til ”*kursen ved regnskapsårets slutt*”. Ordlyden ”til virkelig verdi” i NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser strider derfor mot ordlyden i rskl. § 5-9, selv om bestemmelsen kan forstås som en virkelig verdi-bestemmelse. Formuleringene ”*kursen ved regnskapsårets slutt*” og ”til virkelig verdi” må derfor anses som synonyme i den gitte konteksten. En kunne derfor tenke seg at ordlyden i standardens nr. 12, gitt henvisningen til rskl. 5-9, burde vært ”*kursen ved regnskapsårets slutt*”. Gitt standardens ordlyd, vil likevel betegnelsen virkelig verdi bli benyttet i det etterfølgende. Det bør også nevnes at NRS(HU) Transaksjoner og regnskap i utenlandsk valuta (november 2000, nr. 59, s.14) hadde en lignende bestemmelse, hvor det fremgikk at ”*urealisert gevinst eller tap på terminkontrakt skal resultatføres og balanseføres*”.

Foretak som legger NRS 8 God regnskapsskikk til grunn for utarbeidelsen av årsregnskapet og årsberetningen skal også vurdere terminkontrakter til dagskurs. Før siste revidering av standarden i oktober 2010, var det likevel ikke eksplisitt opplyst at VTKer skulle defineres som pengeposter og vurderes til virkelig verdi. Det ble kun gitt en generell omtale om pengeposter, og at disse skulle vurderes til dagskurs. Etter revideringen i 2010 fremgår det nå

i standardens avsnitt 10.2.2 at ”*Valutaderivater defineres som pengeposter (...). Dette innebærer at valutaderivatene regnskapsføres til virkelig verdi, og urealiserte gevinster og tap på valutaderivatene resultatføres*”. Denne omtalen av VTKer er derfor bare en presisering av tidligere omtaler.

2.7 Nærmere om VTKer

VTKer er det mest benyttede risikostyringsinstrumentet for virksomheter som ønsker å kurssikre sine fremtidige inn- og utbetalinger i valuta [5]. Mjølhus (2010, s. 75) definerer terminkontrakter som ”*kontrakter der to aktører, en kjøper og en selger, blir enige om å utveksle et gode en gang i fremtiden til en avtalt pris*”, og som i tillegg har følgende karakteristika:

- *Begge parter blir enige om å gjøre en handel i fremtiden til en på forhånd avtalt pris; den såkalte terminprisen. Pris for umiddelbar levering kalles spotpris*
- *Ingen betaling skjer ved avtaleinngåelse*
- *Pålydende på terminkontrakten er kvantumet av godet multiplisert med terminprisen*
- *Den som er kjøper av terminkontrakten, inntar en lang posisjon (fra engelsk ”long position”) mens den som forplikter seg til å selge tar en kort posisjon (fra engelsk ”short position”) (Mjølhus, 2010, s. 75)*

En VTK innebærer i praksis at to parter inngår en avtale om kjøp eller salg av et gitt valutabeløp, til en gitt pris (terminprisen), på et gitt fremtidig tidspunkt. Ingen av partene betaler noe for avtalen ved avtaleinngåelse, og selve oppgjøret skjer først på oppgjørstidspunktet (termintidspunktet). Avtalen er gjensidig bebyrdende, hvor både kjøper og selger er *pliktig* til å oppfylle sin del av avtalen på det gitte tidspunktet. Dette gjelder selv om valutakursen skulle vise seg å være ugunstig for én av partene, noe den alltid vil være.

VTKer er en type *finansielle instrumenter* som betegnes *derivater* eller *avledede* finansielle instrumenter. Det sentrale kjennetegnet på derivater, er at derivatets verdi avledes fra prisen eller kursen på et underliggende objekt. Dette kan eksempelvis være valutakurser, aksjekurser, renter eller råvarepriser. Verdien på VTKer er avledet av valutakursene.

Terminkontrakter deles hovedsaklig inn i to kategorier, såkalte *forwardkontrakter* og *futureskontrakter*. I prinsippet fungerer forward- og futureskontrakter på samme måte, men hvor hovedforskjellen ligger i kontraktens fleksibilitet og hvordan oppgjøret behandles. De generelle karakteristika, som beskrevet punktvis ovenfor, henspiller seg i realiteten på

forwardkontraktens beskaffenhet. Forskjellen mellom disse kontraktstypene behandles derfor nærmere nedenfor.

2.7.1 Futureskontrakter

”Futures- kontrakter er egentlig bare standardiserte forward- kontrakter som er gjenstand for omsetning på en allment tilgjengelig børs” (Mjølhus, 2010, s. 75-76). At futureskontraktene er standardiserte innebærer at pris, forfallsdato og kvantumsstørrelse ikke kan endres eller tilpasses det enkelte behov. Kjøperen av en slik kontrakt må derfor forholde seg til de gitte, fastsatte rammene utstederen av kontrakten har satt. At de ”er gjenstand for omsetning på en allment tilgjengelig børs” innebærer i prinsippet at kontraktene kun omsettes på verdipapirmarkedsplasser, eksempelvis Oslo Børs.

Det viktigste kjennetegnet ved futureskontrakter er likevel hvordan oppgjøret foregår. Slike kontrakter ”gjøres opp” daglig gjennom et såkalt klareringshus (”clearing house”). Når en futureskontrakt inngås må både kjøper og selger betale inn en gitt sum på en marginkonto. Denne gjøres opp individuelt hver dag når handelen pågår. Dette betegnes ”marking-to-market”, som innebærer at terminkontrakten verdsettes fortløpende til markedspris (Bøhren & Michalsen, 2006).

Futureskontraktene standardiserte omfang gjør at de i mindre grad enn forwardkontrakter er hensiktsmessige som sikringsinstrumenter for nordnorske sjømateksportører.

2.7.2 Forwardkontrakter

Forwardkontrakter omsettes utenom børs, eller såkalt OTC (”over the counter”). OTC-markedene for derivater er den delen av finansmarkedene som har vokst raskest de siste årene (Levinson, 2010). Forwardkontrakter betraktes som ikke-standardiserte fordi de, stort sett, kan skreddersys etter behov. Dette gir stor fleksibilitet, og er derfor i mange tilfeller mer formålstjenlige enn de standardiserte futureskontraktene. Eksempelvis kan både størrelsen og bortfallsdatoen på kontrakten formes etter brukerens behov. *”OTC- derivater er transaksjoner som utføres privat mellom to parter, hvor en av partene i den aktuelle transaksjonen vanligvis er en forhandler, for eksempel en bank eller en investeringsbank, og den andre er en kunde, for eksempel et selskap som ikke er i finansbransjen, et investeringsfond, et statlig organ eller et forsikringselskap”*. (Levinson, 2010, s. 313).

Nedenfor vises et eksempel på en typisk forwardkontrakt:

TestClientNO
TradedbyNOGEIR10

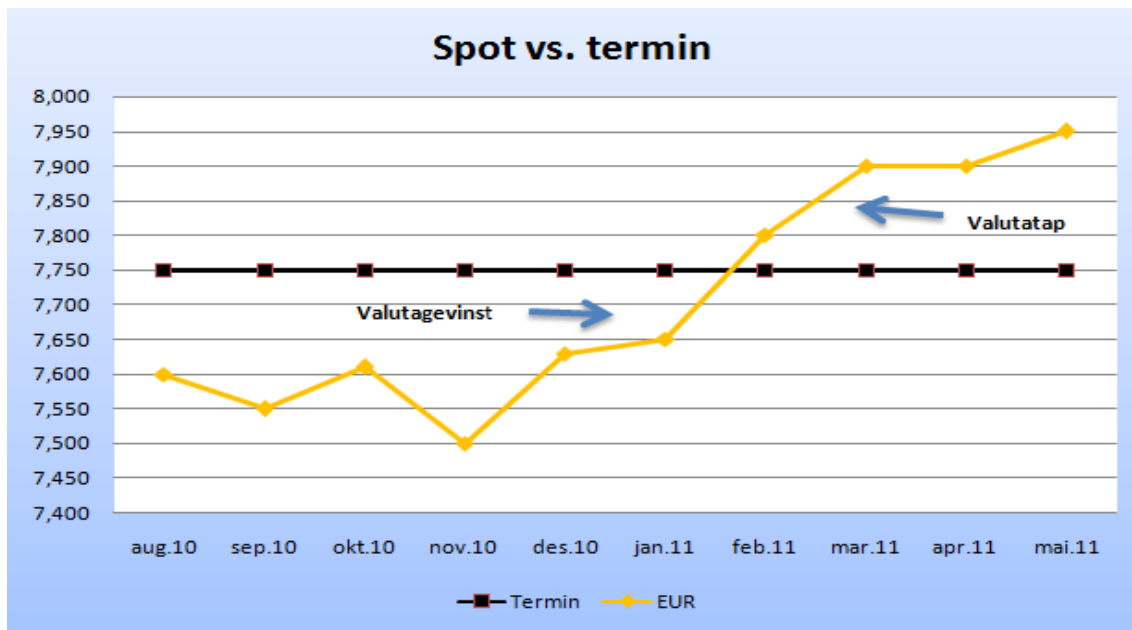
OTCFXForward 1
Traded on 24 Feb 2011 14:17 2

Confirmation of e-trade number 5296228 with Nordea Bank Finland Plc			
You have bought	NOK	7,737,582.00	3
You have sold	EUR	1,000,000.00	4
Rate	EURNOK	7.737582	5
Value date		31 May 2011	6
EURNOK rate based on			
Spot rate		7.7100	7
Points		0.027582	8

Settlement
The NOK amount will be settled according to agreement
The EUR amount will be settled according to agreement

Figur 4: Eksempel på VTK (forwardkontrakt)

Vi ser at den aktuelle kontrakten er omsatt ”over the counter” (punkt 1), og følgelig er en forwardkontrakt. Tidspunktet for avtaleinngåelse er 24. februar 2011 (punkt 2). Spotkursen på EUR/NOK 24. februar 2011 bestemmer og representerer derfor kontraktens spotkurs, som er 7,7100 (punkt 7). Foretaket som har inngått denne VTKen har gjort en avtale med banken om å selge EUR 1.000.000 (punkt 4), til en terminkurs på 7,737582 (punkt 5). Samlet utgjør dette NOK 7.737.582 (punkt 3). Dette salget skal skje 31. mai 2011 (punkt 6), som er kontraktens oppgjørsgjærdsdato/ termindato. På dette tidspunktet er foretaket forpliktet til å *selge* EUR 1.000.000 til banken til den gitte kursen, samtidig som banken er forpliktet til å *kjøre* EUR 1.000.000 fra foretaket til den samme gitte kursen. Dersom spotkursen er lavere enn terminkursen på oppgjørsgjærdsdatoen, vil dette gi foretaket en valutagevinst. I motsatt tilfelle påføres foretaket et valutatap. Dette kan illustreres med figuren på neste side:

Figur 5: Differansen mellom spot og termin

2.7.3 Renteparitet

VTKen ovenfor viste en differanse mellom spotkurs og terminkurs på 0,027582 (jamfør punkt 8). Tellefsen & Langli (2005, s. 372) påpeker at ”differansen mellom dagens spot- og terminkurser bestemmes av renteforholdet mellom valutaene”. Denne differansen bygger på det som i finansterminologien omtales som ”dekket renteparitet”. Denne renteparitetsteorien forklarer likevekten mellom spotkurs, terminkurs, innenlandsk risikofri rente og utenlandsk risikofri rente (Moosa, 2004), og sier at det er likegyldig om hvorvidt man velger å plassere eller låne i inn- og utland. Denne studien har ikke til hensikt å gå i dybden på renteparitetsteorien og dens forutsetninger, men en forståelse av VTKer og deres beskaffenhet avhenger av en forståelse av hvordan terminkursen fastsettes. Vi anser det derfor som formålstjenlig å belyse noen av de mest sentrale mekanismene som ligger i en slik fastsettelse.

Dersom vi tar utgangspunkt i VTKen ovenfor, kan vi eksemplifisere hvordan terminkursen fastsettes. Ifølge renteparitetsteoremet er sammenhengen mellom spotkurs, terminkurs, innenlandsk risikofri rente og utenlandsk risikofri rente følgende:

$$(1) \quad \frac{F_0}{E_0} = \left(\frac{1 + r_i}{1 + r_u} \right)^T$$

hvor,

$F_0 = \text{terminkurs}$

$E_0 = \text{spotkurs}$

$r_i = \text{risikofri rente innland}$

$r_u = \text{risikofri rente utland}$

$T = \text{tid til oppgjør}$

Et sentralt aspekt ved formelen for renteparitet er at den tar for seg renter som gjelder for ett år, altså 12 måneder. VTKer, på sin side, inngås vanligvis med valutalevering 3, 6, 9 eller 12 måneder frem i tid, eller andre tidspunkter som avtales etter behov. Dermed må formelen tilpasses varigheten på kontrakten. VTKen ovenfor har en varighet på tre måneder og én uke (24. februar til 31. mai). For enkelhets skyld kan vi anta at tid til oppgjøret (T) settes til tre måneder. Dette gir oss følgende uttrykk:

$$T = \left(\frac{3}{12}\right), \text{ altså } 0,25.$$

For å finne terminkursen må vi gjøre om uttrykket i (1). Vi får da F_0 alene på venstresiden, og kan enkelt beregne den aktuelle terminkursen med følgende uttrykk:

$$(2) F_0 = E_0 \left(\frac{1 + r_i}{1 + r_u} \right)^T$$

Som formelen over viser, kreves det at vi har tilleggsinformasjon ut over det som fremgår av den aktuelle VTKen. Vi må vite hva den innenlandske risikofrie renten r_i , og den utenlandske risikofrie renten r_u , var på tidspunktet for avtaleinngåelse. Innenlandsk og utenlandsk risikofrie rente er knyttet til den aktuelle valutaen. I Norge benyttes den såkalte NIBOR- renten (Norwegian InterBank Offered Rate) som referanserente når det foretas bytte av valuta i valutamarkedet. Land som benytter EUR som valuta, benytter den såkalte EURIBOR- renten (Euro InterBank Offered Rate) til samme formål. 3 måneders EURIBOR- rente var på det aktuelle tidspunktet 1,088%. På samme tid var NIBOR- renten på 2,73%. Vi kan dermed fastsette terminkursen på den aktuelle VTKen:

$$F_0 = 7,71 \left(\frac{1 + 0,02730}{1 + 0,01088} \right)^{0,25}$$

$$F_0 = 7,741$$

Terminkursen på VTKen ovenfor var 7,737582. Terminkursen etter vår beregning ble 7,741. Differansen skyldes at den aktuelle VTKen har en varighet på 3 måneder og én uke, mens vår beregning, for enkelhets skyld, tok utgangspunkt i 3 måneder. Banken, på sin side, har interpolert differansen mellom 3 og 6 måneders NIBOR- og EURIBOR- renter når de beregnet terminkursen, og har følgelig fått en litt annen terminkurs enn våre beregninger viser.

Terminkursen kan være enten høyere eller lavere enn spotkursen. Hvis det skulle vise seg at terminkursen er høyere enn spotkursen, slik det er i eksempelet ovenfor, sier man at man har en *terminpremie* eller et *termintillegg*. Når terminkursen er lavere enn spotkursen har man en såkalt *diskonto*. Dette tillegget eller fradraget er dermed et uttrykk for rentedifferansen mellom de involverte valutasortene i den aktuelle perioden, slik det fremgår av ligning (1) ovenfor. Terminkursen er altså ikke et uttrykk for bankens forventninger om den fremtidige valutakursutviklingen [6].

Man kan derfor spørre seg hvorfor og hvordan banken kan tilby slike VTKer vederlagsfritt, i motsetning til for eksempel en valutaopsjon. Forklaringen ligger også her i rentedifferansen mellom valutaene. Samtidig som kunden inngår denne forwardkontrakten, vil banken, på sin side, inngå en motsatt terminforretning. Terminforretningen gjøres i det såkalte interbankmarkedet, også kalt pengemarkedet. Dette gjøres for å sikre at banken skal kunne gi kunden den avtalte terminkursen uten å utsette seg selv for valutatap. Banken inntar med andre ord samme *posisjon* som kunden.

2.7.4 Sikring eller spekulasjon?

Foretak som gjennom VTKer sikrer seg mot ugunstige svingninger i valutakurser, reduserer risikoen for potensielle valutatap. Samtidig mister man muligheten til å ta de potensielle valutagevinstene som oppstår dersom valutakursen skulle svinge i gunstig retning. Denne potensielle valutagevinsten gjør at mange velger å ikke sikre seg, og heller *spekulere* i at valutakursene endrer seg i gunstig retning. Et veldig viktig, og komplisert skille er dermed distinksjonen mellom sikring og spekulasjon. Moosa (2004) påpeker at sikring innebærer at en aktør går inn i markedet for å dekke ”åpne posisjoner”, i et forsøk på å redusere eller

eliminere risikoeksponeringen. Spekulasjon, på sin side, innebærer at en aktør *bevisst* påtar seg risiko ved å foreta beslutninger basert på åpne posisjoner, i håp om å profitere på dette. Skal en kunne skille mellom sikring og spekulasjon, må en derfor forstå begrepet ”åpen posisjon”. Sett at en nordnorsk sjømateksportør, NN Sjømateksport AS, gjør en avtale med en utenlandsk kunde i dag vedrørende levering av 20 tonn fersk laks til en gitt pris. Leveringstidspunktet er omgående. NN Sjømateksport AS benytter NOK som regnskapsvaluta, men kunden har forhandlet seg frem til at oppgjøret skal skje i EUR tre måneder frem i tid. På tidspunktet for avtaleinngåelsen befinner eksportøren seg, per definisjon, i en *åpen posisjon*. Dette har sin forklaring i at eksportøren, som i utgangspunktet ikke var utsatt for risiko, har eksponert seg for valutarisiko ved å inngå den aktuelle avtalen. Dette er fordi fluktasjoner i valutakursen på EUR fra avtaleinngåelse (i dag) til oppgjørstidspunktet (om tre måneder), vil påvirke størrelsen på den fremtidige innbetalingen fra kunden. Årsaken til at det oppstår valutarisiko er at oppgjøret skjer i EUR, og ikke i NOK. Dersom eksportøren hadde hatt fått oppgjøret i NOK vil foretaket ikke befunnet seg i en åpen posisjon. Foretaket hadde da heller ikke vært utsatt for valutarisiko.

Dersom eksportøren inngår en VTK for å sikre en gitt valutakurs på den fremtidige innbetalingen fra kunden, lukkes den åpne posisjonen. Hadde ikke eksportøren lukket posisjonen, ville foretaket i realiteten *spekulert* i fremtidige kursendringer. Spekulanter har ikke et ønske om å lukke posisjonen, men derimot holde denne åpen i håp om å profitere på en gunstig endring i valutakursen.

Distinksjonen mellom sikring og spekulasjon aktualiseres også når foretak velger å drive ren handel med VTKer utenfor sikringsforhold. Slike handler har ikke under noen omstendigheter til hensikt å sikre fremtidige inn- og utbetalinger i utenlandsk valuta eller verdien av eksisterende eiendeler eller gjeld. Bruk av VTKer utenfor sikringsforhold er følgelig å anse som spekulasjon.

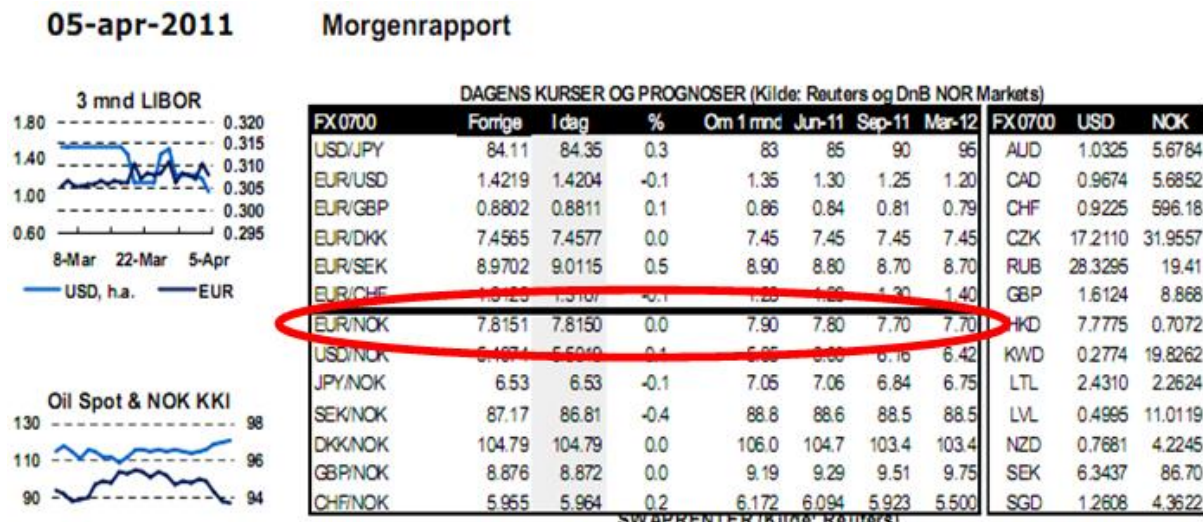
Det finnes en rekke eksempler der foretak har kjøpt valutaderivater, med et formål som man i utgangspunktet trodde var sikring mot valutarisiko, men som i realiteten ikke var noe annet enn spekulasjon. Resultatet av dette har vært store økonomiske tap for de aktuelle selskapene og i enkelte tilfeller konkurs [7]. Forståelsen av hva som anses som sikring og hva som anses som spekulasjon er derfor særdeles viktig.

Sikring ved bruk av VTK (forwardkontrakt)

For å illustrere hvordan en VTK (forwardkontrakt) fungerer i praksis, kan vi bygge videre på eksemplet ovenfor. Vi husker at NN Sjømateksport AS skulle levere 20 tonn fersk laks til en utenlandsk kunde omgående. Vederlaget settes til EUR 100.000, med oppgjør tre måneder frem i tid (kunden har med andre ord fått tre måneders kredittid). Spotkursen og forwardkursen for EUR/NOK på det aktuelle tidspunktet er følgende:

Tabell 1: Morgenrapport valuta

Kilde: DnB NOR [8]

Tabellen viser at spotkursen, altså dagskursen, på EUR/NOK er 7,8150. Det innebærer at man for EUR 1 må betale NOK 7,8150. Hvis eksportøren hadde fått betaling for leveransen *i dag* ville inntekten i NOK ha vært på:

$$\text{EUR } 100.000 \times 7,8150 = \text{NOK } 781.500$$

I vårt tilfelle har eksportøren avtalt med kunden at betalingen av fisken skal skje tre måneder frem i tid. Følgelig kan endring i valutakursen om tre måneder endre inntektsgrunnlaget for eksportøren. Skulle det vise seg at kursen øker, vil dette medføre en valutagevinst, mens det ved en nedgang vil oppstå et valutatap. Vi kan videre anta at eksportøren ikke har som formål om å spekulere i en potensiell valutagevinst, men ønsker derimot å sikre seg mot et potensielt valutatap. Foretaket mener det er stor usikkerhet rundt de fremtidige valutakursene, og velger derfor å inngå en VTK for å sikre den fremtidige innbetalingen. Kontrakten sikrer at eksportøren kan selge EUR 100.000 til banken om tre måneder til en valutakurs på 7.80 (se

tabell). Differansen mellom spot- og terminkurs representerer et renteelement (som redegjort for tidligere). Inntekten om tre måneder vil dermed være:

$$\text{EUR/NOK } 7.80 \times \text{EUR } 100.000 = \text{NOK } 780.000$$

Da en terminkontrakt innebærer både en rett og en plikt, forplikter banken seg i dette tilfellet til å kjøpe EUR 100.000 fra eksportøren til en kurs på 7,80 om tre måneder. Eksportøren, på sin side, forplikter seg til å selge banken EUR 100.000 på samme tidspunkt til den samme kursen. Skulle det vise seg at spotkursen på EUR/NOK om tre måneder er lavere enn 7.80, medfører dette at eksportøren oppnår en valutagevinst som tilsvarer differansen mellom spotkurs og terminkurs. I motsatt tilfelle, dersom kursen overstiger 7.80, resulterer dette i et tilsvarende valutatap. Forklaringen til at en eventuell kursoppgang eller kursnedgang resulterer i et valutatap eller en valutagevinst, er at eksportøren alternativt, ved ikke å ha inngått en VTK, kunne ha solgt EUR i markedet om tre måneder til en bedre eller dårligere kurs enn hva VTKen tilsier. Det helt sentrale poenget her, er at man ikke vet hvorvidt man vil komme til å tjene eller tape ved å inngå en VTK før oppgjøret finner sted. Eksportøren har ved å inngå denne kontrakten likevel skaffet seg en oversikt over fremtidige innbetalinger, og kan med større grad forutsi foretakets kontantstrøm.

Spekulering ved bruk av VTK (forwardkontrakt)

La oss si at NN Sjømateksport AS inngår en VTK som gir en rett og en plikt til å kjøpe EUR 100.000 til en gitt kurs på NOK 7,5 om tre måneder. VTKen inngår ikke i noen som helst sikringsrelasjon, men foretaket har en forventning om at spotkursen på EUR/NOK om tre måneder vil være 8. Dersom forventningen slår til, vil foretaket kunne kjøpe EUR 100.000 til en kurs på 7,5, for så å selge de samme EUR 100.000 umiddelbart til en kurs på 8. Foretaket har da *spekulert* seg frem til en gevinst på NOK 50.000. Når handler med VTKer ikke skjer i sikringsøyemed, slik som i dette tilfellet, er dette dermed å anse som spekulasjon.

2.8 Formålet med VTKer avgjør den regnskapsmessige behandlingen

Den regnskapsmessige behandlingen av VTKer må sees i sammenheng med den regnskapspliktiges *formål* med kontraktene. Dersom formålet er å *sikre* seg mot fremtidig valutarisiko, vil den regnskapsmessige behandlingen være annerledes enn dersom formålet er *spekulasjon*. Sikringsprinsippet i rskl. § 4-1 (1) nr. 5 gir et klart uttrykk for at sikringsforhold skal behandles etter egne regler. NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser uttrykker et

enda klarere skille mellom sikring og spekulasjon, og den regnskapsmessige behandlingen i hvert tilfelle. Den videre drøftingen vil derfor skille mellom regnskapsmessig behandling av VTKer i henholdsvis sikringsøyemed og spekulasjonsøyemed. Merk at selv om denne studien ser på bruk av VTKer i sikringsøyemed, vil det også være formålstjenlig å forstå hvordan VTKer, som et selvstendig finansielt instrument, skal behandles regnskapsmessig.

2.9 Regnskapsmessig behandling utenfor sikringsforhold

Generelt om vurderingsreglene

VTKer skal vurderes som et selvstendig finansielt instrument når:

- VTKen benyttes i ren spekulasjonsøyemed
- Vilkårene for sikring ikke er å anse som oppfylt (jamfør nærmere drøfting senere),
- Foretaket ikke velger å foreta sikringsbøkføring (jamfør nærmere drøfting senere),

Vurderingsreglene for VTKer er nærmere redegjort for tidligere.

Regnskapsføring ved kontraktsinngåelse

Ved inngåelse av en VTK vil det være både en fremtidig eiendel og en fremtidig gjeld knyttet til kontrakten. Den fremtidige eiendelen er det valutabeløpet som en skal kjøpe, mens den fremtidige gjelden er det beløpet som en plikter å betale for å kjøpe eiendelen basert på terminkursen (Huneide et al., 2010). Siden verdien av eiendelen og gjelden ved avtaleinngåelse *oppveier hverandre fullt ut*, vil den virkelige verdien på en terminkontrakt derfor normalt være null på avtaletidspunktet. I tillegg betaler man ingen premie for å inngå en VTK, slik man for eksempel gjør ved valutaopsjoner. Ved avtaleinngåelse skjer det derfor ingen balanseføring av terminkontrakten.

Etterfølgende måling

Verdien av en VTK vil variere i perioden fra kontraktsinngåelse til tidspunktet for utøvelse. Endringer i verdien på det underliggende objektet, altså valutakursen, vil påvirke VTKens virkelige verdi i hele kontraktsperioden. Huneide et al. (2010, s. 155) påpeker at ”*det kan være komplisert å beregne virkelig verdi på et derivat, for eksempel en terminkontrakt*”. Mange regnskapspliktige benytter derfor sin bankforbindelse, som har utstedt VTKen ”over the counter”, til å få et estimat på virkelig verdi av VTKen. I utgangspunktet kunne man tenke seg at spotkursen på det underliggende objektet bestemmer VTKens virkelige verdi på tidspunktet for regnskapsavleggelse. I realiteten, derimot, kan kontrakten ikke innløses på

tidspunktet for regnskapsavleggelse. Virkelig verdi tilsvarer derfor den diskonterte forskjellen mellom avtalt terminkurs og terminkursen som gjelder for gjenværende løpetid (for eksempel 2 måneder) på avtalen, det vil si dersom den regnskapspliktige hadde inngått en slik avtale i dag. Vesentlighetshensyn kan likevel tilsi at spotkursen kan brukes. Å benytte spotkursen innebærer at virkelig verdi på VTKen beregnes ved å multiplisere differansen mellom spot- og terminkursen med det aktuelle valutabeløpet.

Eksempel på praktisk regnskapsføring av VTKer utenfor sikringsforhold finnes i vedlegg 1. Eksemplet tar utgangspunkt i de tidligere omtalte vurderingsreglene for VTKer.

2.10 Regnskapsmessig behandling ved sikringsforhold

2.10.1 Generelt om sikringsbokføring

Norsk regnskapslovgivning og god regnskapsskikk stiller krav til, eller gir anledning for, såkalt sikringsbokføring når:

- VTKer benyttes i sikringsøyemed
- Nærmere gitte vilkår er oppfylt

Regnskapsloven, lovforarbeidene og regnskapsstandardene benytter i all hovedsak begrepet *sikringsvurdering*. I praksis er det derimot mest vanlig å benytte begrepet sikringsbokføring.

Formålet med sikringsbokføring er å ”(...) sikre at regnskapet reflekterer målsettingen med sikringsforholdet, som er å eliminere eller redusere nærmere definerte risikoer” (Huneide et al., 2010, s. 160). I praksis innebærer sikringsbokføring derfor resultatføring av verdiendringer på sikringsinstrumentet i *samme periode* som endringen i kontantstrømmen eller verdien på sikringsobjektet påvirker resultatet, jamfør sikringsprinsippet i rskl. § 4-1 (1) nr. 5. Resultatet av en slik symmetrisk resultatføring er en bedre sammenstilling av urealiserte inntekter og kostnader, samtidig som man unngår resultatføring av ikke- reelle tap.

Rskl. § 4-1 (2) åpner for at små foretak kan fravike sikringsprinsippet i rskl. § 4-1 (1) nr. 5. NRS(8) God regnskapsskikk for små foretak nr. 7.1.5 utdyper dette nærmere, hvor det fremgår at små foretak kan unnlate å gjennomføre sikringsbokføring, selv om vilkårene for en slik regnskapsføring skulle være til stede. For disse foretakene vil de spesifikke vurderingsreglene for henholdsvis sikringsinstrumentet og sikringsobjektet, individuelt sett, være avgjørende for den regnskapsmessige behandlingen av sikringsforhold. Man unnlater følgelig å se sikringsobjektet og sikringsinstrumentet under ett. I de tilfeller hvor små foretak

velger å foreta sikringsbokføring, må sikringsbestemmelsene i NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser benyttes fullt ut. Dette er en direkte følge av kravet om konsistent prinsippanvendelse. Følgende fremgår av standardens kapittel 7.1.5:

”Dersom sikring benyttes følges reglene i NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser. Sikring er et regnskapsmessig prinsipp som må benyttes konsistent, jf. kapittel 2.1.3. Det vil si at enten følges veiledningen for regnskapsføring av sikring i NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser fullt ut eller så benytter foretaket seg av unntaket fra sikringsprinsippet fullt ut. Små foretak som velger å regnskapsføre sikring må også følge notekravene i NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser punkt 24.”

Det bør bemerkes at denne eksplisitte formuleringen ikke ble tatt inn i standarden før oktober 2010. Dette er imidlertid kun en presisering av tidligere omtale vedrørende sikring. Formuleringen tilsvarer derfor også reglene for regnskapsåret 2009.

2.10.2 Er sikringsbokføring obligatorisk?

Blant regnskapsteoretikere, revisorer og andre sentrale aktører innenfor regnskap har det rådet uenighet om hvorvidt sikringsbokføring er å anse som obligatorisk eller frivillig etter norske regnskapsregler. Huneide et al. (2010) tar til ordet for at sikringsbokføring er *frivillig*, og skriver at *”en samlet vurdering av rettskildene tilsier etter vår oppfatning at sikringsføring kan være frivillig slik at enhetene selv velger å dokumentere hvilke sikringsforhold som skal regnskapsføres etter sikringsreglene”* (Huneide et al., 2010, s. 160). Ernst og Young, på sin side, skriver i sitt regnskapssirkulære for 2010, s.11, at *”det foreligger etter vår vurdering plikt til å sikringsbokføre ved sikring”* [9]. Dette illustrer godt de meningsforskjellene som eksisterer på området. Denne studien tar ikke eksplisitt standpunkt til hvorvidt sikringsbokføring er å anse som obligatorisk eller frivillig. Ved sikring med VTKer er dette heller ikke av større betydning, ettersom vurderingen av VTKen til virkelig verdi fører til at sikringsbokføring inntreer automatisk. Det er dermed ikke sagt at spørsmålet om hvorvidt sikringsbokføring er obligatorisk eller ikke, ikke er av praktisk relevans på generell basis. Om en velger å reflektere sikring eller ikke i årsregnskapet kan ha store innvirkninger på rapporterte regnskapstall og årsregnskapets informasjonsverdi.

2.10.3 Sikringsobjekt og sikringsinstrument

NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser benytter begrepene *sikringsobjekt* og *sikringsinstrument* i forbindelse med regnskapsmessig behandling av sikringsforhold.

Standardens nr. A5 definerer sikringsobjekt som ”en eiendel, en forpliktelse, en bindende avtale eller en rimelig sikker transaksjon som utsetter foretaket for resultatrisiko fra endringer i virkelig verdi eller fremtidige kontantstrømmer”. Fordringer i utenlandsk valuta, som aktualiseres i denne studien, er et typisk eksempel på et sikringsobjekt.

Begrepet *sikringsinstrument* defineres videre i standardens nr. A6. Her fremgår det at ”et sikringsinstrument skal effektivt redusere virkningen av den sikrede risikoen i sikringsobjektet”. Nr. A7 påpeker videre at ”et sikringsinstrument må etter denne standarden være et finansielt instrument (men ikke nødvendigvis et derivat) (...)”. Et typisk eksempel på sikringsinstrumenter er VTKer. Dette er også sammenfallende med tidligere begrepsavklaringer, hvor vi klassifiserte VTKer som et *finansielt instrument*.

2.10.4 Sikringseffektivitet

Begrepet sikringseffektivitet henspiller seg på i hvor stor grad sikringen motvirker endringen i verdi eller kontantstrømmen på sikringsobjektet. Dersom sikringen *fullt ut* oppveier endringen i verdi eller kontantstrømmen på sikringsobjektet, sier vi at sikringen er 100 % effektiv. NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser nr. A9 definerer sikringseffektivitet på følgende måte:

”Effektiviteten i en sikringsrelasjon bestemmes av i hvilken grad endringer i kontantstrømmen fra eller endringer i den virkelige verdien av den sikrede risikoen motsvares av endringer i kontantstrømmen fra eller endringer i den virkelige verdien av sikringsinstrumentet”.

2.10.5 Vilkår for sikringsbøkføring

NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser krever at en rekke vilkår må være oppfylt for å kunne benytte seg av sikringsbøkføring. Med bakgrunn i standarden, utleder Huneide et al. (2010, s. 161) følgende vilkår for sikringsbøkføring:

- *Det må foreligge en økonomisk sikring*
- *Sikringsbøkføring krever høy grad av korrelasjon mellom sikringsobjekt og sikringsinstrument (effektivitetskravet)*
- *Ved sikring av fremtidige transaksjoner (kontantstrømsikring) må det være svært sannsynlig at transaksjonen blir gjennomført (sannsynlighetskravet)*
- *Sikringsrelasjonen må være en del av en sikringsstrategi, og den må være dokumentert*

Kravet om at det må foreligge en økonomisk sikring fremgår av standardens nr. A2. Her fremgår det at det ”skal foreligge en intuitiv og rimelig økonomisk begrunnelse for sikringen”. Eksempelvis vil bruk av en VTK for å sikre en fremtidig innbetaling i EURO være å anse som både intuitivt og rimelig økonomisk begrunnet.

Effektivitetskravet er et krav om at sikringen skal motvirke endringen i verdi eller kontantstrøm på sikringsobjektet, jamfør drøfting i avsnitt 2.10.4. Standarden stiller ikke noe krav til at sikringseffektiviteten skal være innenfor et gitt effektivitetsintervall, for eksempel 80- 125 %, som er kravet under IFRS. Etter standardens nr. A10 kreves det kun en kvalitativ vurdering av sikringseffektiviteten. Ved bruk av VTKer, vil et sentralt element her være i hvilken grad forfallstidspunktene for sikringsinstrumentet og sikringsobjektet er sammenfallende.

Sannsynlighetskravet under kontantstrømsikring er ikke eksplisitt kvantifisert i NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser. Standarden benytter begrepet ”rimelig sikker”, og henviser til NRS 13 Usikre forpliktelser og betingede eiendeler. Her er formuleringen definert som ”sannsynlighetsintervallet under ”så godt som sikkert” for sannsynligheter over 90 %” (NRS 13 Usikre forpliktelser og betingede eiendeler, November 2000, s. 4).

Kravet om dokumentasjon av sikring og sikringsstrategi fremgår av standardens nr. A3 og A4. Etter standardens nr. A3 skal det foreligge sikringsdokumentasjon *før* en regnskapsmessig sikring begynner, og så lenge den *vedvarer*. De spesifikke kravene til en slik dokumentasjon fremgår av standardens nr. A4, og krever at følgende skal dokumenteres ved sikringsbokføring:

- Hvilken type risiko som skal sikres (for eksempel valutarisiko)
- Hvilken type sikring det dreier seg om (kontantstrømsikring eller verdisikring)
- Hvilket sikringsobjekt som skal sikres (for eksempel en fordring)
- Hvilket sikringsinstrument som skal benyttes (for eksempel en VTK)
- Formålet med sikringen

Huneide et al. (2010) påpeker at standarden ikke eksplisitt krever at oppfyllelse av effektivitetskravet og sannsynlighetskravet skal være en del av ovennevnte sikringsdokumentasjon. Forfatteren betrakter det likevel som ” (...) naturlig å anse dette som en del av den nødvendige dokumentasjonen slik som i IAS 39” (Huneide et al., 2010, s. 163).

2.10.6 Regnskapsføring under sikring

Ut over sikringsprinsippet i rskl. § 4-1 (1) nr. 5, gir ikke regnskapsloven noen nærmere føringer for hvordan regnskapsføringen under sikring skal gjøres. I utgangspunktet må derfor de grunnleggende regnskapsprinsippene i regnskapslovens kapittel 4 og vurderingsreglene i regnskapslovens kapittel 5 legges til grunn for den regnskapsmessige behandlingen av sikringsforhold. Krav til tilleggsopplysninger i årsberetning og noter fremgår henholdsvis av regnskapslovens kapittel 3 og 7.

Med innføringen av NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser, har man derimot fått en regnskapsstandard som gir klare føringer for regnskapsføring under sikring. Standarden legger opp til at man enten kan følge standardens regler for kontantstrøm- og verdisikring, eller fullt ut følge reglene i IAS 39. Sistnevnte representerer IFRS- reglene for regnskapsføring av sikringsforhold. I tillegg regulerer standarden krav til sikringsdokumentasjon. Tabellen under gir en oversikt over ulike alternativer NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser gir for sikringsbokføring i ulike tilfeller:

Tabell 2: Alternativer for sikringsbokføring etter NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser

	Alternativ 1	Alternativ 2a	Alternativ 2b
Kontanstrømsikring			
- Sikringsinstrument	Balanseføres til virkelig verdi	Verdiendring regnskapsføres ikke	Verdiendring regnskapsføres ikke
- Sikringsobjekt	Regnskapsføres ikke	Regnskapsføres ikke	Regnskapsføres ikke
Verdisikring			
- Sikringsinstrument	Balanseføres til virkelig verdi	Balanseføres til virkelig verdi	Verdiendring regnskapsføres ikke
- Sikringsobjekt	Balanseført verdi justeres for endring i virkelig verdi av sikret risiko i sikringsperioden	Balanseført verdi justeres for endring i virkelig verdi av sikret risiko i sikringsperioden	Balanseføres til den verdi som reflekterer effekten av sikringen

Kilde: Den Norske revisorforening – Revisors Håndbok (2010, s. 1009)

Vi ser at standarden legger opp til et klart skille mellom kontantstrømsikring og verdisikring. Da man ved kontantstrømsikring sikrer en rimelig sikker fremtidig transaksjon, mens man ved verdisikring sikrer en allerede balanseført eiendel eller gjeld, vil sikringsforholdet ved kontantstrømsikring i mindre grad bli reflektert i årsregnskapet.

Alternativ 1 for både kontantstrøm- og verdisikring representerer en IFRS-inspirert løsning. Løsningen må likevel ikke forveksles med sikringsbokføring etter IAS 39, da vilkårene for sikringsbokføring etter IAS 39 er mer omfattende enn løsningen etter den norske standarden. I tillegg er den regnskapsmessige behandlingen av ineffektivitet i sikringsforholdet ulik i de to

alternativene. Merk at sikringsbokføring etter IAS 39 *ikke* fremgår av tabellen over. I prinsippet har derfor regnskapspliktige, dersom gitte vilkår er oppfylt, fire ulike alternativer for sikringsbokføring.

Alternativ 2a og 2b er basert på norsk praksis (Huneide et al., 2010). Dette gjelder både for kontantstrøm- og verdisikring. Alternativ 2a innebærer at man ved verdisikring følger de samme reglene som standardens alternativ 1, samtidig som man benytter de forenklede reglene for kontantstrømsikring. Alternativ 2b innebærer at man benytter forenklede løsninger for både kontantstrøm- og verdisikring. Dette er i prinsippet den løsningen som i minst grad reflekteres i årsregnskapet.

Gitt at vilkårene for sikringsbokføring er oppfylt, kan regnskapspliktige fritt velge mellom de fire ulike metodene for sikringsbokføring. Det stilles likevel krav til konsistent prinsippanvendelse over tid. Standardens nr. 20 påpeker at ”*valg av metode for regnskapsføring av sikring (...) er et prinsippvalg som skal anvendes konsistent*”. Dette fremgår også implisitt av det grunnleggende regnskapsprinsippet i rskl. § 4-4 om *prinsippanvendelse*.

Merk at denne studien velger å se bort fra sikringsbokføring etter IAS 39, jamfør innledende avgrensning. Det er likevel ikke sagt at IAS 39 ikke er av praktisk relevans for det aktuelle regnskapsområdet. Eksempelvis er sikringsbestemmelsene i NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser er til dels mye basert på IAS 39.

2.10.7 Regnskapsføring ved kontantstrømsikring

NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser gir to alternative metoder for sikringsbokføring ved kontantstrømsikring. *Alternativ 1* er forklart i standardens nr. A12, og innebærer at sikringsinstrumentet vurderes til virkelig verdi i balansen. Både realiserte og urealiserte gevinster eller tap på sikringsinstrumentet skal regnskapsføres midlertidig i egenkapitalen, og resultatføres når den transaksjonen som sikres blir gjennomført. Resultatføringen av verdiendringene på sikringsinstrumentet blir dermed utsatt. Når transaksjonen som sikres (sikringsobjektet) blir regnskapsført, altså på transaksjonstidspunktet, skal netto verdiendringer på sikringsinstrumentet føres fra egenkapitalen. Motposten til egenkapitalføringen vil avhenge av transaksjonen og sikringsobjektets beskaffenhet. Huneide et al. (2010, s. 168) gir en god oversikt over alternative motposter ved en slik føring mot egenkapitalen. Disse fremgår som:

- *en justering av den resultatposten sikringen gjelder når sikringsobjektet er en framtidig transaksjon som resultatføres direkte (for eksempel salgsinntekter);*
- *en resultatføring i samme periode som sikringsobjektet påvirker resultatet hvis anskaffelsen av sikringsobjektet fører til en balanseføring, for eksempel i takt med avskrivninger på et varig driftsmiddel;*
- *en justering av balanseført verdi på et sikringsobjekt som skal balanseføres, for eksempel et varig driftsmiddel (basisjustering). Resultatføringen kommer da i form av økte eller reduserte avskrivninger eller som en nedskrivning.*

Den midlertidige regnskapsføringen mot egenkapitalen er et brudd på kongruensprinsippet i rskl. § 4-3. Bestemmelsens andre ledd åpner likevel for at det kan gjøres unntak fra prinsippet når det er i samsvar med god regnskapsskikk, slik tilfellet er her. Standarden sier videre ikke noe om *hvilket* egenkapitalelement verdiendringen midlertidig skal føres mot. Huneide et al. (2010, s. 168) påpeker imidlertid at ” (...) *det må utvilsomt være annen egenkapital*”. I praksis innebærer dette en direkte påvirkning på utbyttegrunnlaget, jamfør asl. § 8-1.

Alternativ 2a og 2b er identiske, og fremgår av standardens nr. A15. Etter disse alternativene tillates det å unnlate resultatføring av urealiserte gevinster og tap på sikringsinstrumentet helt frem til den transaksjonen som sikres blir gjennomført. Verdiendringer på sikringsinstrumentet skal før dette tidspunktet ikke regnskapsføres midlertidig i egenkapitalen slik alternativ 1 krever. Alternativene omtales derfor som en ”i skuffen- løsning”. Når transaksjonen som sikres blir gjennomført, skal verdien av sikringsinstrumentet føres mot resultatet. Huneide et al. (2010) påpeker at en slik løsning tilsvarer tidligere praksis i Norge. Innvendingen mot en slik løsning er at de verdiene (positive eller negative) som sikringsinstrumentet representerer ikke blir reflektert i balansen. Dette innebærer at informasjon som kan være relevant for regnskapsbrukerne ikke blir tatt med i regnskapsrapporteringen. Dette reduserer årsregnskapets informasjonsverdi. Påvirkningen på *resultatet* blir likevel den samme i alternativ 2a og 2b som i alternativ 1.

Eksempel på praktisk regnskapsføring ved kontantstrømsikring finnes i vedlegg 2. Eksemplet tar utgangspunkt i de ulike alternativene for regnskapsføring i NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser. Påvirkningen på resultat og balanse under de ulike alternativene i eksemplet er oppsummert i avsnitt 2.10.9.

2.10.8 Regnskapsføring ved verdisikring

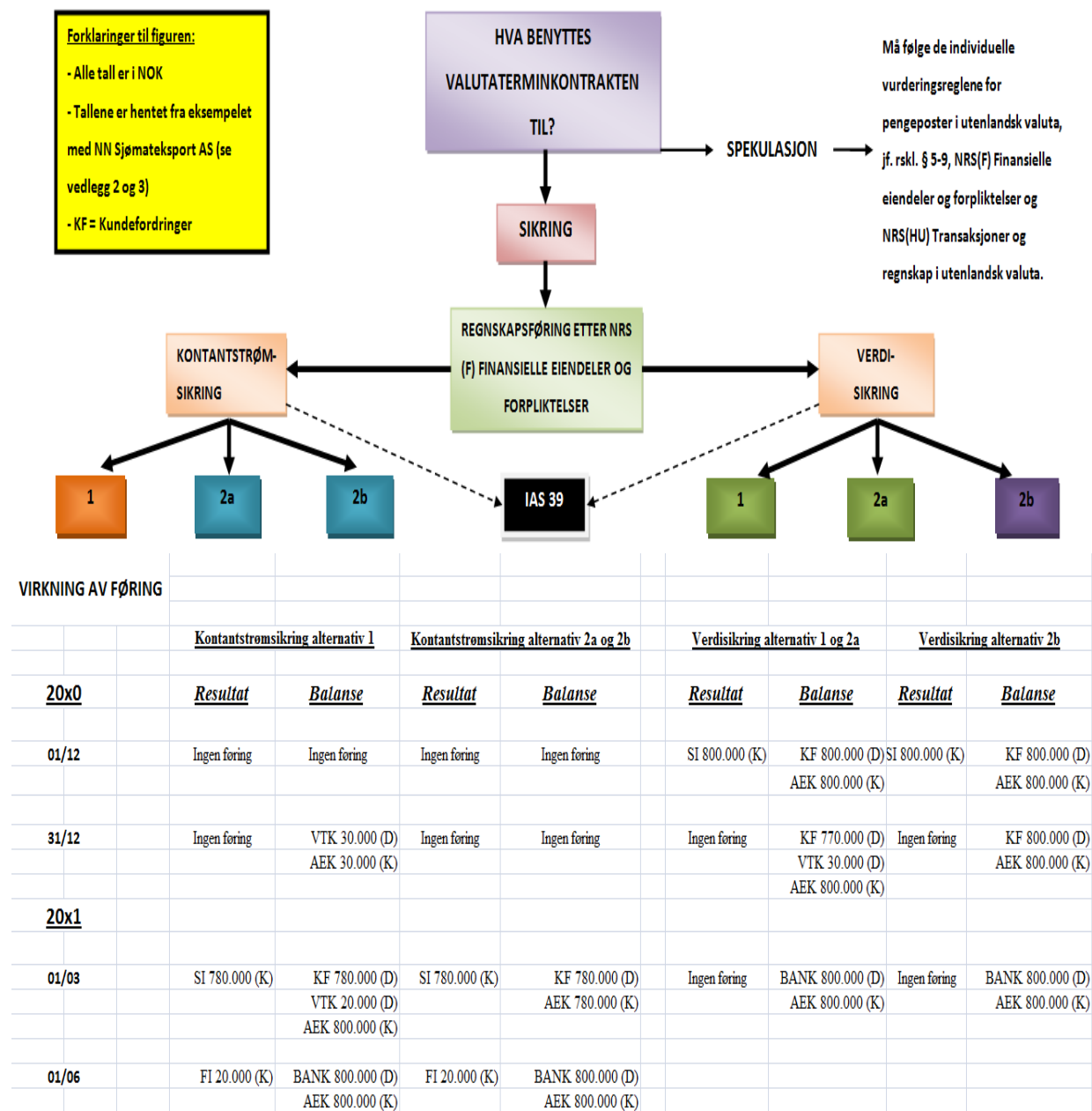
NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser gir to alternative metoder for sikringsbokføring ved verdisikring, jamfør nr. A14 og A15. Standardens alternativ 1 og 2a er identiske, og innebærer at sikringsinstrumentet balanseføres til virkelig verdi. Urealiserte og realiserte gevinster og tap på sikringsinstrumentet, som følge av endring i verdien på det underliggende, føres over resultatet. Sikringsobjektet, på sin side, ”*verdijusteres i balansen med den verdiendringen som skyldes den verdiendringen som sikres*” (Huneide et al., 2010, s. 165). Verdiendringene resultatføres løpende. Resultatføringen for sikringsobjektet vil dermed bli fremskutt i forhold til transaksjonstidspunktet. Det er viktig å merke seg at sikringsobjektet ikke nødvendigvis blir målt til virkelig verdi. Dersom det er andre faktorer enn den sikrede risikoen som påvirker virkelig verdi av sikringsobjektet skal ikke denne effekten balanseføres. I de fleste tilfeller, derimot, vurderes sikringsobjektet til virkelig verdi. Eksempelvis skal kundefordringer i utenlandsk valuta vurderes til virkelig verdi. Ved verdisikring av valutarisiko, for eksempel sikring av kundefordringer i utenlandsk valuta med en VTK, skal derfor både VTKen og kundefordringen vurderes til virkelig verdi. Verdiendringene føres over resultatet. I slike tilfeller har det derfor ingen betydning for resultat og balanse om en følger sikringsreglene i alternativ 1 og 2a eller de generelle vurderingsreglene for henholdsvis VTKen og fordringen. Dette er en følge av virkelig verdi- bestemmelsene for pengeposter.

Alternativ 2b innebærer at verdiendringer på sikringsinstrumentet verken resultat- eller balanseføres før sikringsinstrumentet realiseres. Sikringen reflekteres ved at sikringsobjektet balanseføres til den verdi som reflekterer effekten av sikringen. Ved valutasikring, eksempelvis, innebærer dette at sikringsobjektet, helt eller delvis, regnskapsføres basert på sikringskursen. Huneide (2010, s. 167) påpeker at en slik løsning ”(...) *overstyrer de generelle reglene som krever balanseføring til virkelig verdi av et valutaderivat*”. Virkningen på resultatet er likevel den samme i alternativ 2b som i alternativ 1 og 2a.

Eksempel på praktisk regnskapsføring ved verdisikring finnes i vedlegg 3. Eksemplet tar utgangspunkt i de ulike alternativene for regnskapsføring i NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser. Påvirkningen på resultat og balanse under de ulike alternativene i eksemplet er oppsummert i avsnitt 2.10.9.

2.10.9 Oppsummering regnskapsmessig behandling i og utenfor sikringsforhold

Figuren under illustrerer og oppsummerer hvordan regnskapsloven og god regnskapsskikk regulerer den regnskapsmessige behandlingen av VTKer i og utenfor sikringsforhold. Hovedfokus er lagt på de ulike alternativene for sikringsbøkføring etter NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser. I tillegg oppsummerer figuren resultatene av eksemplene på praktisk regnskapsføring i vedlegg 2 og 3. Hovedformålet med dette er å illustrere hvordan de ulike alternativene for sikringsbøkføring påvirker resultatregnskapet og balansen på de ulike tidspunktene.

Figur 6: Regnskapsmessig behandling i og utenfor sikringsforhold

Vi ser at virkningen på resultatet er den samme under de ulike alternativene for henholdsvis verdisikring og kontantstrømsikring. Det er derfor et sentralt poeng at valg av alternativ for sikringsbokføring ikke gir ulike resultateffekter (*”ved sikring skal gevinst og tap resultatføres i samme periode”*). Virkningen på balansen er derimot ulik under de ulike alternativene. Den mest sentrale forskjellen er mellom alternativ 1 og alternativ 2a og 2b for kontantstrømsikring. Under alternativ 1 påvirkes foretakets egenkapital pr 31.12.20x0, noe den ikke gjør under de andre alternativene Dette påvirker blant annet foretakets frie egenkapital, jamfør asl. § 8-1.

Merk også at det for enkelhets skyld i eksemplene ovenfor er forutsatt at terminkursen er lik spotkursen på inngåelsestidspunktet (NOK 8,00). I realiteten vil spotkursen, som illustrert tidligere, i de fleste tilfeller avvike fra terminkursen. Den regnskapsmessige problemstillingen som oppstår i disse tilfellene, er hvordan termintillegget (terminpremien) eller terminfradraget (diskontoen) skal periodiseres. Det kan tenkes tre alternativer for periodiseringen av dette:

- Regnskapsføring ved inngåelse av kontrakten
- Periodisering over sikringsperioden
- Regnskapsføring ved oppgjør av terminkontrakten

I praksis er nok periodisering over sikringsperioden det mest benyttede alternativet [10].

2.11 Opplysningsregler

Den regnskapsmessige behandlingen av VTKer i sikringsforhold blir i liten grad eksplisitt reflektert i resultatregnskapet og balansen. Nødvendig informasjon vedrørende den regnskapsmessige behandlingen må derfor fremgå av noteopplysningene eller årsberetningen. Informasjonen gitt her vil øke årsregnskapets og årsberetningens informasjonsverdi for regnskapsbrukerne.

2.11.1 Noteopplysninger

Formålet med noteopplysningene utdypes i lovforarbeidene til regnskapsloven. Her fremgår det at *”formålet med noteopplysningene er å utfylle resultatregnskapet, balansen og kontantstrømsoppstillingen”*, og at *”noteopplysningene skal bidra til å øke regnskapets informasjonsverdi, slik at den samlede regnskapsinformasjon fyller de kvalitative krav til relevans, pålitelighet og sammenliknbarhet”* (NOU, 1995: 30, avsnitt 8.1).

Noteopplysningene er derfor sentrale i oppfyllelsen av de grunnleggende regnskapsmessige rapporteringskravene. Skal den regnskapsmessige behandlingen av VTKer i sikringsforhold

være i tråd med grunnleggende regnskapsmessige rapporteringskrav, må noteopplysningene bidra til at regnskapsbrukernes informasjonsbehov blir oppfylt. Dette aktualiseres på flere områder. For det første er det ved sikringsforhold ofte snakk om *vesentlige* beløp knyttet til valutagevinst eller valutatap. For det andre vil dette kunne være *relevant* informasjon å ta med i noteopplysningene. Slik informasjon bidrar til at ”årsregnskapet samlet sett gir et tilfredsstillende grunnlag for analyse av selskapets økonomiske stilling og utvikling” (Eklund & Knutsen, 2003, s. 27). Beslutninger tatt på bakgrunn av årsregnskapet, vil derfor i stor grad kunne avhenge av *hvilken* tilleggsinformasjon som er gitt i notene, og *hvordan* den er gitt.

Regnskapslovens bestemmelser vedrørende noteopplysninger finner vi i lovens kapittel 7. Opplysningsplikten er differensiert mellom store, øvrige og små foretak, og er nærmere beskrevet i rskl. § 7-1. Bestemmelsene vedrørende noteopplysningene må tolkes i lys av de grunnleggende regnskapsmessige rapporteringskravene. For det første krever rskl. § 7-1 (2) at det i tillegg til eksplisitt nevnte opplysninger som nevnt i bestemmelsens første ledd, skal gis ”(...) opplysninger som er nødvendige for å bedømme den regnskapspliktiges (...)stilling og resultat og som ikke fremgår av årsregnskapet for øvrig”. Slike opplysninger kan både være vesentlige og relevante. For det andre fremgår det av bestemmelsens fjerde ledd at ”hvis anvendelsen av bestemmelsene i denne lov ikke er tilstrekkelig for å gi et rettviseende bilde (...) skal det gis tilleggsopplysninger”. Kravet til rettviseende bilde påvirker dermed også kravene til noteopplysningene. Til slutt fremgår det av bestemmelsens tredje ledd at ”opplysninger kan utelates når de ikke er av betydning for å bedømme den regnskapspliktiges (...) stilling og resultat”. Dette kan være fordi opplysningene er uvesentlige eller at de ikke øker årsregnskapets informasjonsverdi for regnskapsbrukeren. Hvilke opplysninger som er å anse som frivillige eller obligatoriske, må derfor ikke bare bero på de eksplisitte kravene som regnskapslovens kapittel 7 stiller, men må også sees ut fra regnskapsbrukernes informasjonsbehov.

Ut over kravene i regnskapslovens kapittel 7, angir regnskapsstandardene en rekke krav til noteopplysninger. Særlig er NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser en sentral kilde til hva som anses som god regnskapsskikk på dette området. I tillegg hadde man mellom 1998 og 2008 NRS(HU) Opplysninger om finansiell risiko og bruk av finansielle instrumenter. Sistnevnte standard må kunne antas å ha påvirket norsk regnskapspraksis på området.

Noteopplysninger for øvrige foretak (ROR)

For øvrige foretak, samt små foretak som velger å rapportere etter ROR, fremgår de mest sentrale kravene til noteopplysninger i forbindelse med sikringsforhold av regnskapslovens kapittel 7, NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser, samt NRS(HU) Transaksjoner og regnskap i utenlandsk valuta.

Rskl. § 7-2 (1) 1. punktum krever at det skal gis opplysninger om anvendte regnskapsprinsipper. Dette gjelder *generelt*, og bestemmelsen stiller således ikke noe krav at det eksplisitt skal opplyses hvilke prinsipper som er anvendt ved regnskapsføringen av VTKer i sikringsforhold. Dersom det er foretatt sikringsbokføring, derimot, krever bestemmelsens andre ledd at ”*det skal gis opplysninger om og begrunnelse for sikringsvurdering*”. Ved tilfeller av sikringsbokføring skal det i utgangspunktet, etter regnskapslovens bestemmelser, være mulig å utlede den regnskapsmessige behandlingen av VTKer i sikringsforhold gjennom prinsippnotene.

Videre fremgår det av rskl. § 7-5 at det skal ”*gis opplysninger om egenskaper ved og omfang av finansielle derivater fordelt på klasser av derivater*”. I tillegg skal opplysningene ”*omfatte vesentlige betingelser og forhold som kan påvirke beløpsstørrelse, tidfesting og usikkerhet ved fremtidige kontantstrømmer*”. Bestemmelsen andre ledd krever at det skal gis opplysninger om finansiell markedsrisiko fordelt på arter av risiko. Bestemmelsen i rskl. § 7-5 aktualiseres dermed både i og utenfor sikringsforhold.

NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser gir nærmere føringer for hvordan finansielle eiendeler, både i og utenfor sikringsforhold, skal reflekteres i noteopplysningene. I forbindelse med sikringsforhold er standardens nr. 24 av særlig betydning. Her gis det utdypende føringer for hvilken informasjon som skal gis. Disse fremgår som følger (DnR – Revisors Håndbok, 2010, s. 1007):

- 24 Ved sikring krever regnskapsloven § 7–2 (regnskapsprinsipper) at det skal gis opplysninger om og begrunnelse for sikringsvurderingen. Ved regnskapsmessig sikring skal foretaket i note minst gi informasjon om:
- hvilken eller hvilke type(r) sikring(er) foretaket benytter,
  - hvordan regnskapsmessig sikring er reflektert, jf paragraf A11 og paragraf 20,
  - hvilke finansielle instrumenter eller varederivater som inngår i sikringsrelasjonene og instrumentenes balanseførte verdier,
  - hvordan periodens resultat er påvirket av regnskapsmessig sikring og hvilke resultatlinjer som er påvirket,
  - beløp som er ført mot egenkapitalen i perioden og akkumulert beløp som ikke er reversert fra egenkapitalen,
  - varigheten av foretakets sikringer,
  - hvordan virkelig verdi er fastsatt for sikringsinstrumenter og sikringsobjekter som er balanseført til virkelig verdi,
  - dersom sikring reflekteres i samsvar med paragraf A15, skal det opplyses om periodens og akkumulerte gevinster og tap som ikke er resultatført, og
  - for sikringsrelasjoner som er ført som sikring i samsvar med IAS 39 etter paragraf 20, 2. ledd i denne standarden, må det i tillegg gis noteopplysninger om sikring som kreves av IFRS 7.

Figur 7: Krav til noteopplysninger ved regnskapsmessig sikring

Kravene til noteopplysninger i NRS(HU) Transaksjoner og regnskap i utenlandsk valuta er i stor grad knyttet til valutakursdifferanser, valutagevinst og valutatap. Av særlig betydning for sikringsforhold er standardens nr. 31. Her fremgår det at ”*når det er resultatført vesentlige valutagevinster og/eller -tap, og dette ikke er presentert på egne linjer i resultatregnskapet, skal det i note opplyses hvilke linjer i resultatregnskapet dette gjelder, og med hvilke beløp*”. Bestemmelsen stiller dermed krav til en vesentlighetsbedømmelse av beløpet, og må følgelig sees i sammenheng med årsregnskapets informasjonsverdi.

Noteopplysninger for små foretak (GRSS)

Små foretak som benytter seg av VTKer i sikringsforhold kan velge om de vil følge kravene til noteopplysninger i ROR eller GRSS. Bestemmelsene er likevel lagt opp slik at de foretakene som velger å foreta sikringsbøkføring, og følgelig ser bort fra valgadgangen i GRSS, automatisk må følge ROR på området fullt ut. Av rskl. § 7-35 fremgår det at ”*det skal gis opplysninger om og begrunnelse for eventuell sikringsvurdering (...)*”. I NRS 8 God regnskapsskikk for små foretak kapittel 7.1.5 fremgår det at ”*små foretak som velger å regnskapsføre sikring må også følge notekravene i NRS (F) Finansielle eiendeler og forpliktelser punkt 24*”. (Se for øvrig tidligere drøfting i avsnitt 2.10.1.)

For de foretakene som velger å utarbeide årsregnskapet og årsberetningen etter GRSS fullt ut, fremgår kravene til noteopplysninger av regnskapslovens kapittel 7 og NRS(8) God

regnskapsskikk for små foretak. Rskl. § 7-35 (1) 1. punktum krever at det skal gis opplysninger om anvendte regnskapsprinsipper. Dette gjelder *generelt*, og bestemmelsen stiller således ikke noe krav at det eksplisitt skal opplyses hvilke prinsipper som er anvendt ved regnskapsføringen av VTKer i sikringsforhold. Vi ser dermed at dette kravet er sammenfallende med kravet for foretak som rapporterer etter ROR. NRS(8) God regnskapsskikk for små foretak stiller ingen krav til noteopplysninger i forbindelse med VTKer i sikringsforhold. Dette må også sees som en naturlig følge av små foretak sin valgdgang til å fravike sikringsprinsippet i rskl. § 4-1 (2). For små foretak som velger å utarbeide årsregnskapet etter GRSS fullt ut, kan det derfor være vanskelig å avdekke regnskapspraksis kun gjennom prinsippnotene og årsregnskapet.

Prinsippnote

Siden studien i stor grad baseres på opplysninger gitt i notene, bør det knyttes noen ytterligere kommentarer til kravene i rskl. § 7-2 (1) 1. punktum og § 7-35 1. punktum vedrørende opplysninger om anvendte regnskapsprinsipper. Disse opplysningene gis som regel i note 0 eller note 1, også kalt prinsippnote.

Små foretak har vesentlig flere valgmuligheter enn øvrige foretak i forhold til valg av regnskapsprinsipper. For disse foretakene er derfor beskrivelsen av anvendte regnskapsprinsipper langt viktigere enn for øvrige foretak.

Videre synes det å ha dannet seg en praksis hvor regnskapsprinsipper som ikke er aktuelle for foretakene i regnskapsåret også beskrives (Huneide, 2010). Dette er uheldig. Dersom det opplyses om regnskapsprinsipper som ikke brukes, kan dette villedde regnskapsbrukeren til å tro at det forekommer poster i resultatregnskapet eller balansen som i realiteten ikke er der. Dersom det for eksempel i prinsippnote opplyses om at ”ved sikring er gevinst og tap ført i samme periode”, gir dette indikasjoner på at foretaket har sikringsforhold og har foretatt sikringsbokføring. Det er derfor viktig å begrense prinsippbeskrivelsen til kun å gjelde aktuelle poster i årsregnskapet.

2.11.2 Årsberetning

Årsberetningen er ledelsens rapport til den regnskapspliktiges interessenter. I årsberetningen gir ledelsen en vurdering av virksomheten for den aktuelle regnskapsperioden, samt ledelsens vurdering av fremtidsutsiktene. Det vil ofte være en uklar grense mellom hva som skal omtales i årsberetningen og hva som skal omtales i notene. Langli (2010) påpeker at

opplysninger som gjelder tallene i regnskapsoppstillingen, normalt skal plasseres i notene. Opplysninger på et mer overordnet nivå, eller som ikke har noen naturlig kobling til årsregnskapet, bør omtales i årsberetningen. I tillegg påpeker forfatteren at ”*Informasjon som er viktig, og som er knyttet til poster som ikke er regnskapsført, skal normalt plasseres i årsberetningen*” (Langli, 2010, s. 646). En kan for eksempel tenke seg at VTKer i sikringsforhold som er holdt utenfor regnskapet bør bli omtalt i årsberetningen.

Kravene til hva årsberetningen skal inneholde er differensiert. Årsberetningens innhold for små foretak fremgår av rskl. § 3-3, mens øvrige foretak må følge bestemmelsene i rskl. § 3-3a. Ytterligere krav til innholdet i årsberetningen er gitt i NRS 16 Årsberetning.

Årsberetningens innhold for øvrige foretak (ROR)

Krav til hvordan VTKer i sikringsforhold skal reflekteres i årsberetningen fremgår av rskl. § 3-3a (6). Ut over denne bestemmelsen gir ikke regnskapsloven nærmere føringer for hvordan VTKer i sikringsforhold, skal behandles i årsberetningen. NRS 16 Årsberetning, derimot, utdyper bestemmelsen i rskl. § 3-3a, og gir nærmere føringer for hvordan blant annet finansiell risiko, strategier for risikostyring og bruk av finansielle instrumenter i risikostyringen skal reflekteres i årsberetningen. Av regnskapsloven og regnskapsstandarden kan vi utlede følgende krav til innholdet i årsberetningen som aktualiseres vedrørende VTKer i sikringsforhold:

- Finansiell risiko som er av betydning for å bedømme foretakets eiendeler, gjeld, finansielle stilling og resultat.
- Strategier for styring av finansiell risiko, herunder strategien for sikring der sikringsbokføring er benyttet.
- Hvordan finansielle instrumenter brukes i risikostyringen
- De viktigste trekkene ved foretakets finansielle risiko.

Årsberetningens innhold for små foretak (GRSS)

Rskl. § 3-3 stiller ingen krav om at små foretak i årsberetningen skal opplyse om VTKer i sikringsforhold. Små foretak kan i tillegg velge å se bort fra NRS 16 Årsberetning, og følge NRS 8 God regnskapsskikk for små foretak ved utarbeidelse av årsberetningen. I likhet med regnskapsloven stiller NRS 8 God regnskapsskikk for små foretak ingen krav til opplysning i årsberetningen om VTKer i sikringsforhold. Små foretak trenger derfor ikke å reflektere VTKer i sikringsforhold i årsberetningen. Det fremgår likevel av sistnevnte standard nr. 9.1 at små foretak *kan velge* å gi følgende opplysninger tilknyttet VTKer i sikringsforhold:

- Beskrive de mest sentrale risikoer og risikofaktorer
- Gi opplysninger om styring av finansiell risiko

3 Metode

Dette kapitlet tar for seg studiens metodiske tilnærming. Først i kapitlet vil vi redegjøre kort for hva som kjennetegner økonomisk forskning, og hvorfor det er viktig å skreddersy forskningsmetoden etter forskningsområdet. Deretter vil vi forklare nærmere hvordan vi har gått gjennom de tre fasene i den økonomiske forskningsprosessen ved gjennomføringen av studien. Styrkene og svakhetene ved den metodiske fremgangsmåten drøftes fortløpende.

3.1 Økonomisk forskning

For at vi på en best mulig måte skulle kunne besvare studiens aktuelle problemformuleringer, var det nødvendig å benytte en metodisk tilnærming som er direkte relatert til oppgavens formål og beskaffenhet. Der det tidligere i stor utstrekning ble benyttet *samfunnsvitenskapelige metoder* ved forskning på økonomiske områder, har det i de senere år blitt en økt bevissthet rundt viktigheten av å benytte en metodisk tilnærming som er mer skreddersydd den aktuelle forskningen som gjøres. På bakgrunn av dette har det utviklet seg egne metoder innenfor såkalt ”business research”, som i mange tilfeller, ved forskning på det økonomiske området, anses som mer formålstjenlige enn samfunnsvitenskapelig metoder. Hair, Money, Samouel & Page (2007, s. 5) beskriver ”business research” på følgende måte:

”Business research seeks to predict and explain phenomena that taken together comprise the ever-changing business environment. Thus, business research is a truth-seeking function that gathers, analyses, interprets and report information so that business decision makers become more effective”.

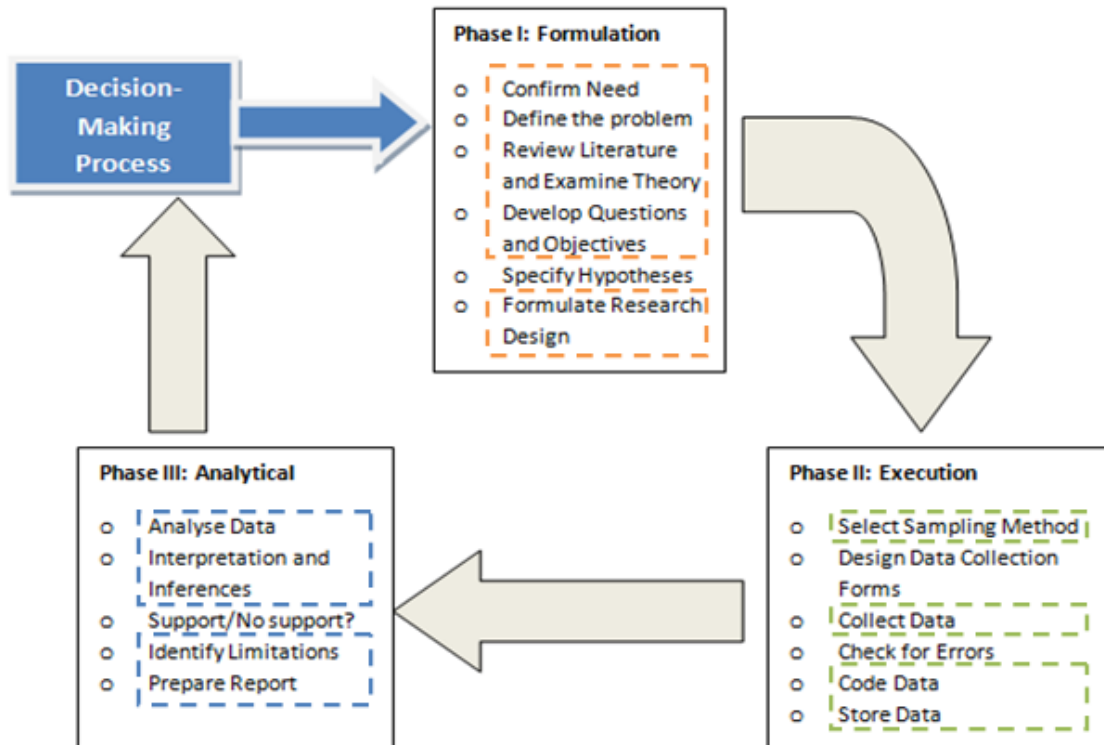
Begrepet ”business research” vil i det etterfølgende bli omtalt som økonomisk forskning. Begrepet omfatter forskning innenfor samtlige økonomiske fagområder.

3.1.1 Den økonomiske forskningsprosessen

Gjennomføringen av økonomiske forskningsprosjekter må sees på som en større prosess som går gjennom ulike faser. Hair et al. (2007) omtaler dette som *den økonomiske forskningsprosessen*. Forfatteren beskriver denne som et veikart med retningsanvisninger for gjennomføring av økonomiske forskningsprosjekter – fra start til slutt.

Den økonomiske forskningsprosessen, slik Hair et al. (2007, s. 32) fremstiller den, har dannet det prosessuelle rammeverket for gjennomføringen av denne studien. Prosessen illustreres i

figuren under. De merkede områdene angir de punktene som er gjennomført i studiens tre ulike faser:

Figur 8: "The basic business research process"

Figuren viser hvordan vi steg for steg har gått frem for å gjennomføre studien, og hvordan vi har skreddersydd forskningsprosessen etter studiens formål. Dette er sammenfallende med hva Hair et al. (2007, s. 32) påpeker når de sier:

"Studies sometimes skip steps because they are not necessary for a particular research design, and the steps are not always followed in the sequence identified".

3.2 Fase 1 - formulering

De fire første punktene i formuleringsfasen er redegjort for tidligere. Det er viktig å påpeke at det mest sentrale punktet i hele denne studien er de aktuelle problemformuleringene. Disse har lagt føringer for både hvilken teori og hvilken metodisk fremgangsmåte som er benyttet i studien.

3.2.1 Forskningsdesign

Forskningsdesign kan beskrives som et rammeverk eller en skisse som angir den overordnede retningen til et forskningsprosjekt (Hair et al., 2007). Dette innbefatter spesifisering av informasjonskilder, metodevalg, datainnsamlingsteknikker, utvalg, og andre momenter som vil være relevante til den aktuelle forskningen. Zikmund (2003 s. 65) definerer forskningsdesign som:

“A master plan specifying the methods and procedures for collecting and analyzing the needed information”.

Hair et al. (2007) påpeker at en må velge det forskningsdesignet som på en best måte kan skaffe til veie relevante data for studien, samtidig som effektiviteten ivaretas. Hvilke data som er relevant for studien avhenger av problemformuleringene. Hovedformålet med denne studien var å beskrive regnskapspraksis vedrørende VTKer i sikringsforhold. Relevante data for studien var derfor informasjon vedrørende den regnskapsmessige behandlingen av VTKer i sikringsforhold. Slik informasjon kan skaffes til veie gjennom foretakenes årsrapporter, samt gjennom direkte kontakt med de personene som har utarbeidet årsregnskapet og årsberetningen. Samtidig hadde studien et begrenset tidsomfang på fire og en halv måned. Valg av forskningsdesign i denne studien ble derfor gjort på bakgrunn av de aktuelle problemformuleringene, samt studiens omfang og tidsramme.

Deskriptivt forskningsdesign

I denne studien ble det benyttet et *deskriptivt forskningsdesign*. Et slikt type design benyttes når formålet med undersøkelsen er å beskrive karakteristika ved en populasjon eller et fenomen. Hair et al. (2007) forklarer at deskriptiv forskning er utviklet for å skaffe til veie data som kan beskrive det aktuelle forskningsområdets beskaffenhet. Styrken til deskriptive forskningsdesign utdypes blant annet av Zikmund (2003), som poengterer at ved å beskrive en situasjon, vil man kunne fremskaffe viktig informasjon, og at beskrivende informasjon i mange tilfeller er det som skal til for å løse økonomiske problemstillinger.

Hair et al. (2007) omtaler deskriptive studier som enten tverrsnittstudier eller tidsseriestudier. Siden denne studien tar sikte på å beskrive regnskapspraksis for regnskapsåret 2009, fremskaffer den et øyeblikksbilde av en økonomisk situasjon på et gitt tidspunkt. Studien klassifiseres derfor som en tverrsnittstudie fremfor tidsseriestudie som, på sin side, benyttes

når formålet med studien er å forklare eller beskrive endringer eller prosesser over en lengre tidsperiode (Eriksson & Kovalainen, 2008).

3.2.2 Kvalitativ og kvantitativ tilnærming

I metodelitteraturen er det vanlig å skille mellom kvalitative og kvantitative tilnærminger. Likevel er dette på mange måter et kunstig skille. Denne studien er verken rendyrket kvantitativ eller kvalitativ, men inneholder elementer fra begge tilnærmingene. For det første er utvalget i studien av en betydelig størrelse. Dette gir studien et kvantitativt preg. Samtidig går studien i dybden på analyseforetakene, og gir således studien et mer kvalitativt preg. Videre er innhenting av primærdata gjort ved en kvalitativ tilnærming. Den innhentende primærdataen er i stor grad kvalitativ, men kan også kategoriseres til målbare, kvantitative verdier. Til slutt er analysen av årsrapportene analyser som på mange områder best lar seg beskrive på en kvalitativ måte, men som også kan generere kategorier som kan oppsummeres statistisk.

3.3 Fase 2 - Utførelse

Utførelsesfasen innbefattet valg av hvilke foretak som skulle inngå i utvalget, utarbeiding av intervjuguide, innsamling av data, samt koding av innsamlet data.

3.3.1 Utvalg

Målpopulasjonen i denne studien er nordnorske fiskeeksportører. Vi viste på forhånd at en del, men ikke alle av foretakene i målpopulasjonen hadde VTKer i sikringsforhold i 2009. Vi viste heller ikke *hvilke* av disse foretakene som hadde slike forhold. For å kunne besvare de valgte problemformuleringene var det derfor nødvendig å komme frem til et utvalg av foretak fra målpopulasjonen som benyttet seg av VTKer i sikringsforhold i 2009.

For å komme frem til utvalget i studien ble målpopulasjonens årsregnskap og årsberetninger for 2009 gjennomgått. Utgangspunktet var at foretak som oppfylte gitte kriterier ville utgjøre utvalget i studien. Kriteriene var todelt:

- 1 Årsregnskapet og årsberetningen måtte være utarbeidet etter NGAAP
- 2 Årsregnskapet og/ eller årsberetningen måtte reflektere eller omtale at foretaket hadde VTKer i sikringsforhold

Ved en henvendelse til Eksportutvalget for fisk (EFF) fikk vi en oversikt over samtlige nordnorske fiskeeksportører. Siden alle norske foretak som eksporterer fisk må være registrert

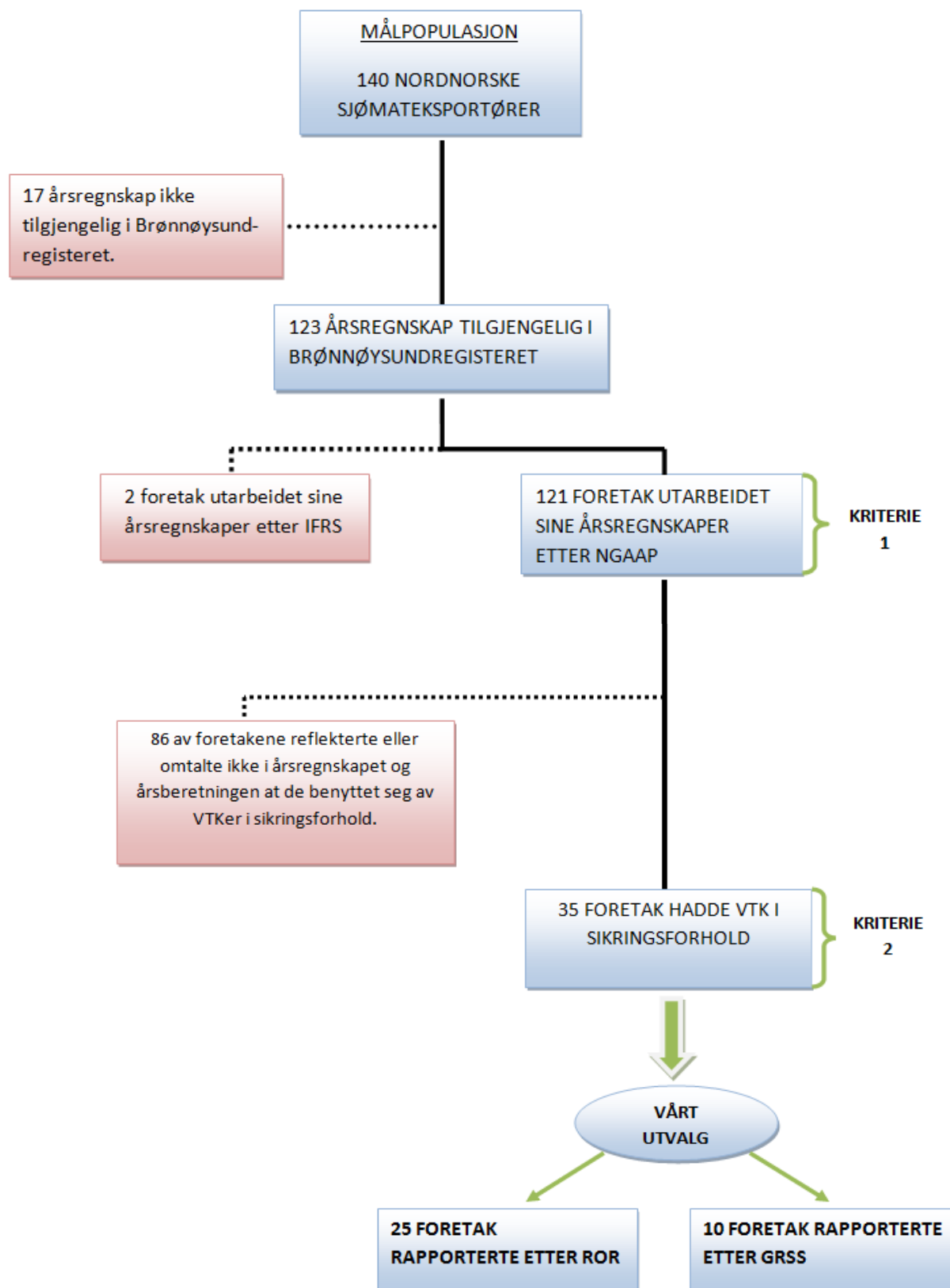
hos EFF, kunne vi være sikre at vi fikk en uttømmende liste over aktuelle foretak. Deretter innhentet vi samtlige tilgjengelige årsrapporter (årsregnskap, årsberetning og revisjonsberetning) fra Brønnøysundregistrene. Vi gikk så gjennom årsregnskapet og årsberetningen i de respektive årsrapportene for å finne frem til et utvalg fra målpopulasjonen som oppfylte de gitte kriteriene.

Per 14.03.11 var det totale antallet nordnorske fiskeeksportører 140. 123 av disse foretakene hadde offentlig tilgjengelige årsrapporter for regnskapsåret 2009 i Brønnøysundregistrene. De resterende 17 foretakene hadde enten ikke drift i 2009 eller ikke godkjente årsrapporter for det aktuelle året. Blant de 123 foretakene, rapporterte 121 foretak etter NGAAP og 2 foretak etter IFRS. 86 av de 121 foretakene som rapporterte etter NGAAP, reflekterte eller omtalte ikke at de benyttet seg av VTKer i sikringsforhold. De 2 foretakene som rapporterte etter IFRS og de 86 foretakene som ikke reflekterte eller omtalte at de hadde sikringsforhold ble følgelig ikke tatt med i det videre utvalget. Resterende 35 foretak som rapporterte etter NGAAP reflekterte eller omtalte i sine årsregnskap og/ eller årsberetninger at de benyttet seg av VTKer i sikringsforhold. Denne gruppen på 35 foretak utgjorde derfor utvalget i studien. Det er verdt å merke seg at utvalget besto av 25 foretak som rapporterte etter ROR og 10 foretak som rapporterte etter GRSS.

Utvalget i studien kan karakteriseres som et strategisk, ikke- sannsynlighetsutvalg. Et slikt utvalg innebærer at *”forskeren har bestemt seg for hvilken målgruppe forskningen skal rette seg mot for å samle nødvendig data”* (Johannessen, Tufte, & Kristoffersen, 2004b s. 103). Styrken til et slikt utvalg er at vi kan være sikker på at de innhentede dataene representerer det vi ønsker å undersøke. Dette styrker studiens validitet. Samtidig vil denne typen utvalg redusere muligheten for generalisering av funnene i studien. Dette utgjør en svakhet i forhold til studiens generaliserbarhet. Likevel bør det bemerkes utvalget utgjør 25 % av målpopulasjonen. Avdekket regnskapsmessig behandling hos utvalgsforetakene vil således gi en god indikasjon på praksis i bransjen.

Utvalgsprosessen i studien illustreres med figuren på neste side:

Figur 9: Utvalgsprosessen

Nærmere om de foretakene som ikke ble tatt med i utvalget

86 av foretakene som rapporterte etter NGAAP ble ikke tatt med i utvalget. Dette er fordi utvalgsprosessen *kun* tok utgangspunkt i årsregnskapet og årsberetningen. I realiteten kunne også disse foretakene hatt slike forhold. Det endelige utvalget på 35 foretak må derfor ikke ukritisk forstås som det *totale* antallet nordnorske fiskeeksportører som i 2009 rapporterte etter NGAAP og hadde VTKer i sikringsforhold. Utvalget må forstås som det totale antallet nordnorske sjømateksportører som i 2009 rapporterte etter NGAAP, og som i sine årsregnskap og/ eller årsberetninger reflekterte eller omtalte at de hadde VTKer i sikringsforhold.

3.3.2 Datainnsamling

For å kunne besvare de aktuelle problemformuleringene måtte vi innhente data som kunne hjelpe oss med å avdekke regnskapspraksis på det aktuelle området. Som nevnt tidligere kan slik informasjon skaffes til veie gjennom foretakenes årsrapporter, samt gjennom kontakt med de personene som har utarbeidet årsregnskapet og årsberetningen.

Differensiert datainnsamling

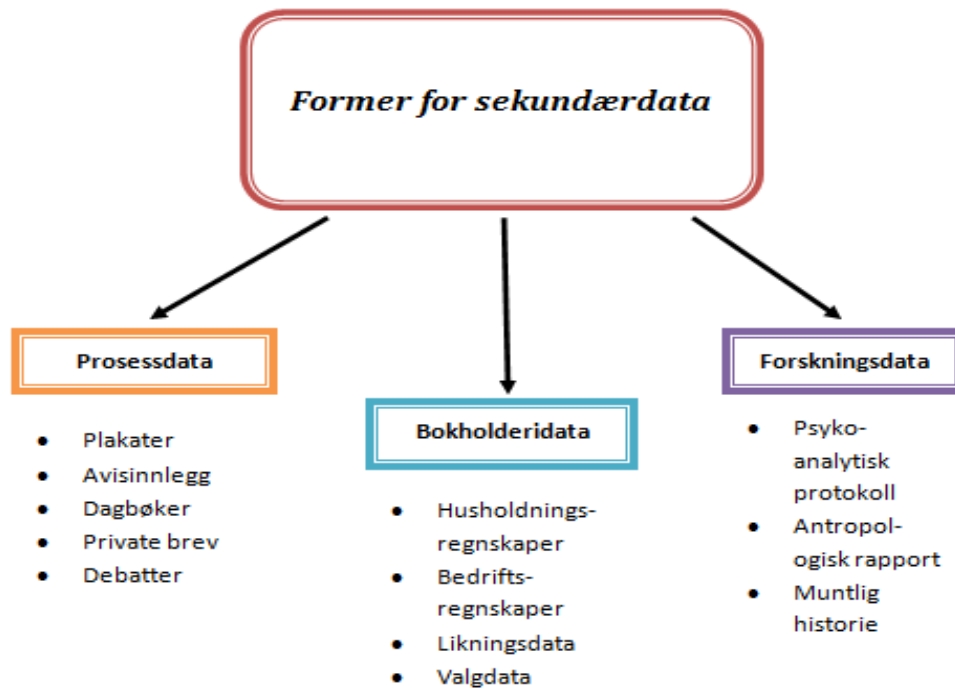
Utvalget i studien besto av 25 foretak som rapporterte etter ROR og 10 foretak som rapporterte etter GRSS. Hovedfokuset ble lagt på de foretakene som rapporterte etter ROR. Rent metodisk manifesterer dette seg i en differensiert datainnsamling.

For de foretakene som rapporterte etter ROR ble det både innhentet årsrapporter og gjennomført intervju. En slik kombinasjon av sekundær- og primærdata betegnes *metodetriangulering*. Metodetriangulering innebærer at man benytter forskjellige teknikker for å samle inn og analysere data (Johannessen, Tufte, & Kristoffersen, 2004a). Ved å benytte en slik fremgangsmåte kunne vi sammenligne funnene fra de to ulike kildene, og se om det var konsistens mellom *observert* regnskapspraksis (årsrapporten) og *uttalt* regnskapspraksis (intervju). I de tilfellene hvor intervjuene ga de samme svarene som analysen av årsrapporten, ble troverdigheten til resultatene forsterket. Dette styrker studiens validitet.

For de foretakene som rapporterte etter GRSS ble det kun innsamlet sekundærdata i form av foretakenes årsrapporter. Disse årsrapportene ville til en viss grad kunne avdekke regnskapspraksis, og hvorvidt den er i tråd med norsk regnskapslovgivning og god regnskapsskikk. Det er likevel ingen tvil om at studien ville blitt styrket dersom man også for disse foretakene hadde samlet inn primærdata.

Sekundærdata - årsrapporter

Med sekundærdata mener vi ”(...) data som er samlet inn av andre enn forskeren, ofte med et annet formål enn det forskeren har” (Jacobsen, 2005, s. 124). Høivik (1974, s. 14) deler sekundærdata inn i tre kategorier:

Figur 10: Former for sekundærdata

Hair et al. (2007) påpeker at data som samles inn fra sekundære kilder innen økonomisk forskning enten kommer fra interne eller eksterne kilder. Data som foretakene selv har utviklet omtales som en intern kilde, mens data som hentes utenfor foretaket betraktes som en ekstern kilde. Sekundærdataen i denne studien består av utvalget på 35 foretak sine årsrapporter. Da det er foretakene selv som er regnskapsprodusent, er sekundærdataen å betrakte som en intern kilde.

I utvalgsprosessen, som beskrevet i avsnitt 3.3.1, innhentet vi årsrapportene for hele målpopulasjonen. Innsamlingen av *utvalgets* årsrapporter skjedde derfor parallelt med dette. Da årsrapportene ble innhentet fra Brønnøysundregistrene, kan vi være sikre på at årsrapportene vi har benyttet i studien kommer fra en pålitelig kilde. Likevel bør en merke seg at informasjonen i årsrapportene er bearbeidede data. Det foreligger dermed en risiko for at det er gjort feil eller gitt misvisende opplysninger. Denne risikoen er søkt redusert ved å kun innhente revisorbekreftede årsregnskap og årsberetninger. Dette styrker studiens reliabilitet.

Primærdata - intervju

Primærdata defineres av Zikmund (2003 s. 63) som ”(...) *data gathered and assembled specifically for the research project at hand*”. Johannessen et al. (2004a, s. 404) påpeker videre at ”(...) *informasjon gitt av en som har førstehånds kjennskap til den hendelsen eller fenomenet det gis informasjon om*” er å betrakte som en primærkilde.

Alternativene for å innhente primærdata i denne studien var enten å sende spørreskjema til de aktuelle foretakene, eller foreta intervju med de personene som har utarbeidet årsregnskapet og årsberetningen. Årsaken til at vi valgte å foreta intervju fremfor spørreskjema ligger i det aktuelle regnskapsområdets kompleksitet. Etter vår vurdering ville et intervju kunne gi oss bedre og mer utdypende svar enn et spørreskjema. Et intervju ga oss i tillegg muligheten til å forklare eventuelle uklarheter som, grunnet regnskapsområdets kompleksitet, kunne oppstå. Vårt valg og våre vurderinger understøttes blant annet av Hair et al. (2007, s. 196) som påpeker at ”*Interviews are particularly helpful in gathering data when dealing with complex and/or sensitive issues (...)*”.

Type intervju som ble gjennomført var et kvalitativt, halvstrukturert intervju med intervjuguide. Eriksson og Kovalainen (2008, s. 82) påpeker at slike intervjutyper er nyttige når man studerer ”*what and how questions*”, slik denne studien tar utgangspunkt i. Intervjuguiden ble utarbeidet slik at regnskapspraksis på en best mulig måte kunne avdekkes. I tillegg hadde vi fokus på at resultatene fra intervjuet skulle kunne sammenlignes med resultatene fra analysen av årsregnskapene og årsrapportene.

Grunnet den store geografiske avstanden ble intervjuene gjennomført per telefon. Det ble etterstrebet at informantene skulle være den personen i foretaket som hadde mest kunnskap om foretakets regnskapspraksis på området. Informantene besto derfor hovedsakelig av regnskapssjefer, økonomisjefer og daglig leder. Grunnet regnskapsområdets kompleksitet var vi bevisst på at informantene kunne ha begrenset kunnskap på området. Vi var derfor forberedt på å forklare og utdype samtlige spørsmål nærmere. Siden vi hadde valgt å benytte et halvstrukturert intervju, kunne vi i tillegg stille spørsmål som ikke fremgikk av intervjuguiden. Dette var særlig nyttig blant de informantene som hadde begrenset kunnskap på området, og hvor svarene på spørsmålene i intervjuguiden ikke ga oss nok informasjon. Det ble ikke benyttet diktafon eller lignende for å spille inn intervjuene. Informantenes svar ble derfor fortløpende notert og renskrevet etter hvert enkelt intervju. Dersom det ikke var

samsvar mellom det som kom frem i intervjuet og hva årsrapporten reflekterte, ble informasjonen fra intervjuet ilagt størst vekt.

Innsamlingen av primærdata representerer den største usikkerheten i studien. Mange av informantene begrenset kunnskap om området. Det kan derfor tenkes at en del av informantene ikke oppfattet spørsmålene godt nok. I tillegg vil det i en intervjustituasjon alltid eksistere muligheter for forfeiltolkninger både fra informant og intervjuer. Det ble likevel etterstrebet å gi utdypende forklaringer til informanten i forkant av hvert spørsmål.

Totalt ble det gjennomført intervju med 11 av i alt 25 foretak. Bortfallet på 14 foretak skyldes at ett foretak ikke ønsket å svare på våre spørsmål, mens 13 foretak ikke hadde tid til å svare på våre spørsmål. For de foretakene som ikke hadde tid til å svare på våre spørsmål, ble det gjort flere forsøk på å få disse i tale, men uten hell.

3.3.3 Koding av data

For at vi skulle kunne analysere den innhentede primær- og sekundærdataen måtte vi først kode dataen. Formålet med dette var å forenkle og systematisere innsamlet data som vi anså som sentral for analysen. På denne måten kunne vi i analysefasen avdekke regnskapspraksis, kategorisere denne, og vurdere denne opp mot norsk regnskaplovgivning og god regnskapsskikk. Dette understøttes av Hair et al. (2007, s. 292), som påpeker at *”the end result of coding (...) is to enable the researcher to link data with topics, themes, concepts, ideas and higher order abstractions so that the data can be manipulated, organized and eventually categorized”*.

Merk at ikke alle dataene lot seg kode. Dette gjaldt særlig foretakenes etterlevelse av notekravene. Disse dataene ble derfor behandlet som rene kvalitative data.

Dataen ble kodet på bakgrunn av 10 ulike kodeenheter (se vedlegg 5 og 6). Disse var:

- Hvilken type sikring benyttes?
- Benytter foretaket sikringsbokføring (foretas sikringsbokføring)?
- Hvordan vurderes urealiserte VTK?
- Presenteres urealiserte VTKer på en egen linje i balansen?
- Vurderes sikrede balanseposter til terminkurs?
- Hva klassifiseres valutagevinst/ valutatap knyttet til sikringsforholdet som?
- Nevnes sikringsforholdet i noter?

- Tilfredsstilltes eksplisitte krav til noteopplysningene?
- Nevnes sikringsforholdet i årsberetningen?
- Tilfredsstilltes eksplisitte krav til årsberetningen?

En slik koding var nødvendig for å få til en formålstjenlig systematikk i forhold til å kunne identifisere den aktuelle regnskapspraksisen på området. Alle kodeenhetene var knyttet til den regnskapsmessige behandlingen av VTKer i sikringsforhold, og ble utarbeidet på bakgrunn av den aktuelle regnskapsreguleringen på området. Kodeenhetene knyttet seg både til vurderings- og informasjonsbestemmelser. Dersom det ikke var samsvar mellom det som kom frem i intervjuet og hva årsrapporten reflekterte, ble informasjonen fra intervjuet ilagt størst vekt.

3.4 Fase 3 – analyse

3.4.1 Analyse av data

På bakgrunn av kodingen i fase 2 ble de kodede dataene analysert. I tillegg ble det foretatt en vurdering av de kvalitative dataene. Hovedformålet med analysen var å kartlegge regnskapspraksis, og om denne var i tråd med norsk regnskapslovgivning og god regnskapsskikk. I tillegg ble avdekket regnskapspraksis forsøkt kategorisert etter alternativene for sikringsbokføring i NRS (F) Finansielle eiendeler og forpliktelser.

Kategoriseringen av regnskapspraksis etter NRS (F) Finansielle eiendeler og forpliktelser ble gjort etter en helhetlig vurdering av den kodede dataen. For at vi enklere skulle kunne knytte ROR- foretakenes regnskapspraksis til hvert enkelt alternativ for sikringsbokføring i standarden, benyttet vi 2 indikatorer:

Tabell 3: Sentrale indikatorer knyttet til NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser

SENTRALE INDIKATORER KNYTTET TIL NRS(F) FINANSIELLE EIENDELER OG FORPLIKTELSE	
<p><u>Indikator 1</u></p> <p><i>Foretaket vurderer urealiserte VTKer til virkelig verdi</i></p>	<p><u>Tilsvare</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kontantstrømsikring 1, eller</i> • <i>Verdisikring 1 og 2a, eller</i> • <i>Generelle vurderingsregler</i>
<p><u>Indikator 2</u></p> <p><i>Foretaket vurderer sikrede balanseposter til terminkurs</i></p>	<p><u>Tilsvare</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Verdisikring 2b</i>

Indikatorene er direkte knyttet til både kodenhetene og alternativene for sikringsbokføring etter NRS (F) Finansielle eiendeler og forpliktelser. Merk at alternativ 2a og 2b for sikringsbokføring av kontantstrømsikring ikke inngår i tabellen. Dette er en naturlig følge av at både sikringsinstrumentet og sikringsobjektet holdes utenfor både resultatregnskapet og balansen ("i skuffen-løsning") under disse alternativene.

4. Empiri – resultater og drøfting

I dette kapitlet presenteres og drøftes resultatene fra analysen av årsrapporten og de gjennomførte telefonintervjuene. Først i kapitlet presenteres og drøftes resultatene for foretakene som rapporterte etter ROR. Deretter presenteres og drøftes resultatene for foretakene som rapporterte etter GRSS. Med bakgrunn i denne drøftingen vil vi i konklusjonen senere kunne besvare studiens problemformuleringer.

4.1 Disposisjon

”Enhver disposisjon innebærer å føye noe stoff sammen og skille annet stoff fra hverandre” (Zimmer, 2005, s. 6).

For å kunne redegjøre for nordnorske sjømateksportørers regnskapsmessige behandling av VTKer i sikringsforhold, må en ta hensyn til mange faktorer. Den regnskapsmessige behandlingen må sees i sammenheng med sikringstype, hvilke vurderingregler som blir benyttet og om det blir foretatt sikringsbokføring eller ikke. Det er derfor vanskelig å presentere resultatene uten en viss grad av kompleksitet. En forenklet fremstilling vil utelatelate en rekke viktige momenter, som alle er sentrale i forståelsen av hvordan foretakene har behandlet VTKer i sikringforhold. For å kunne presentere resultatene og drøftingen på en lett forståelig måte, samtidig som nødvendige momenter ikke blir utelatt, skilles det i presentasjonen og drøftingen av resultatene mellom:

- Den regnskapsmessige behandlingen i resultatregnskapet og balansen (ROR og GRSS)
- Den regnskapsmessige behandlingen i notene og årsberetningen (ROR og GRSS)

4.2 Foretak som utarbeidet årsregnskapet og årsberetningen etter ROR

25 av foretakene i utvalget utarbeidet årsregnskapet etter ROR. Intervjuet med ett foretak avdekket at foretaket ikke hadde VTKer i sikringsforhold for regnskapsåret 2009, *selv om de hadde opplyst om dette i årsregnskapet*. Dette foretaket ble dermed fjernet fra utvalget, og omtales ikke i den etterfølgende drøftingen. Drøftingen baseres på de samlede resultatene fra analysen av årsrapportene og de gjennomførte intervjuene.

4.2.1 Den regnskapsmessige behandlingen i resultatregnskapet og balansen

Sikringsbokføring ved verdisikring

7 av 24 foretak følger NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser sitt alternativ 2b for sikringsbokføring av verdisikring. Dette innebærer at verdiendringer på VTKen ikke regnskapsføres, og at kontrakten holdes utenfor balansen. Siden sikrede balanseposter vurderes til terminkurs blir kontrakten implisitt reflektert i disse balansepostene.

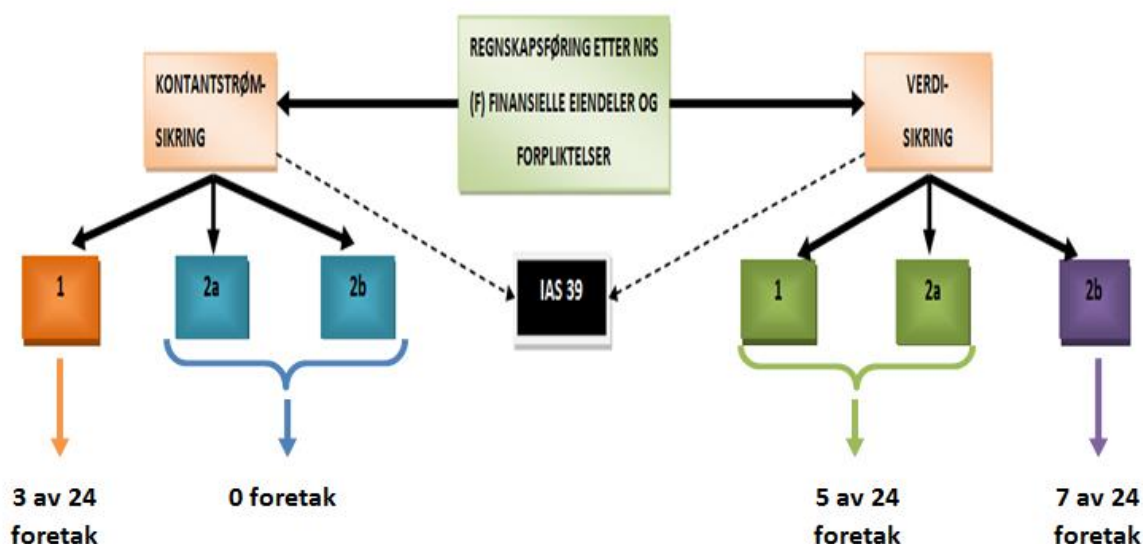
5 av 24 foretak følger alternativ 1 og 2a for sikringsbokføring av verdisikring. En slik løsning innebærer at VTKen balanseføres til virkelig verdi. Verdiendringene føres over resultatet.

Sikringsbokføring ved kontantstrømsikring

3 av 24 foretak følger alternativ 1 for sikringsbokføring av kontantstrømsikring. Denne løsningen innebærer at VTKen balanseføres til virkelig verdi. Verdiendringene føres midlertidig mot annen egenkapital helt til den transaksjonen som sikres faktisk blir gjennomført.

Sikringsbokføring av verdi- og kontantstrømsikring etter NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser

Resultatene ovenfor viser kun halvparten (12) av foretakene har foretatt sikringsbokføring etter alternativene for sikringsbokføring i NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser. 9 av 24 foretak benytter alternativene for verdisikring, mens 3 av 24 foretak benytter alternativene både for verdi- og kontantstrømsikring. Den regnskapsmessige behandling hos samtlige av disse foretakene er følgelig i tråd med gjeldende bestemmelser på området. Fordelingen av regnskapspraksis etter de ulike alternativene for sikringsbokføring er oppsummert i figuren på neste side:

Figur 11: Sikringsbokføring etter NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser (ROR)

Merk at fordelingen summerer seg til 15 foretak, selv om det kun er 12 foretak som foretar sikringsbokføring etter denne standarden. Årsaken til dette er at 3 av foretakene er ”innregnet” to ganger, da de foretar sikringsbokføring både etter alternativene for kontantstrømsikring og for verdisikring.

At alternativ 2b for verdisikring er den mest fremtredende regnskapspraksisen blant disse foretakene, illustrerer godt samspillet mellom tidligere praksis og innholdet i regnskapsstandardene. En vil kunne anta at disse foretakene for regnskapsåret 2009 har opprettholdt tidligere praksis på området. Dette kan således også være en indikasjon på at standarden ikke eksplisitt er benyttet ved utarbeidelsen av årsregnskapet. Dersom dette er tilfelle, indikerer dette at standarden i seg selv ikke har påvirket regnskapspraksis nevneverdig.

Behandling ved kombinasjon av verdi- og kontantstrømsikring (“blokksikring”)

4 foretak balansefører VTKene til virkelig verdi når de benyttes i sikringsforhold som er en kombinasjon av verdi- og kontantstrømsikring. Verdiendringene føres over resultatet. At sikringen er en kombinasjon av verdi- og kontantstrømsikring innebærer at en sikrer både eksisterende balanseposter og fremtidige transaksjoner. Når man ”sikrer seg i blokk” inngås VTKer for et gitt beløp, tilsvarende for eksempel foretakets gjennomsnittlig utestående fordringsmasse i utenlandsk valuta. Dermed sikrer man ikke spesifikke eksisterende

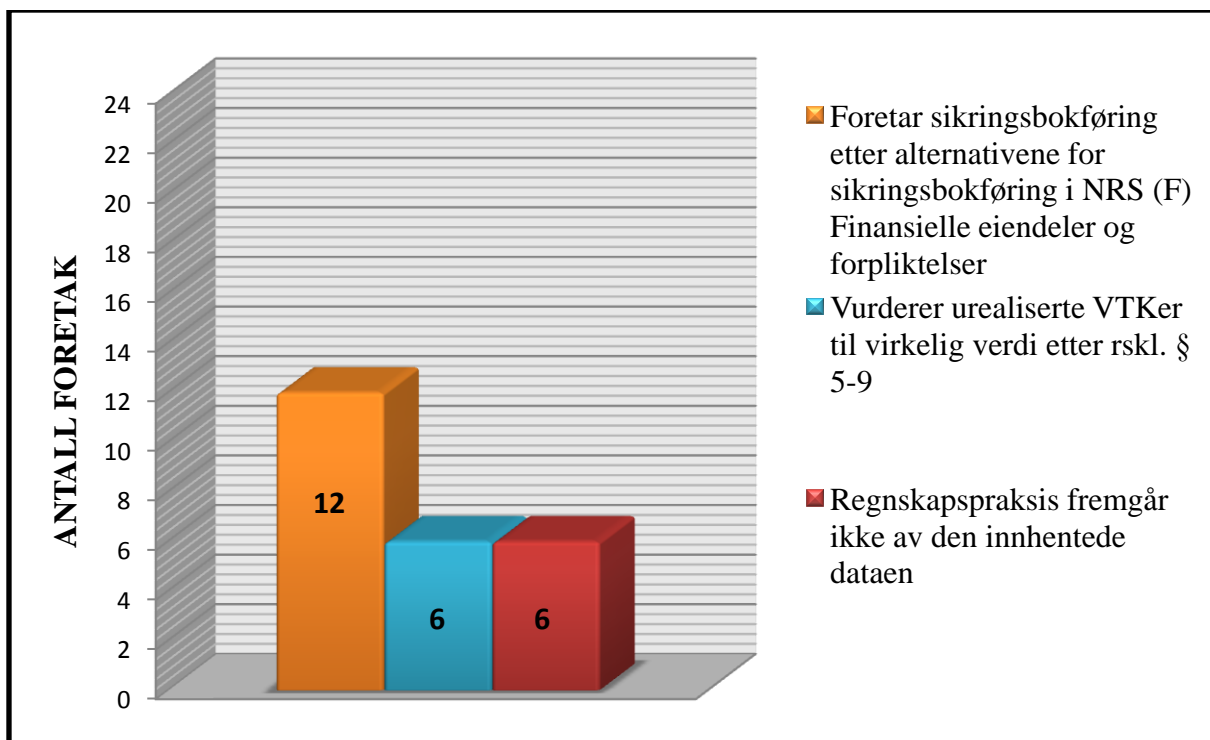
fordringer eller spesifikke fremtidige salg. NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser omtaler ikke ”blokksikring” eksplisitt. En kan dermed argumentere for at en slik type sikring ikke oppfyller vilkårene for sikringsbokføring i nevnte standard. I så tilfelle må VTKen og sikringsobjektene vurderes etter de individuelle vurderingsreglene.

Da disse 4 foretakene vurderer VTKen til virkelig verdi, spiller det i prinsippet likevel ingen rolle om det foretas sikringsbokføring eller ikke. Det er således heller ikke av betydning om vilkårene for sikringsbokføring er til stede eller ikke. Foretakenes vurdering av VTKene er i tråd med rskl. § 5-9 og NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser nr. 12.

Behandling hos resterende foretak

Hos resterende 8 foretak gir de innhentede dataene for lite informasjon til at vi kan knytte den regnskapsmessige behandlingen til sikringstype. I tillegg klarte vi kun hos 2 av disse foretakene å avdekke hvordan VTKer blir behandlet i resultatregnskapet og balansen. Disse 2 foretakene balansefører VTKene til virkelig verdi. Verdiendringer føres over resultatet. Det fremgår ikke hvorvidt det foretas sikringsbokføring eller ikke, men argumentasjonen her blir lik som for ”blokksikring”- foretakene. Foretakenes vurdering av VTKene til virkelig verdi er i tråd med rskl. § 5-9 og NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser nr. 12.

Samtlige ovennevnte resultater vedrørende den regnskapsmessige behandlingen i resultatregnskapet og balansen kan dermed sammenfattes i figuren på neste side:

Figur 12: Behandling av sikringsforholdet i resultatregnskapet og balansen (ROR)

Presenteres urealiserte VTKer på egen linje i balansen?

Kun 2 av 24 foretak presenterer VTKene på en egen linje i balansen. Flere foretak opplyser derimot i noteopplysningene at urealiserte VTKer i balansen inngår i postene ”Andre fordringer” (ved positiv verdi) eller ”Annen kortsiktig gjeld” (ved negativ verdi). Oppstillingplanen for balansen i rskl. § 6-2 har egne linjer for ”Andre finansielle instrumenter” og ”Andre avsetninger for forpliktelser”. I utgangspunktet kan en derfor tenke seg at urealiserte VTKer bør presenteres på en egen linje, slik 2 av foretakene har gjort. Rskl. § 6-3 (2) åpner derimot for sammenslåing av poster i balansen. Etter bestemmelsens kan poster slås sammen hvis sammenslåingen fører til et mer oversiktlig årsregnskap. Hvorvidt en slik post skal presenteres på en egen linje i balansen eller ikke, må dermed også bero på en vurdering av vesentlighet og relevans i forhold til regnskapsbrukeren. I dette ligger nok også mye av forklaringen til at så mange foretak ikke har presentert urealiserte VTKer på en egen linje i balansen. Foretakene har slått sammen poster for å gi et mer oversiktlig årsregnskap. De har heller ikke ansett det som nødvendig i forhold til regnskapsbrukerens informasjonsbehov.

Det bør også knyttes noen kommentarer til de 2 foretakene som har presentert urealiserte VTKer på en egen linje i balansen. Årsregnskapet til disse foretakene viste det var store

urealiserte gevinster (henholdsvis 2 og 2,5 millioner kroner) knyttet til VTKene. Gitt beløpenes størrelsesorden er det nærliggende å anta at foretakene har ansett dette som et vesentlig beløp som det vil være relevant for regnskapsbrukeren å få opplysninger om. Dette kan tenkes å være forklaringen på at VTKene ble presentert på egen linje i balansen.

Hva klassifiseres agio/ disagio knyttet til sikringsforholdet som?

Hos 18 av de 24 foretakene avdekket de innhentede dataene hva agio/ disagio knyttet til sikringsforholdet ble klassifisert som i resultatregnskapet.

15 av 24 foretak klassifiserer agio/ disagio tilknyttet sikringsforholdet som en finanspost. I de fleste tilfellene blir agio/ disagio slått sammen med andre poster i ”Annen finansinntekt”/ ”Annen finanskostnad”.

3 av 24 foretak klassifiserer agio/ disagio tilknyttet sikringsforholdet som driftspost. Disse foretakene fører agio/ disagio sammen med henholdsvis driftsinntekter og driftskostnader.

Hos resterende 6 av 24 foretak kan de innhentede dataene ikke avdekke hvorvidt agio/ disagio blir klassifisert som finanspost eller driftspost.

Etter NRS(HU) Transaksjoner og regnskap i utenlandsk valuta er begge disse løsningene for klassifisering av agio/ disagio tillatt. Hvilken løsning foretakene benytter bør derfor bero på en vurdering opp mot både vesentlighet og relevans. Dersom beløpene er av vesentlig størrelse, kan det tenkes at en god løsning vil være å skille dette ut på en egen linje under finansposter. Dette vil synliggjøre postenes virkning på resultatet. I tillegg er det sentralt poeng at det i notene skal opplyses om vesentlige valutagevinster/ valutatap som er resultatført, men ikke presentert på egne linjer i balansen. Dette fremgår av nr. 31 i NRS(HU) Transaksjoner og regnskap i utenlandsk valuta.

4.2.2 Den regnskapsmessige behandlingen i notene og årsberetningen

Omtale i noteopplysningene

22 av 24 foretak omtaler sikringsforholdet i noteopplysningene. Blant disse foretakene omtaler 9 foretak forholdet kun i prinsippnote. 9 av foretakene omtaler forholdet kun i spesifikk note. 4 av foretakene omtaler forholdet både i prinsippnote og spesifikk note.

10 av foretakene gir i notene omfattende opplysninger vedrørende VTKen. Dette innbefatter løpetid, forfallsdato, valutatype, virkelig verdi og agio/ disagio. Flere av disse foretakene har i spesifikk note valgt å opplyse om VTKene etter følgende oppsett:

Note 6 - Valuta

Selskapet har følgende løpende terminkontrakter:

Løpende terminer	Valuta	Kurs 31.12	Kurs kjøp	Urealiserte gev/tap
4 460 000	EUR	8,3150	8,6870	-1 659 120
3 529 000	EUR	8,3150	8,4080	-328 197
Urealisert gevinst agio pr 31.12.2009				-1 987 317

Figur 13: Utdrag fra noteopplysning

Resterende foretak gir hovedsakelig kun korte, standardiserte formuleringer i prinsippnotene. Hos foretak som vurderer urealiserte valutaterminkontrakter til virkelig verdi, benyttes følgende formulering (eller tilsvarende) i stor utstrekning:

«Ikke realiserte VTKer verdsettes etter dagskursprinsippet i regnskapet. Det innebærer at verdiendringer av ikke realiserte valutaterminkontrakter er ført over resultatregnskapet».

Videre er en gjennomående formulering hos foretakene som følger alternativ 2b for verdisikring følgende:

«Fordringer og gjeld som er sikret med VTKer er vurdert til terminkurs, med unntak av renteelementet som blir periodisert og klassifisert som renteinntekt/ -kostnad».

Vi ser at denne formuleringen også tar stilling til hvordan renteelementet skal behandles, jamfør tidligere drøfting i avsnitt 2.10.9. Løsningen som foreskrives ovenfor samsvarer med antatt tidligere praksis.

Selv om nesten alle foretakene har omtalt sikringsforholdet i notene, har ingen av foretakene fullt ut fulgt kravene til noteopplysninger i NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser. Foretakene har derimot i større grad etterlevd kravene i rskl. §§ 7-2 og 7-5.

21 av de 22 foretakene oppfyller i all hovedsak kravet i rskl. § 7-2 om å opplyse om anvendte regnskapsprinsipper, samt gi opplysninger om og begrunnelse for sikringsvurdering. Det vil likevel være naturlig å utvise en viss skepsis i forhold til opplysningene som gis i

prinsippnote. Som eksemplene over viser, er dette ofte standardformuleringer hentet fra maler for noteopplysninger. Dersom det ikke er foretatt tilstrekkelig tilpasning av prinsippbeskrivelsene for det enkelte foretak, vil prinsippnotene kunne villede regnskapsbrukeren. Telefonintervjuene avdekket eksempelvis at flere foretak hadde en annen regnskapsmessig behandling enn hva det ble opplyst om i prinsippnotene.

Selv om de 21 foretakene gir opplysninger om sikringsvurdering, er det ingen foretak som gir en eksplisitt *begrunnelse* for sikringsvurdering, jamfør rskl. § 7-2 (1) 4. punktum.

Når det gjelder bestemmelsene i rskl. § 7-5, er praksis mer varierende. Svært få foretak velger å fullt ut gi ”(...) *opplysninger om egenskaper ved og omfang av finansielle derivater fordelt på klasser av derivater*”. Heller ikke ”(...) *vesentlige betingelser og forhold som kan påvirke beløpsstørrelse, tidfesting og usikkerhet ved fremtidige kontantstrømmer*” omtales noe særlig. Flere foretak velger imidlertid å opplyse om finansiell markedsrisiko fordelt på arter av risiko, jamfør rskl. § 7-5 (2). Det synes likevel å være en tendens til at slik informasjon blir gitt i årsberetningen fremfor i notene. En slik praksis er uheldig. Slik loven er lagt opp, er årsberetningen og årsregnskapet selvstendige dokumenter. Konsekvensen er at krav som loven stiller til innholdet i de respektive dokumentene, ikke kan tilfredsstilles ved å omtale forholdet i kun ett av dokumentene (Langli, 2010) En kan derfor ikke forsvare utelatelsen av informasjon i ett dokument med at det blir gitt tilsvarende informasjon i et annet.

I utgangspunktet har dermed ingen av de 24 foretakene fullt ut fulgt regnskapslovens bestemmelser på området. Bestemmelsene i rskl. §§ 7-2 og 7-5 må likevel sees i sammenheng med rskl. § 7-1 (3) Etter rskl. § 7-1 (3) kan både rskl. §§ 7-2 og 7-5 utelates ”(...) *når de ikke er av betydning for å bedømme den regnskapspliktiges (...) stilling og resultat*”. Hvorvidt det er i strid med lovgivningen å ikke følge bestemmelsene, må derfor sees i sammenheng med regnskapsbrukerens informasjonsbehov. Samtlige foretak har i all hovedsak fulgt rskl. § 7-2. Et fåtall av foretakene har derimot fulgt rskl. § 7-5. De foretakene som har unnlatt å følge rskl. § 7-5 har antakelig vurdert at slike opplysninger ikke er av betydning for å bedømme den regnskapspliktiges stilling og resultat. En kan likevel tenke seg at de foretakene som er utsatt for valutarisiko og benytter valutaterminkotrakter, både er utsatt for usikkerhet ved fremtidige kontantstrømmer og har forhold tilknyttet VTKer det vil være naturlig å opplyse om. For regnskapsbrukeren vil det være naturlig å finne slike opplysninger i notene.

Omtale i årsberetningen

15 av 24 foretak omtaler sikringsforholdet i årsberetningen.

For samtlige foretak som opplyser om sikringsforholdet i årsberetningen, er gjeldende bestemmelser på området fulgt. Særlig synes det å være en godt innarbeidet praksis blant disse foretakene å opplyse nærmere om ”*finansiell risiko som er av betydning for å bedømme foretakets eiendeler, gjeld, finansielle stilling og resultat*”, jmfør rskl. § 3-3a (6).

Eksempelvis opplyste ett foretak at:

«Foretaket har sin største eksponering mot Euro (...)»

, mens ett annet foretak opplyste at:

«Selskapet er eksponert for endringer i valutakurser, spesielt EURO og USD (...)».

Videre gir disse foretakene også nærmere opplysninger om strategien for risikostyring, samt hvordan finansielle instrumenter brukes i risikostyringen. Typiske formuleringer synes å være at:

«Selskapet har retningslinjer for sikring av valuta i form av terminkontrakter knyttet til selskapets løpende fordringsmasse»

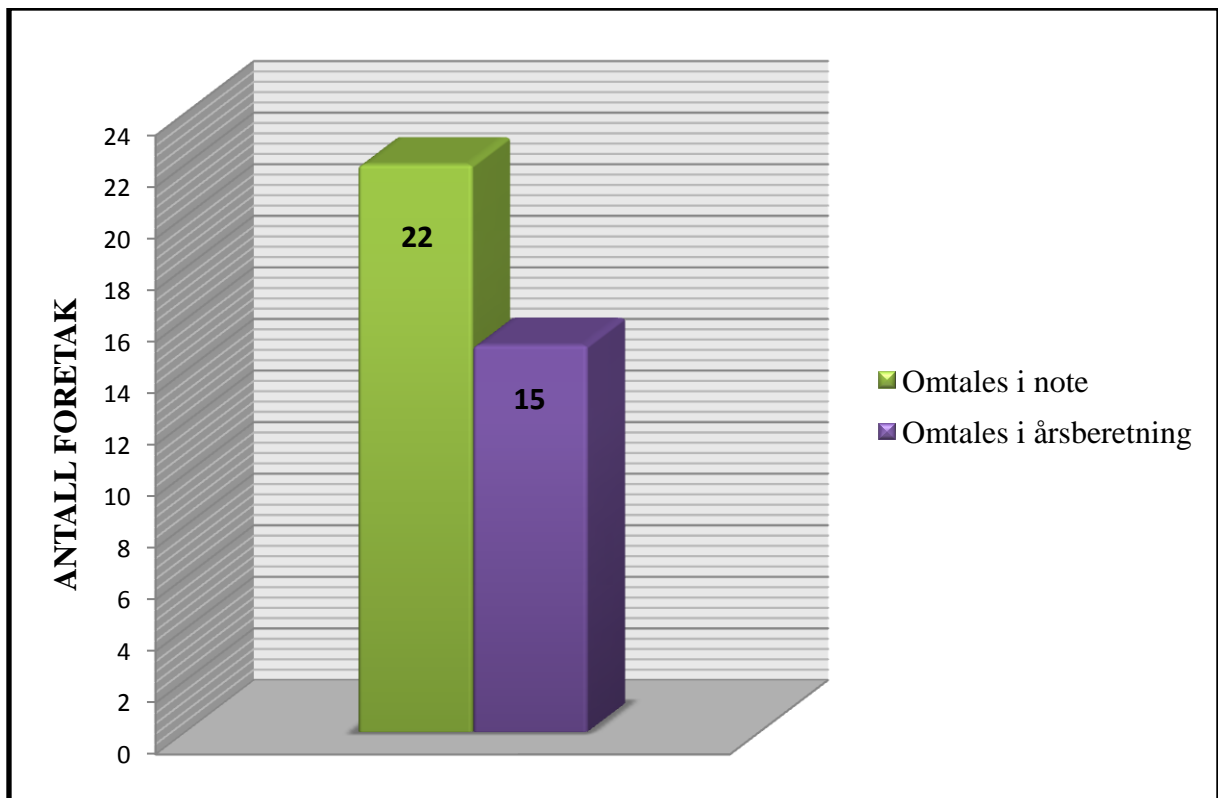
, eller at:

«Selskapet har inngått terminkontrakter for å redusere selskapets risiko».

For de resterende 9 foretakene som ikke har opplyst noe om sikringsforholdet i årsberetningen, er følgelig gjeldende bestemmelser på området ikke fulgt.

Figuren på neste side oppsummerer antallet foretak som omtaler sikringsforholdet i henholdsvis notene og årsberetningen:

Figur 14: Omtale av sikringsforholdet i notene og årsberetningen (ROR)

Avvik mellom observert og uttalt praksis

Hos 3 av foretakene ble det avdekket avvik mellom *observert* regnskapspraksis (analyse av årsrapport) og *uttalt* regnskapspraksis (telefonintervju). Opplysningene som ble gitt i årsrapporten til disse foretakene hadde dermed ikke gitt et pålitelig, relevant og rettvise bilde av de økonomiske realitetene på området. Dette er et oppsiktsvekkende funn, og understøttet våre antakelser om varierende regnskapskvalitet på området

Det første foretaket hadde i prinsippnote opplyst at:

«VTKer er balanseført til virkelig verdi på balansedagen».

Intervjuet avdekket derimot at foretaket ikke hadde VTKer i sikringsforhold. Dette støtter opp under Huneide (2010) sine erfaringer på området, som påpeker at ”*det i flere årsregnskap forekommer beskrivelser av regnskapsprinsipper som ikke er aktuelle for foretaket i regnskapsåret*” (Huneide et al., 2010, s. 585). Informanten i foretaket opplyste at prinsippnotene var standardformuleringer hentet fra morselskapet, og at dette var årsaken til noteopplysningene ga et feilaktig bilde på området.

Det andre foretaket opplyste i sin årsrapport at de vurderte sikrede balanseposter til terminkurs, og at verdiendringer på urealiserte VTKer ikke ble regnskapsført (altså tilsvarende alternativ 2b for verdisikring). Intervjuet avdekket derimot at foretaket benyttet seg av ”blokksikring”, og vurderte urealiserte VTKer til virkelig verdi.

På lik linje med det andre foretaket, opplyste det siste foretaket i sin årsrapport at sikrede balanseposter ble vurdert til terminkurs, og at verdiendringer på urealiserte VTKer ikke ble regnskapsført (altså tilsvarende alternativ 2b for verdisikring). Intervjuet avdekket derimot at foretaket vurderte urealiserte VTKet til dagskurs.

4.3 Foretak som utarbeidet årsregnskapet og årsberetningen etter GRSS

10 av foretakene i utvalget utarbeidet årsregnskapet etter GRSS. For disse foretakene ble det kun innhentet sekundærdata. Drøftingen baseres dermed kun på resultatene fra analysen av årsrapportene.

4.3.1 Den regnskapsmessige behandlingen i resultatregnskapet og balansen

Foretak som utarbeider årsregnskapet etter GRSS foretar ikke sikringsbokføring. Urealiserte VTKer blir derfor vurdert som et selvstendig finansielt instrument.

Vurdering til virkelig verdi

5 av 10 foretak vurderer urealiserte VTKer til virkelig verdi. Kontrakten balanseføres, og verdiendringene føres over resultatet. En slik vurdering er i tråd med gjeldende vurderingsbestemmelser i rskl. § 5-9 og NRS 8 God regnskapsskikk for små foretak kapittel 10.2.

Vurdering etter laveste verdis prinsipp

2 av 10 foretak vurderer urealiserte VTKer etter forsiktighetsprinsippet/ laveste verdis prinsipp (LVP). Disse foretakene tar dermed kun urealiserte tap, ikke urealiserte gevinster, på kontrakten inn i regnskapet. Kontrakten balanseføres kun dersom verdien er negativ, og da som en gjeldspost. I realiteten vurderes dermed urealiserte VTKer som et omløpsmiddel etter rskl. § 5-2. En slik vurdering er i strid med gjeldende vurderingsbestemmelser i regnskapsloven og NRS 8 God regnskapsskikk for små foretak kapittel 10.2.

Det kan tenkes å være flere årssaker til at disse foretakene vurderer VTKene etter LVP. Mange foretak og revisorer er kanskje lite villig til å ta inn urealiserte gevinster på VTKer i

årsregnskapet, selv om bestemmelsene på området foreskriver en slik løsning.

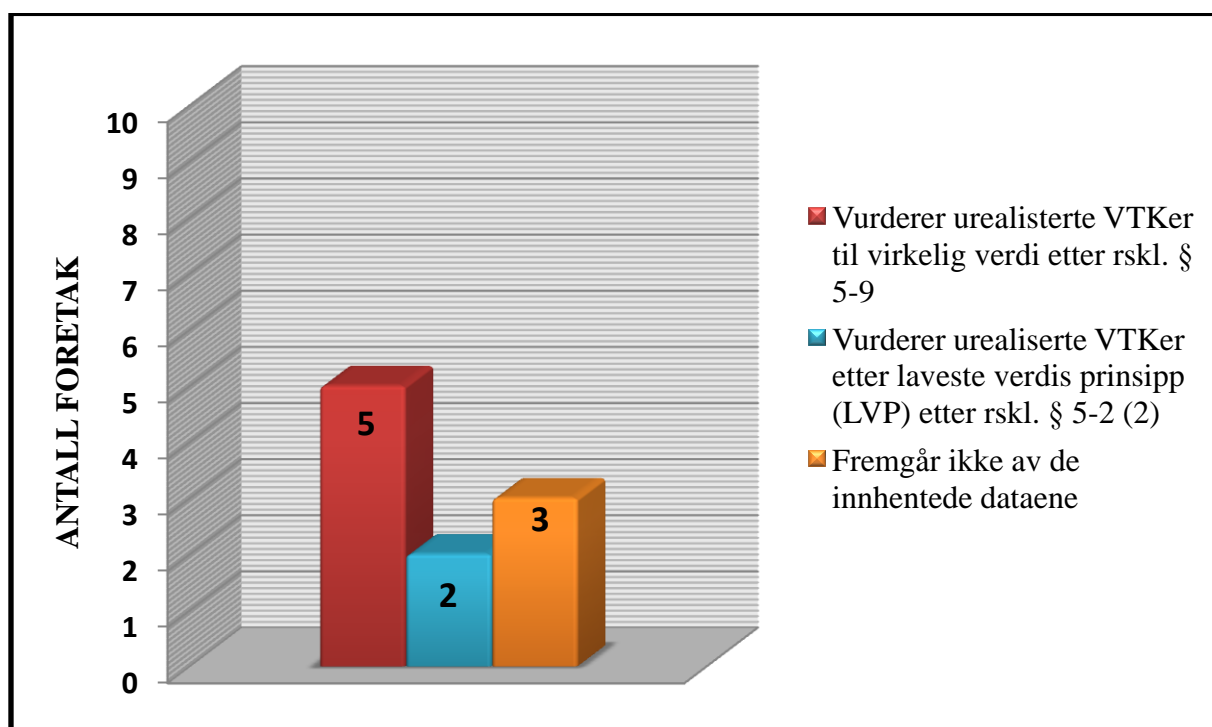
Forsiktighetsprinsippet åpner likevel ikke for en konsekvent underrapportering av resultat og eiendeler. Forsiktighetsprinsippet skal benyttes ved *usikkerhet*. Ved bruk av VTKer vet man med sikkerhet hva den fremtidige eiendelen eller forpliktelsen knyttet til kontrakten er.

Videre var VTKer tidligere ikke eksplisitt omtalt i NRS 8 God regnskapsskikk for små foretak. Dermed er det nok mange foretak som ikke har vært klar over at VTKer skal klassifiseres som en pengepost.

Vurdering hos resterende foretak

Hos resterende 3 av 10 foretak gis det ikke tilstrekkelig med opplysninger i årsrapporten til at den regnskapsmessige behandlingen i resultatregnskapet og balansen kan avdekkes.

Samtlige ovennevnte resultater vedrørende den regnskapsmessige behandlingen i resultatregnskapet og balansen kan dermed sammenfattes i figuren under:

Figur 15: Behandling av sikringsforholdet i resultatregnskapet og balansen (GRSS)

Presenteres urealiserte VTKer på egen linje i balansen?

Ingen av de 10 foretakene presenterer urealiserte VTKer på en egen linje i balansen. Flere foretak opplyser derimot i noteopplysningene at urealiserte VTKer i balansen inngår i postene ”andre fordringer” (ved positiv verdi) eller ”annen kortsiktig gjeld” (ved negativ verdi).

For foretak som utarbeider årsregnskapet etter GRSS er det ingen forenklingsregler knyttet til balanseoppstillingen. Drøftingen rundt å presentere urealiserte VTKer på en egen linje i balansen blir dermed lik her som for foretak som rapporterer etter ROR (jamfør avsnitt 4.2.1).

Hva klassifiseres agio/ disagio knyttet til sikringsforholdet som?

5 av 10 foretak klassifiserer agio/ disagio knyttet til sikringsforholdet som en finanspost. På lik linje med foretak som rapportert etter ROR, ble agio/ disagio hos disse foretakene i de fleste tilfellene slått sammen med andre poster i ”Annen finansinntekt”/ ”Annen finanskostnad”.

Hos resterende 5 av 10 foretak kan de innhentede dataene ikke avdekke hvorvidt agio/ disagio blir klassifisert som finanspost eller driftspost.

Det er ikke gitt særregler for små foretak ved regnskapsføring av transaksjoner i utenlandsk valuta, jamfør NRS 8 God regnskapsskikk for små foretak kapittel 10.2. Drøftingen rundt klassifisering av agio/ disagio blir derfor den samme for disse foretakene som for foretakene som rapporterte etter ROR (jamfør kapittel 4.2.1).

4.3.2 Den regnskapsmessige behandlingen i notene og årsberetningen

Omtale i noteopplysningene

7 av 10 foretak omtaler sikringsforholdet i noteopplysningene. Ett foretak omtaler forholdet kun i prinsippnote, 5 foretak omtaler forholdet både i prinsippnote og spesifikk note, mens ett foretak omtaler forholdet kun i spesifikk note.

5 av foretakene gir i notene omfattende opplysninger vedrørende VTKenes beskaffenhet. Dette innbefatter løpetid, forfallsdato, valutatype, virkelig verdi og agio/ disagio.

Ut over kravet i rskl. § 7-35 (1) til å gi opplysninger om anvendte regnskapsprinsipper, foreligger det ingen andre krav til noteopplysninger på området. Samtlige av de 7 foretakene gir opplysninger om anvendte regnskapsprinsipper på det aktuelle området, enten gjennom prinsippnote eller spesifikk note. Gjeldende bestemmelser er følgelig fulgt. Det er likevel

interessant å observere at 5 foretak har gitt opplysninger ut over minstekravet om prinsippanvendelse. Dette gir flere indikasjoner. For det første kan vi være sikre på at disse foretakene ikke bare har benyttet en standardformulering for prinsippnoter, men i realiteten ikke har VTKer i sikringsforhold. For det andre har disse foretakene vurdert at slike tilleggopplysninger både er nødvendige for å bedømme den regnskapspliktiges stilling og resultat, jamfør rskl. § 7-1 (2), og for å gi et rettviseende bilde, jamfør rskl. § 7-1 (4). Tilleggsinformasjonen er derfor gitt ut fra regnskapsbrukerens informasjonsbehov, og hva som anses som relevant og vesentlig informasjon for disse.

Resterende 3 av 10 foretak omtaler ikke sikringsforholdet i notene. Det blir heller ikke opplyst om eventuelle dagskurs- eller virkelig verdi-vurderinger som en kunne tenke seg berører vurderingen av VTKer. Forklaringen til dette kan tenkes å være at foretaket vurderer VTKen som et omløpsmiddel etter laveste verdis prinsipp. I lys av observert praksis på området, jamfør tidligere funn, kan dette være en plausibel forklaring. Dersom kontrakten vurderes etter laveste verdis prinsipp, faller opplysninger om vurdering av VTKen inn under prinsippnoten som omtaler laveste verdis prinsipp. I så tilfelle har foretakene, selv om de har benyttet feil vurderingsregel, i hvert fall oppfylt kravet til noteopplysninger (!). Et annet alternativ er at foretaket rett og slett ikke har fulgt bestemmelsene for noteopplysninger på området. Da vi ikke har mer informasjon tilgjengelig, vil dette likevel bare bli antakelser. Det sentrale funnet er likevel at disse foretakene ikke eksplisitt opplyser om VTKen/sikringsforholdet i notene.

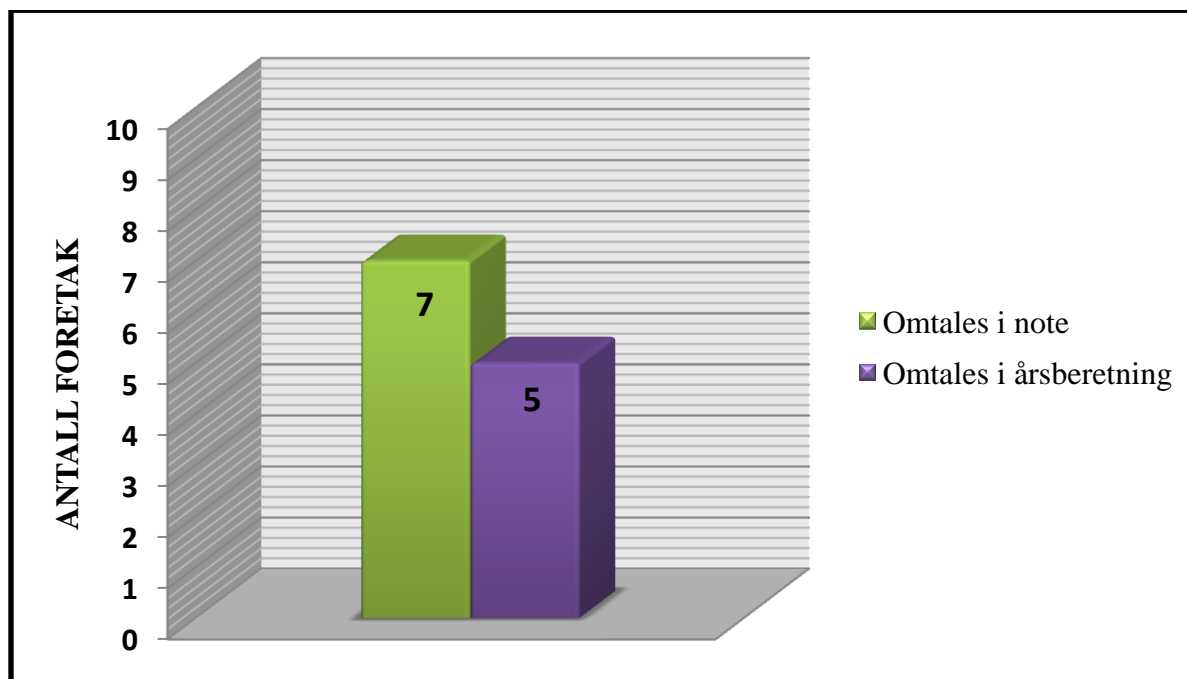
Omtale i årsberetningen

5 av 10 foretak omtaler sikringsforholdet i årsberetningen.

Når det gjelder årsberetningen, stiller norsk regnskapslovgivning og god regnskapsskikk ingen eksplisitte krav til opplysninger som skal gis på området. I utgangspunktet har derfor samtlige foretak fulgt de gjeldende bestemmelsene. Det bør likevel diskuteres om tilleggopplysningene som NRS 8 God regnskapsskikk for små foretak åpner for, bør tas med i årsberetningen. Det er ingen krav om å gi disse opplysningene, men dersom slike opplysninger gir utfyllende og nødvendig informasjon for regnskapsbrukeren, må foretakene vurdere om slike tilleggopplysninger burde gis. De 5 foretakene som har gitt slike opplysninger har derfor vurdert dette som vesentlig og relevant informasjon for regnskapsbrukerne. Eksempelvis hadde 2 av disse 5 foretakene i 2009 reversert store tidligere

urealiserte tap knyttet til VTKer. Antakelig er denne informasjonen tatt med i årsberetningen for å gi en ”rettvisende oversikt over utviklingen av resultatet (...)”, jamfør rskl. § 3-3 (2).

Figuren under oppsummerer antallet foretak som omtaler sikringsforholdet i henholdsvis notene og årsberetningen:

Figur 16: Omtale av sikringsforholdet i notene og årsberetningen (GRSS)

5. Oppsummering og konklusjon

I dette kapittelet blir studiens problemformuleringer besvart. Avslutningsvis gir vi noen refleksjoner rundt funnene, samt peker på mulige områder for videre forskning.

Vi har i denne studien gjennomført en større empirisk undersøkelse vedrørende nordnorske sjømateksportørers regnskapsmessige behandling av VTKer i sikringsforhold. På bakgrunn av tidligere varierende regnskapspraksis på området, ønsket vi å avdekke regnskapspraksis for regnskapsåret 2009. Vi ønsket også å avdekke hvorvidt praksisen var i tråd med norsk regnskapslovgivning og god regnskapsskikk. Studiens **første problemformulering** var:

”Hvordan behandler nordnorske sjømateksportører VTKer i sikringsforhold i sine årsregnskap og årsberetninger?”

Som forventet avdekket studien en varierende og uensartet regnskapspraksis både blant foretakene som rapporterte etter ROR og foretakene som rapporterte etter GRSS.

Når det gjelder **foretakene som rapporterte etter ROR**, foretok halvparten av foretakene sikringsbokføring etter alternativene for sikringsbokføring i NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser. Den mest fremtredende løsningen var å følge alternativ 2b for sikringsbokføring av verdisikring. Dette funnet støtter opp under Huneide (2010, s. 339), som påpeker at *”praksis i Norge har vært å omregne kundefordringen til kursen i terminkontrakten”*. ROR- foretak som ikke foretok sikringsbokføring etter nevnte standard vurderte urealiserte VTKer til virkelig verdi.

Foretak som rapporterte etter GRSS foretok ikke sikringsbokføring, men vurderte urealiserte VTKer som et selvstendig finansielt instrument. Fremtredende praksis var å vurdere urealiserte VTKer til virkelig verdi. Et interessant funn var likevel at 2 GRSS- foretak vurderte urealiserte VTKer etter laveste verdis prinsipp. Dette funnet støtter opp under kommentarer gitt både i Huneide (2010) og NRS 8 God regnskapsskikk for små foretak. I Huneide (2010) kommenteres det at *”Vi har inntrykk av at regnskapspraksis har vært blandet i forhold til å inntektsføre urealiserte gevinster på VTKer (...)”*. (Huneide et al., 2010, s. 155). I NRS 8 God regnskapsskikk for små foretak, kapittel 10.2.2, påpekes det at *”Praksis i små foretak har antakelig i stor grad vært å ikke regnskapsføre urealiserte gevinster på valutaderivater (...)”*.

Både hos ROR- og GRSS- foretak ble sikringsforholdet i større grad reflektert i noteopplysningene enn i årsberetningen. Opplysningene i notene og årsberetningen var av varierende omfang og detaljrikhet. I alt 15 foretak ga i notene detaljert informasjon vedrørende løpetid, forfallsdato, valutatype, virkelig verdi og agio/ disagio. Resterende foretak ga både i noteopplysningene og årsberetningen knapp og lite utfyllende informasjon.

Videre ønsket studien å avdekke hvorvidt avdekket regnskapspraksis, som redegjort for ovenfor, var i tråd med aktuelle bestemmelser på området. Studiens **andre problemformulering** var:

”Er avdekket regnskapspraksis i tråd med norsk regnskapslovgivning og god regnskapsskikk?”

Som en naturlig følge av den uensartede regnskapspraksisen, som redegjort for ovenfor, ble bestemmelsene på området også i varierende grad fulgt. Dette gjaldt både bestemmelsene knyttet til behandlingen i resultatregnskapet/ balansen og noteopplysningene/ årsberetningen. Dette gir klare indikasjoner i forhold til årsregnskapenes pålitelighet.

Ingen av **ROR- foretakene** har *fullt ut* fulgt bestemmelsene i NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser. Særlig gjelder dette i forhold til notekravene i standarden. De 12 foretakene som har benyttet standardens ulike alternativ for sikringsbokføring, har ikke fulgt kravene til noteopplysninger.

Dersom man ser bort fra NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser, har samtlige **ROR- foretak** fulgt de eksplisitte bestemmelsene knyttet til den regnskapsmessige behandlingen i resultatregnskapet og balansen. Opplysningsreglene er derimot i mindre grad fulgt. Hos 9 av ROR- foretakene tilfredsstilles ikke kravene til årsberetningen. Hvorvidt kravene til noteopplysninger er fulgt beror på en drøfting av vesentlighet og relevans, og kan således ikke fastslås eksplisitt.

Blant **GRSS- foretakene** vurderte 2 foretak urealiserte VTKer etter laveste verdis prinsipp. Disse foretakene har dermed brukt feil vurderingsregel, og praksisen er følgelig ikke i tråd med aktuelle bestemmelser på området. Resterende foretak har fulgt bestemmelsene knyttet til den regnskapsmessige behandlingen i resultatregnskapet/ balansen. Samtlige GRSS- foretak

har etterlevd kravene til opplysning i årsberetningen, mens vi med sikkerhet kan si at 7 av 10 foretak har fulgt reglene for noteopplysninger.

5.1 Avsluttende betraktninger og implikasjoner

5.1.1 Konsekvenser for årsregnskapet og årsberetningen

Dersom årsregnskapet og årsberetningen ikke er utarbeidet etter gjeldende bestemmelser på området, får dette direkte konsekvens for oppfyllelsen av de underliggende kvalitetskravene. Av særlig betydning i denne sammenhengen er kravene til relevans og pålitelighet. Dersom bestemmelsene ikke er fulgt, er regnskapsinformasjonen heller ikke relevant og pålitelig. Regnskapsinformasjon gir da heller ikke et rettviseende bilde av foretakets eiendeler, gjeld, finansielle stilling og resultat, slik rskl. § 3-2a krever. Dette vil redusere årsrapportens informasjonsverdi for regnskapbrukerne.

5.1.2 Mulige årsaker til varierende regnskapspraksis

Det kan tenkes å være flere mulige årsaker til den varierende regnskapspraksisen på området.

For det første har norsk regnskaplovgivning og god regnskapsskikk har tidligere vært mangelfull på området. Dermed har det utviklet seg en uensartet regnskapspraksis, der både revisorer, regnskapteoretiskere og andre sentrale profesjoner på området har tatt ulike standpunkt for hva som er å anse som korrekt praksis. I tillegg har det tradisjonelt sett vært lite fokus på bruk av virkelig verdi i den norske regnskapsmodellen, slik at mange foretak og revisorer nok i mindre grad er tilbøyelige til å ta inn urealiserte gevinster i årsregnskapet.

For det andre er regnskapsområdet både omfattende og komplisert. Dette gjør det både tid- og kostnadekrevende for bedrifter å skulle behandle sikringsforholdet fullt ut etter gjeldende bestemmelser. For disse foretakene kan en derfor tenke seg at den regnskapmessige behandlingen beror på en kost/ nytte betraktning, hvor de har vurdert at kostnaden ved å følge disse reglene fullt ut har vært større en nytten for regnskapsbrukerne. Dette er nok også en av årsakene til at ingen av foretakene fullt ut har benyttet NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser ved den regnskapmessige behandlingen av sikringsforholdet.

For det tredje er nok dette også i stor grad et spørsmål om kunnskap og bevissthet hos regnskapsprodusenten. Nordnorske sjømateksportører har i stor grad et bevisst forhold til og god kunnskap om valutasikring med VTKer. Kunnskapen og bevisstheten rundt den *regnskapmessige behandlingen* av slike sikringsforhold er derimot betraktelig lavere. Vårt

inntrykk er at kun et begrenset antall av foretakene aktivt benytter NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser i forbindelse med den regnskapsmessige behandlingen av sikringsforholdet. Hos mange av de litt mindre foretakene var det faktisk mange av informantene som ikke kjente til standarden. De foretakene i studien som opplyste at de aktivt benyttet seg av standarden var foretak av betydelig størrelse. For disse foretakene var regnskapsføringen av sikringsforholdene en naturlig del av regnskapsrutinene.

5.1.3 Revisors rolle

Samtlige årsregskap og årsberetninger som ble analysert i studien er revisorgodkjente. Det er derfor påfallende at avdekket regnskapspraksis er såpass varierende og, i flere tilfeller, ikke i tråd med gjeldende bestemmelser på området. Det kan således være naturlig å stille spørsmål ved revisors bevissthet på området. Mange sjømatekspertører har helt klart ikke et bevisst forhold til og kunnskap om regnskapsføringen av sikringsforhold. Flere intervju avdekket at foretakene i større grad anså dette som ”revisors bord”. Dersom revisor i disse tilfellene heller ikke har et bevisst forhold til den regnskapsmessige behandlingen på området, kan man heller ikke forvente en tilfredsstillende regnskapskvalitet.

5.1.4 Implikasjoner for lovgiver

Selv om vi nå har fått en egen regnskapsstandard (NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser) som regulerer den regnskapsmessige behandlingen av sikringsforhold, viser studien at standarden i liten grad blir fulgt. Det kan således tenkes å være behov for at standardsetter i større grad undersøker hvordan standarden både oppfattes og praktiseres. Dersom regnskapsprodusentene anser kravene som stilles i standarden for å være så omfattende at kostnaden ved å følge den overstiger nytten for regnskapsbrukerne, vil en kunne anta standarden også i fremtiden vil bli lite benyttet. Standarden vil således ha lite innvirkning på regnskapspraksis.

5.2 Områder for videre forskning

I denne studien har vi tatt utgangspunkt i et område det tidligere har vært lite forsket på. Det er derfor ingen tvil om det både er behov og muligheter for ytterligere forskning på området.

Denne studien avdekket at NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser i liten grad ble benyttet for regnskapsåret 2009. Det kunne derfor vært interessant å foreta en tilsvarende studie for senere regnskapsår, og sett om bruken av og bevisstheten rundt standarden har økt.

Dette ville samtidig kunne vært et sentralt bidrag til standardsetter for hvordan standarden både oppfattes og benyttes.

Utvalget i denne studien besto utelukkende av foretak som opplyste om eller reflekterte i sine årsregnskap eller årsberetninger at de benyttet VTKer i sikringsforhold. Foretakene som hadde VTKer i sikringsforhold, men ikke opplyste om dette, er dermed ikke omtalt. Det kunne derfor vært interessant å avdekke hvor mange foretak dette gjelder, og hvordan regnskapspraksis hos disse foretakene er.

Vi kan ikke si noe om hvorvidt funnene i denne studien er bransjespesifikke eller ikke. En tilsvarende studie på en annen bransje hadde vært et nyttig bidrag i forhold til å gi et utfyllende bilde av regnskapspraksis på området. I tillegg ville man i større kunne avdekket NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser sin påvirkning på regnskapspraksis.

Referanseliste¹

Lov av 13. juni 1997 nr. 44 Lov om aksjeselskaper (aksjeloven)

Bøhren, Ø., & Michalsen, D. (2006). *Finansiell økonomi: Teori og praksis*. Bergen: Fagbokforlaget.

Den Norske revisorforening. (2010). *Revisors håndbok*. Oslo: Den norske revisorforening.

Eklund, T., & Knutsen, K. (2003). *Regnskapsanalyse med årsoppgjør : aktiv bruk av regnskapet* (7. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Eriksson, P., & Kovalainen, A. (2008). *Qualitative methods in business research*. Los Angeles: SAGE.

Hair, J. F., Money, A. H., Samouel, P., & Page, M. (2007). *Research methods for business*. Chichester: Wiley.

Huneide, J.-E., Pedersen, K., Schwencke, H. R., & Haugen, D. O. (2010). *Årsregnskapet i teori og praksis 2009*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Høivik, T. (1974). *Mål og metode : kvantitative metoder for samfunnsforskere* (Foreløpig utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? : innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (2. utg.). Kristiansand: Høyskoleforl.

Johannessen, A., Tufte, P. A., & Kristoffersen, L. (2004a). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag*. Oslo: Abstrakt forl.

Johannessen, A., Tufte, P. A., & Kristoffersen, L. (2004b). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (2. utg.). Oslo: Abstrakt forl.

Kristoffersen, T. (2005). *Årsregnskapet : en grunnleggende innføring* (2. utg.). Bergen: Fagbokforl.

Kvifte, S. S., Johnsen, A., & Den Norske revisorforening. (2008). *Konseptuelle rammeverk for regnskap* (2. utg.). Oslo: Den norske revisorforening.

---

¹ EndNote med stilen "APA 5th norsk" er brukt som referanseverktøy.

- Kvifte, S. S., Tofteland, A., & Bernhoft, A.-C. (2011). *Finansregnskap : god regnskapsskikk og IFRS* (2. utg.). Bergen: Fagbokforl.
- Langli, J. C. (2010). *Årsregnskapet* (9. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Levinson, M. (2010). *Guide til alle finansmarkedene*. Oslo: Hegnar media.
- Lov av 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (regnskapsloven)
- Mjøllhus, J. O. (2010). *Finansmarkeder*. Oslo: Cappelen akademisk.
- Moosa, I. A. (2004). *International finance: an analytical approach*. Australia: McGraw-Hill.
- Myrbakken, E., Haakanes, S., & Den Norske revisorforening. (2007). *IFRS på norsk : forskrift om internasjonale regnskapsstandarder* (2. utg.). Oslo: DnR forl.
- NRS 8 *God regnskapsskikk for små foretak* (November 2000). Oslo: Norsk RegnskapsStiftelse.
- NRS 13 *Usikre forpliktelser og betingede eiendeler* (November 2000). Oslo: Norsk RegnskapsStiftelse.
- NRS (D) *Regnskapsføring av finansielle instrumenter* (November 2002). Oslo: Norsk RegnskapsStiftelse.
- NRS (F) *Finansielle eiendeler og forpliktelser* (Oktober 2009). Oslo: Norsk RegnskapsStiftelse.
- NRS (HU) *Finansielle eiendeler og forpliktelser* (Mai 2008). Oslo: Norsk RegnskapsStiftelse.
- NRS (HU) *Opplysninger om finansiell risiko og bruk av finansielle instrumenter* (Oktober 1998). Oslo: Norsk RegnskapsStiftelse.
- NRS (HU) *Transaksjoner og regnskap i utenlandsk valuta* (November 2000). Oslo: Norsk RegnskapsStiftelse.
- NRS (HU) *Transaksjoner og regnskap i utenlandsk valuta* (Oktober 2009). Oslo: Norsk RegnskapsStiftelse.

Ot.prp. nr. 42 (1997-1998) *Om lov om årsregnskap m.v. (regnskapsloven)*. Oslo: Finansdepartementet.

Ot.prp. nr. 89 (2003-2004) *Om lov om endringer i lov 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (regnskapsloven) og enkelte andre lover (gjennomføring av EØS-regler om anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder m.m.)*. Oslo: Finansdepartementet.

Tellefsen, J. T., & Langli, J. C. (2005). *Årsregnskapet* (8. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Zikmund, W. G. (2003). *Business research methods* (7th. utg.). Mason, Ohio: Thomson/South-Western.

Zimmer, F. (2005). *Lærebok i skatterett* (5. utg.). Oslo: Universitetsforl.

Internettkilder

- [1] Norsk RegnskapsStiftelse. Web-side:
<http://www.regnskapsstiftelsen.no/a9018870/Regnskapsstandarder/Diskusjonsnotat>
Hentet 14.05.11
- [2] Norsk RegnskapsStiftelse. Web-side:
<http://www.regnskapsstiftelsen.no/a9018869/Regnskapsstandarder/Horingsutkast>
Hentet 14.05.11
- [3] Norsk RegnskapsStiftelse. Web-side:
<http://www.regnskapsstiftelsen.no/a9018868/Regnskapsstandarder/Forelopige-NRS>
Hentet 14.05.11
- [4] PricewaterhouseCoopers kundemagasin "Mentor", Nr. 1 2009. Web-side:
http://www.pwc.com/no_NO/no/mentor/mentor-2009-1.pdf Hentet 20.04.11
- [5] Valutasikring. SpareBank1 Midt- Norge (SMN) Markets. Web-side:
[http://www.smn.no/weblink/felles/wlobjecter.nsf/viewunid/A6436D90C3A977BBC12572EA00280C7C/\\$file/Valutasikring%20Endelig.pdf](http://www.smn.no/weblink/felles/wlobjecter.nsf/viewunid/A6436D90C3A977BBC12572EA00280C7C/$file/Valutasikring%20Endelig.pdf) Hentet 05.03.11
- [6] Valutasikring. DnB NOR. Web-side: <https://www.dnbnor.no/bedrift/markets/valuta-renter/valuta-og-rentesikring/merinfo/hva-er-valutasikring.html> Hentet 09.03.11
- [7] Nettartikkel. Dagens Næringsliv. Web-side:
<http://www.dn.no/forsiden/naringsliv/article1849225.ece> Publisert 27.02.10. Hentet 28.02.11
- [8] Morgenrapport valuta, renter, makro. DnB NOR. Web-side:
<https://www.dnbnor.no/portalfont/nedlast/no/markets/analyser-rapporter/norske/valutamorgen/MR110405.pdf?popup=true> Hentet 05.04.11
- [9] Ernst & Young. Regnskapssirkulære 2010. Web-side:
[http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Eksternt_regnskapssirkulaere_2010/\\$FILE/Regnskapssirkulaere%20WEB.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Eksternt_regnskapssirkulaere_2010/$FILE/Regnskapssirkulaere%20WEB.pdf) Hentet 27.02.11
- [10] PricewaterhouseCoopers kundemagasin "Mentor", nr. 3 2010. Web-side:
http://www.pwc.com/no/no/mentor/mentor_nr3_2010_web.pdf Hentet 14.05.11

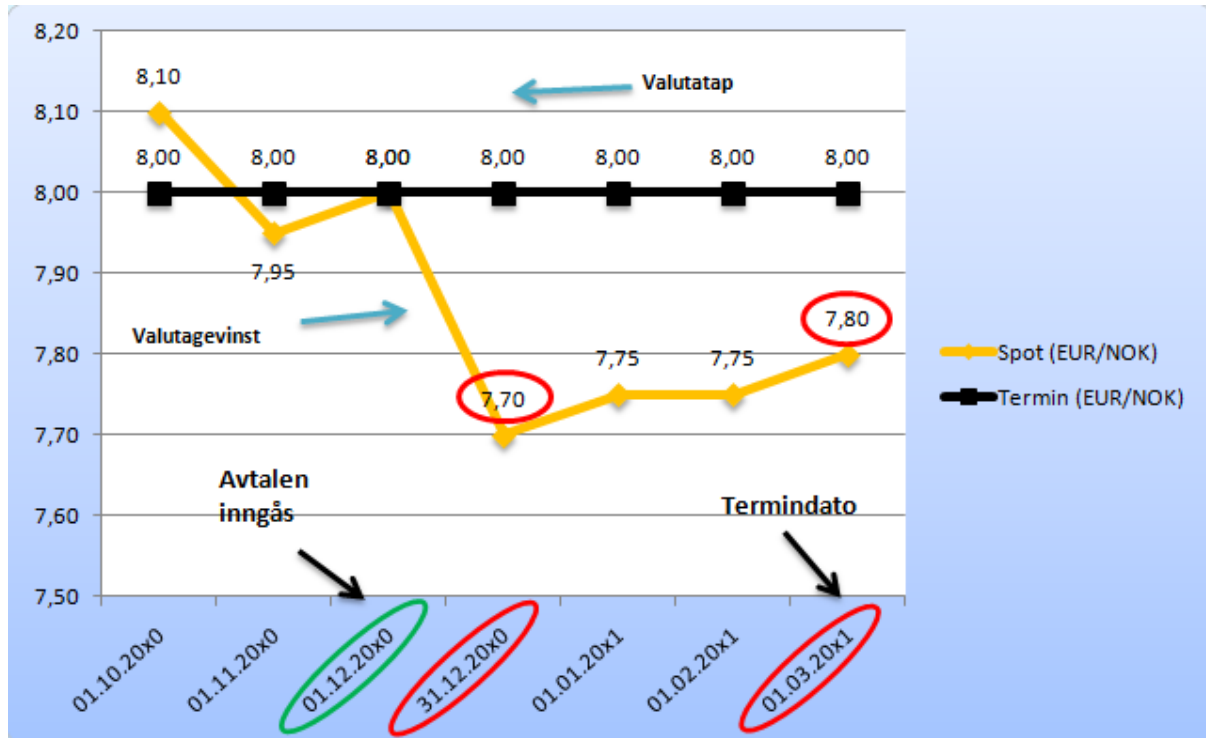
Vedlegg

Vedlegg 1: Eksempel på praktisk regnskapsføring av VTKer utenfor sikringsforhold

Den praktiske regnskapsføringen av VTKer utenfor sikringsforhold kan illustreres ved å bygge videre på eksemplet med NN Sjømateksport AS fra tidligere. La oss anta følgende:

- NN Sjømateksport AS inngår 01. desember 20x0 en VTK som gir foretaket en rett og en plikt til å selge EUR 100.000 til en kurs på 8,00 om tre måneder (01.mars 20x1). Spotkursen på EUR/NOK er 8,00 01. desember 20x0.
- Spotkursen på EUR/NOK er 7,70 per 31. desember 20x0.
- Spotkursen på EUR/NOK er 7,80 per 01. mars 20x1.
- Av vesentlighetshensyn benyttes spotkursen for å beregne virkelig verdi av VTKen.
- Eksemplet ser bort fra skatt.
- Foretaket avslutter regnskapet periodevis 31.12.20x0 og 01.03.20x1

Ovennevnte informasjon kan fremstilles grafisk på følgende måte:

01. desember 20x0

Inngående balanse pr 01.12.20x0 er følgende:

NN Sjømateksport AS – Balanse per 01.12.20x0			
<i>Eiendeler</i>		<i>Egenkapital og gjeld</i>	
Bankinnskudd (EUR 100.000)	800.000	EK	800.000

Vi ser at bankinnskuddet på EUR 100.000 er vurdert til dagskurs pr. 01. desember 20x0:

$$\text{NOK } 8 * \text{EUR } 100.000 = 800.000$$

Virkelig verdi på VTKen er null på avtaletidspunktet, jamfør tidligere drøfting. Det skjer derfor ingen regnskapsføring av VTKen på dette tidspunktet.

31. desember 20x0

(1) Spotkursen per 31. desember 20x0 er 7,70. Terminkursen er 8,00. Siden spotkursen er lavere enn terminkursen ($8,00 - 7,70 = 0,30$), blir virkelig verdi av VTKen positiv.

Verdiendringen gir samtidig en urealisert valutagevinst. Virkelig verdi og urealisert valutagevinst på kontrakten per 31. desember 20x0 er:

$$\text{NOK } 0,30 * \text{EUR } 100.000 = \text{NOK } 30.000$$

VTKen vurderes til virkelig verdi i balansen. Urealisert valutagevinst føres som en finansinntekt.

(2) Bankinnskuddet vurderes til dagskurs:

$$\text{NOK } 7,7 * \text{EUR } 100.000 = 770.000$$

Verdireduksjonen på NOK 30.000 ($800.000 - 770.000 = 30.000$) føres som en finanskostnad

Den praktiske regnskapsføringen blir da følgende:

VTK (eiendel)	Debet	1)	30.000
Finansinntekt	Kredit	1)	30.000

Bankinnskudd	Kredit	2)	30.000
Finanskostnad	Debet	2)	30.000

Dette gir oss følgende utvalgte resultat- og balanseposter per 31. desember 20x0:

NN Sjømateksport AS – Resultatregnskap per 31.12.20x0

Finansinntekter	30.000
Finanskostnader	<u>30.000</u>
Årsresultat	0

NN Sjømateksport AS – Balanse per 31.12.20x0

<i>Eiendeler</i>		<i>Egenkapital og gjeld</i>	
Bankinnskudd (EUR 100.000)	770.000	EK	800.000
VTK	30.000		

01. mars 20x1

Regnskapsføringen 01. mars 20x1 kan rent praktisk gjøres på mange ulike måter.

Påvirkningen på resultatregnskapet og balansen vil likevel alltid være den samme.

Regnskapsføringen under viser et stilisert, steg- for- steg eksempel på regnskapsføringen 01. mars 20x1. I praksis vil nok mange foretak velge en litt enklere løsning med nettoføringer.

(1) VTKen vurderes til virkelig verdi. Siden spotkursen har økt med NOK 0,10 fra 31. desember 20x0 reduseres verdien på VTKen med følgende:

$$\text{NOK } 0,10 * \text{EUR } 100.000 = \text{NOK } 10.000$$

Det urealiserte valutatapet føres som en finanskostnad.

(2) Bankinnskuddet vurderes til dagskurs:

$$\text{NOK } 7,8 * \text{EUR } 100.000 = 780.000$$

Verdiøkningen på NOK 10.000 (780.000-770.000=10.000) føres som en finansinntekt

(3) NN Sjømateksport AS gjør opp forwardkontrakten, og selger EUR 100.000 til banken til en kurs på 8. Samlet utgjør dette:

$$\text{NOK } 8 * \text{EUR } 100.000 = \text{NOK } 800.000$$

Dette gir en valutagevinst på følgende:

$$\text{NOK } 800.000 - \text{NOK } 780.000 = \text{NOK } 20.000$$

Valutagevinsten på NOK 20.000 føres som en finansinntekt.

(4) VTKen føres ut av balansen med motpost i finanskostnad.

Den praktiske regnskapsføringen blir da følgende:

VTK (eiendel)	Kredit	1)	10.000
Finanskostnad	Debet	1)	10.000
Bankinnskudd	Debet	2)	10.000
Finansinntekt	Kredit	2)	10.000
Bankinnskudd	Kredit	3)	780.000
			(EUR 100.000)
Bankinnskudd	Debet	3)	800.000
Finansinntekt	Kredit	3)	20.000
VTK (eiendel)	Kredit	4)	20.000
Finanskostnad	Debet	4)	20.000

Dette gir oss følgende utvalgte resultat- og balanseposter per 01. mars 20x0:

NN Sjømateksport AS – Resultatregnskap per 01.03.20x1

Finansinntekter	30.000
Finanskostnader	<u>30.000</u>
Perioderesultat	0

NN Sjømateksport AS – Balanse per 01.03.20x1

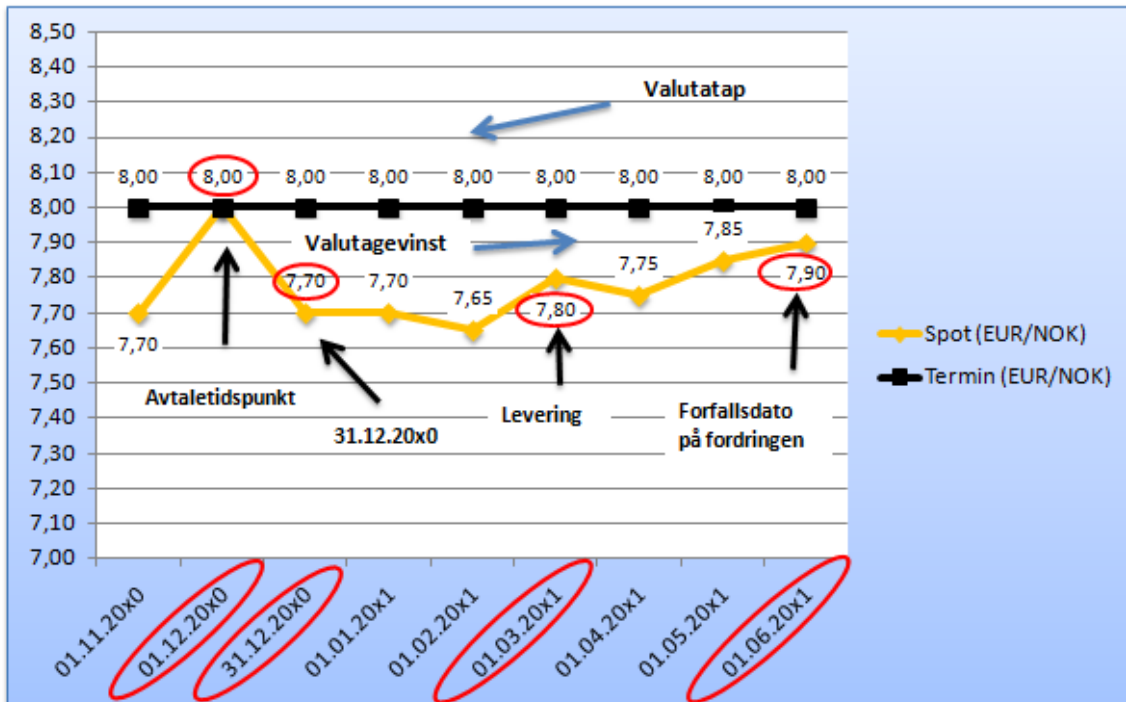
<i>Eiendeler</i>		<i>Egenkapital og gjeld</i>	
Bankinnskudd (NOK)	800.000	EK	800.000

Vedlegg 2: Eksempel på praktisk regnskapsføring ved kontantstrømsikring

Den praktiske regnskapsføringen ved kontantstrømsikring kan illustreres ved å bygge videre på eksemplet med NN Sjømateksport AS fra tidligere. La oss anta følgende:

- NN Sjømateksport AS har per 01. desember 20x0 et rimelig sikkert salg på og levering av 20 tonn fersk laks til en utenlandsk kunde om 3 måneder (01. mars 20x1).
- Vederlaget for fisken er EUR 100.000, og det skal gis 3 måneder kredittid med utgangspunkt i leveringsdato (01. mars 20x1). Forfallsdato for fordringen er 01. juni 20x1.
- NN Sjømateksport AS frykter at kursen på EUR vil falle i tiden frem mot forfallstidspunkt (01. juni 20x1), og velger å sikre seg mot denne eksponeringen med en 6 måneders VTK. Kontrakten inngås 01. desember 20x0. Termindato er 01. juni 20x1.
- VTKens pålydende er EUR 100.000. Når VTKen inngås er spotkursen på EUR/NOK 8,00. Terminkursen er på EUR/NOK 8,00
- Per 31. desember 20x0 er spotkursen på EUR/NOK 7,70
- Per 01. mars 20x1 er spotkursen på EUR/NOK 7,80
- Per 01. juni 20x1 er spotkursen på EUR/NOK 7,90
- Av vesentlighetshensyn benyttes spotkursen for å beregne virkelig verdi av VTKen.
- Sikringen er 100% effektiv.
- NN Sjømateksport AS rapporterer etter ROR.
- Foretaket avslutter regnskapet periodevis 31.12.20x0, 01.03.20x1 og 01.06.20x1.
- Eksemplet ser bort fra skatt.

Ovennevnte informasjon kan fremstilles grafisk på følgende måte:

Dette gir oss følgende grunnleggende implikasjoner for regnskapsføringen:

- Eksportøren ønsker å sikre en rimelig sikker fremtidig innbetaling om 6 måneder. Sikringskategorien er følgelig en *kontantstrømsikring*.
- *Sikringsobjektet* er den fremtidige innbetalingen på EUR 100.000.
- *Sikringsinstrumentet* er VTKen.
- Risikoen er en *valutarisiko*.
- Transaksjonstidspunktet for fiskesalget er når fisken leveres, altså 01. mars 20x1.
- Transaksjonstidspunktet for innbetalingen er 01. juni 20x1.

NN Sjømateksport AS tre ulike fire alternativer for regnskapsføringen av denne kontantstrømstrømsikringen. Dersom foretaket følger standardens nr. A11, kan foretaket følge den IFRS- inspirerte løsningen i alternativ 1, eventuelt benytte løsningene basert på tidligere norsk praksis i alternativ 2a og 2b. En løsning fullt ut etter IAS 39 er også et alternativ, men blir ikke behandlet nærmere i denne studien.

Alternativ 1

01. desember 20x0:

Virkelig verdi på VTKen (sikringsinstrumentet) er null på avtaletidspunktet, jamfør tidligere drøfting. Sikringsobjektet skal ikke regnskapsføres før transaksjonstidspunktet om 6 måneder. Per 01. desember 20x0 vil dermed kontantstrømsikringen ikke ha noen innvirkning på verken resultat eller balanse.

31. desember 20x0:

(1) Spotkursen per 31. desember 20x0 er 7,70. Terminkursen er 8,00. Siden spotkursen er lavere enn terminkursen ($8,00 - 7,70 = 0,30$), blir virkelig verdi av VTKen positiv.

Verdiendringen gir samtidig en urealisert valutagevinst. Virkelig verdi og urealisert valutagevinst på kontrakten per 31. desember 20x0 er:

$$\text{NOK } 0,30 * \text{EUR } 100.000 = \text{NOK } 30.000$$

VTKen vurderes til virkelig verdi i balansen. Den urealiserte gevinsten regnskapsføres midlertidig i annen egenkapital.

Den praktiske regnskapsføringen blir dermed følgende:

VTK (eiendel)	Debet	1)	30.000
Annen egenkapital	Kredit	1)	30.000

Vi ser at sikringsforholdet kun berører balanseposter. Resultatregnskapet for 20x0 påvirkes dermed ikke av sikringsforholdet.

Dette gir oss følgende utvalgte balanseposter per 31. desember 20x0:

NN Sjømateksport AS – Balanse per 31.12.20x0			
Eiendeler		Egenkapital og gjeld	
VTK	30.000	Annen egenkapital	30.000

Føringen mot annen egenkapital gjør at utbyttegrunnlaget øker med *NOK 30.000*, jamfør asl. § 8-1.

01. mars 20x1:

(1) Fisken leveres kunden. Spotkursen per 01. mars 20x1 er 7,80. Kundefordringen balanseføres i tråd med transaksjonsprinsippet, med motpost i salgsinntekt, til følgende verdi:

$$\text{NOK } 7,80 * \text{EUR } 100.000 = \text{NOK } 780.000$$

(2) Spotkursen har økt med 0,10 fra 31. desember 20x0 til 01. mars 20x1 ($7,80 - 7,70 = 0,10$). VTKens virkelige verdi reduseres derfor med følgende:

$$\text{NOK } 0,10 * \text{EUR } 100.000 = \text{NOK } 10.000$$

Den tidligere urealiserte valutagevinsten midlertidig ført i annen egenkapital, reduseres dermed med tilsvarende.

Merk at selv om spotkursen har økt, er terminkursen fortsatt er høyere enn spotkursen ($8,00 - 7,80 = 0,20$). Virkelig verdi på VTKen per 01. mars 20x1 blir derfor følgende:

$$\text{NOK } 0,20 * \text{EUR } 100.000 = \text{NOK } 20.000$$

Den praktiske regnskapsføringen blir da følgende:

Kundefordringer	Debet	1)	780.000
Salgsinntekt	Kredit	1)	780.000
VTK (eiendel)	Kredit	2)	10.000
Annen egenkapital	Debet	2)	10.000

Merk at selv om *salgstransaksjonen* i dette tilfellet har skjedd, altså at varene er levert kunden, er det enda tre måneder til *kontantstrømmen* som sikres, altså innbetalingen fra kunden, skjer. Per 01. mars 20x1 påvirker sikringsforholdet dermed kun balanseposter. Virkningen på resultatregnskapet skyldes salgstransaksjonen.

Dette gir oss følgende utvalgte resultat- og balanseposter per 01. mars 20x1:

NN Sjømateksport AS – Resultatregnskap per 01.03.20x1

Salgsinntekter	<u>780.000</u>
Perioderesultat	780.000

For enkelhets skyld antar vi at perioderesultatet tilsvarer salgsinntektene. Resultatet overføres i sin helhet annen egenkapital.

NN Sjømateksport AS – Balanse per 01.03.20x1

<i>Eiendeler</i>		<i>Egenkapital og gjeld</i>	
Kundefordringer	780.000	Annen egenkapital	800.000
VTK	20.000		

01. juni 20x1:

Regnskapsføringen 01. juni 20x1 kan rent praktisk gjøres på mange ulike måter. Påvirkningen på resultatregnskapet og balansen vil likevel alltid være den samme. Regnskapsføringen under viser et stilisert, steg- for- steg eksempel på regnskapsføringen 01. juni 20x1. I praksis vil nok mange foretak velge en litt enklere løsning med nettoføringer.

(1) Spotkursen per 01. juni 20x1 er 7,90. Spotkursen har dermed økt med 0,10 fra 01. mars 20x1 til 01. juni 20x1 ($7,90 - 7,80 = 0,10$). VTKens virkelige verdi reduseres derfor med følgende:

$$\text{NOK } 0,10 * \text{EUR } 100.000 = \text{NOK } 10.000$$

Den tidligere urealiserte valutagevinsten midlertidig ført i annen egenkapital, reduseres dermed med tilsvarende.

Merk at selv om spotkursen har økt, er terminkursen fortsatt er høyere enn spotkursen ($8,00 - 7,90 = 0,10$). Virkelig verdi på VTKen per 01. juni 20x1 blir derfor følgende:

$$\text{NOK } 0,10 * \text{EUR } 100.000 = \text{NOK } 10.000$$

(2) Kunden innbetaler EUR 100.000 til NN Sjømateksport AS. Siden spotkursen på tidspunktet er 7,90, blir verdien av innbetalingen følgende:

$\text{NOK } 7,90 * \text{EUR } 100.000 = 790.000$

Siden fordringen var balanseført til *NOK 780.000*, gir dette en valutagevinst på *NOK 10.000*.

Valutagevinsten på *NOK 10.000* føres som en finansinntekt.

(3) NN Sjømateksport AS gjør opp forwardkontrakten, og selger *EUR 100.000* (som kunden har innbetalt) til banken til en kurs på 8. Samlet utgjør dette:

$\text{NOK } 8 * \text{EUR } 100.000 = \text{NOK } 800.000$

Dette gir en valutagevinst på følgende:

$\text{NOK } 800.000 - \text{NOK } 790.000 = \text{NOK } 10.000$

Valutagevinsten på *NOK 10.000* føres som en finansinntekt.

(4) VTKen og den midlertidige føringen mot annen egenkapital føres ut av balansen. Merk at de tidligere urealiserte gevinstene midlertidig ført i annen egenkapital nå er realisert.

Den praktiske regnskapsføringen blir da følgende:

VTK (eiendel)	Kredit	1)	10.000
Annen egenkapital	Debet	1)	10.000
Bankinnskudd	Debet	2)	790.000
			(EUR 100.000)
Kundefordringer	Kredit	2)	780.000
Finansinntekt	Kredit	2)	10.000
Bankinnskudd	Kredit	3)	790.000
			(EUR 100.000)
Bankinnskudd	Debet	3)	800.000
Finansinntekt	Kredit	3)	10.000
VTK (eiendel)	Kredit	4)	10.000

01. mars 20x1:

(1) Fisken leveres kunden. Spotkursen per 01. mars 20x1 er 7,80. Kundefordringen balanseføres i tråd med transaksjonsprinsippet, med motpost i salgsinntekt, til følgende verdi:

$$\text{NOK } 7,80 * \text{EUR } 100.000 = \text{NOK } 780.000$$

Den praktiske regnskapsføringen blir da følgende:

Kundefordringer	Debet	1)	780.000
Salgsinntekt	Kredit	1)	780.000

Merk at selv om *salgstransaksjonen* i dette tilfellet har skjedd, altså at varene er levert kunden, er det enda tre måneder til *kontantstrømmen* som sikres, altså innbetalingen fra kunden, skjer. Per 01. mars 20x1 påvirker sikringsforholdet dermed kun balanseposter. Virkningen på resultatregnskapet skyldes salgstransaksjonen.

Dette gir oss følgende utvalgte resultat- og balanseposter per 01. mars 20x1:

NN Sjømateksport AS – Resultatregnskap per 01.03.20x1

Salgsinntekter	<u>780.000</u>
Perioderesultat	780.000

For enkelhets skyld antar vi at perioderesultatet tilsvarer salgsinntektene. Resultatet overføres i sin helhet annen egenkapital.

NN Sjømateksport AS – Balanse per 01.03.20x1

Eiendeler		Egenkapital og gjeld	
Kundefordringer	780.000	Annen egenkapital	780.000

01. juni 20x1:

Regnskapsføringen 01. juni 20x1 kan rent praktisk gjøres på mange ulike måter. Påvirkningen på resultatregnskapet og balansen vil likevel alltid være den samme. Regnskapsføringen under viser et stilisert, steg- for- steg eksempel på regnskapsføringen 01. juni 20x1. I praksis vil nok mange foretak velge en litt enklere løsning med nettoføringer.

(1) Kunden innbetaler *EUR 100.000* til NN Sjømateksport AS. Siden spotkursen på tidspunktet er *7,90*, blir verdien av innbetalingen følgende:

$$\text{NOK } 7,90 * \text{EUR } 100.000 = 790.000$$

Siden fordringen var balanseført til *NOK 780.000*, gir dette en valutagevinst på *NOK 10.000*. Valutagevinsten på *NOK 10.000* føres som en finansinntekt.

(2) NN Sjømateksport AS gjør opp forwardkontrakten, og selger *EUR 100.000* (som kunden har innbetalt) til banken til en kurs på *8*. Samlet utgjør dette:

$$\text{NOK } 8 * \text{EUR } 100.000 = \text{NOK } 800.000$$

Dette gir en valutagevinst på følgende:

$$\text{NOK } 800.000 - \text{NOK } 790.000 = \text{NOK } 10.000$$

Valutagevinsten på *NOK 10.000* føres som en finansinntekt.

Den praktiske regnskapsføringen blir da følgende:

Bankinnskudd	Debet	1)	790.000
			(EUR 100.000)
Kundefordringer	Kredit	1)	780.000
Finansinntekt	Kredit	1)	10.000
Bankinnskudd	Kredit	2)	790.000
			(EUR 100.000)
Bankinnskudd	Debet	2)	800.000

Finansinntekt	Kredit	2)	10.000
---------------	--------	----	--------

Dette gir oss følgende utvalgte resultat- og balanseposter per 01. juni 20x1:

NN Sjømateksport AS – Resultatregnskap per 01.06.20x1

Finansinntekter	<u>20.000</u>
Perioderesultat	20.000

For enkelhets skyld antar vi at perioderesultatet tilsvarer finansinntektene. Resultatet overføres i sin helhet annen egenkapital.

NN Sjømateksport AS – Balanse per 01.06.20x1

<i>Eiendeler</i>		<i>Egenkapital og gjeld</i>	
Bankinnskudd	800.000	Annen egenkapital	800.000

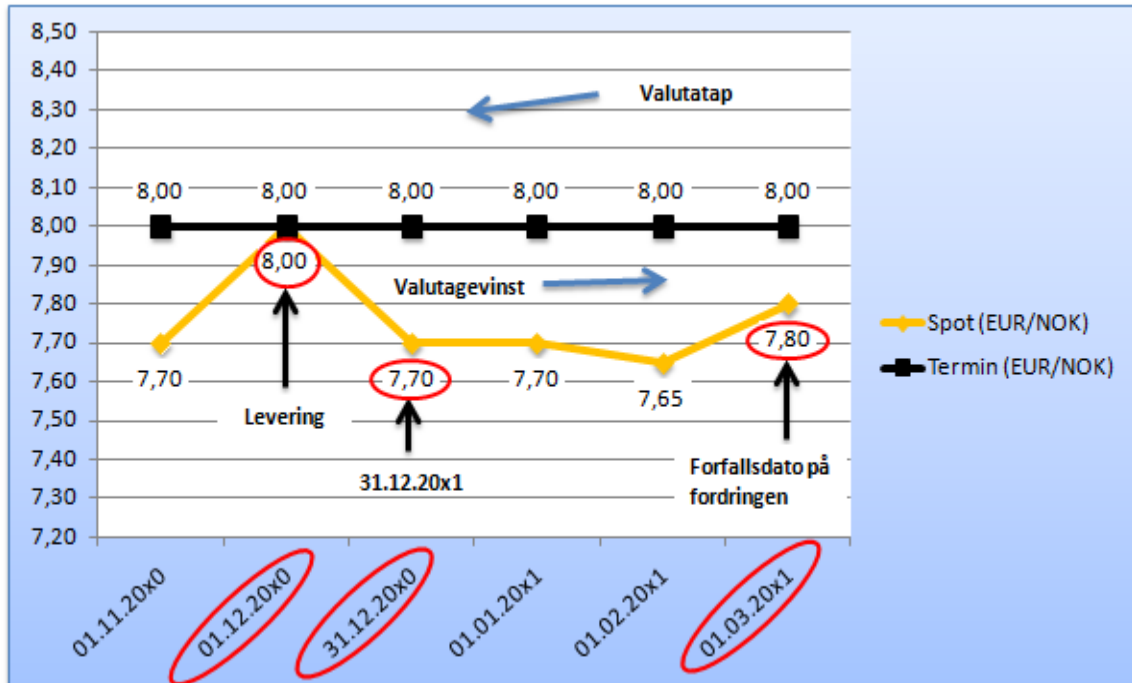
Vi ser dermed at sikringsforholdet verken påvirker resultatregnskapet eller balansen før innbetalingen fra kunden skjer. Dersom foretaket ikke hadde benyttet seg av VTKen, hadde både periodens resultat og bankinnskuddet vært *NOK 10.000* lavere.

Vedlegg 3: Eksempel på praktisk regnskapsføring ved verdisikring

Den praktiske regnskapsføringen ved verdisikring kan illustreres ved å bygge videre på eksemplet med NN Sjømateksport AS fra tidligere. Vi antar følgende:

- 01. desember 20x0 selger og leverer NN Sjømateksport AS 20 tonn fersk laks til en utenlandsk kunde.
- Vederlaget for fisken er EUR 100.000, og det gis 3 måneder kredittid med utgangspunkt i leveringsdato (01. desember 20x1). Forfallsdato for fordringen er 01. mars 20x1. Sjømateksportøren regnskapsfører fordringen 01. desember 20x0.
- NN Sjømateksport AS frykter at kursen på EUR vil falle i tiden frem mot forfallstidspunktet for fordringen, og velger å sikre seg mot denne eksponeringen med en 3 måneders VTK. Kontrakten inngås 01. desember 20x0. Termindato er 01. mars 20x1.
- VTKens pålydende er EUR 100.000. Når VTKen inngås er spotkursen på EUR/NOK 8,00. Terminkursen er på EUR/NOK 8,00.
- Per 31. desember 20x0 er spotkursen på EUR/NOK 7,70.
- Per 01. mars 20x1 er spotkursen på EUR/NOK 7,80.
- Av vesentlighetshensyn benyttes spotkursen for å beregne virkelig verdi av VTKen.
- Sikringen er 100% effektiv.
- NN Sjømateksport AS rapporterer etter ROR.
- Foretaket avslutter regnskapet periodevis 31.12.20x0 og 01.03.20x1.
- Eksemplet ser bort fra skatt.

Ovennevnte informasjon kan fremstilles grafisk på følgende måte:

Dette gir oss følgende grunnleggende implikasjoner for regnskapsføringen:

- Eksportøren ønsker å sikre verdien av en eksisterende eiendel (kundefordringen). Sikringskategorien er følgelig en *verdisikring*.
- *Sikringsobjektet* er kundefordringen på EUR 100.000.
- *Sikringsinstrumentet* er VTKen.
- Risikoen er en *valutarisiko*.
- Transaksjonstidspunktet for fiskesalget er når fisken leveres, altså 01. desember 20x0.
- Transaksjonstidspunktet for realisering av terminkontrakten er 01. mars 20x1.

NN Sjømateksport AS har tre ulike alternativer for regnskapsføringen av denne kontantstrømstrømsikringen. Dersom foretaket følger standardens nr. A11, kan foretaket følge løsningen i alternativ 1 og 2a, eventuelt benytte løsningen i alternativ 2b. En løsning fullt ut etter IAS 39 er også et alternativ, men blir ikke behandlet nærmere i denne studien.

Alternativ 1 og 2a

01. desember 20x0:

(1) Fisken leveres kunden. Spotkursen per 01. desember 20x0 er 8,00. Kundefordringen balanseføres, med motpost i salgsinntekt, til virkelig verdi:

$$\text{EUR } 100.000 * \text{NOK } 8,00 = \text{NOK } 800.000$$

Ved inngåelse av VTKen er virkelig verdi null, jamfør tidligere drøfting. VTKen reflekteres derfor ikke verken i resultatregnskapet eller balansen på dette tidspunktet.

Den praktiske regnskapsføringen blir da følgende:

Kundefordring	Debet	1)	800.000
Salgsinntekt	Kredit	1)	800.000

Dette gir oss følgende utvalgte resultat- og balanseposter per 01. desember 20x0:

NN Sjømateksport AS – Resultatregnskap per 01.12.20x0

Salgsinntekter	<u>800.000</u>
Perioderesultat	800.000

For enkelhets skyld antar vi at perioderesultatet tilsvarer salgsinntektene. Resultatet overføres i sin helhet annen egenkapital.

NN Sjømateksport AS – Balanse per 01.12.20x0

<i>Eiendeler</i>		<i>Egenkapital og gjeld</i>	
Kundefordringer	800.000	Annen EK	800.000

31. desember 20x0:

(1) Spotkursen per 31. desember 20x0 er 7,70. Terminkursen er 8,00. Siden spotkursen er lavere enn terminkursen ($8,00 - 7,70 = 0,30$), blir virkelig verdi av VTKen positiv.

Verdiendringen gir samtidig en urealisert valutagevinst. Virkelig verdi og urealisert valutagevinst på kontrakten per 31. desember 20x0 er:

$$\text{NOK } 0,30 * \text{EUR } 100.000 = \text{NOK } 30.000$$

VTKen vurderes til virkelig verdi i balansen. Urealisert valutagevinst føres som en finansinntekt.

(2) Kundefordringen vurderes til virkelig verdi. Siden spotkursen er redusert med NOK 0,30 fra 01. desember 20x0 reduseres verdien på kundefordringen med følgende:

$$\text{NOK } 0,30 * \text{EUR } 100.000 = \text{NOK } 30.000$$

Det urealiserte valutatapet føres som en finanskostnad.

Kundefordringens virkelige verdi per 31. desember 20x0 blir da:

$$\text{EUR } 100.000 * 7,7 \text{ NOK} = \text{NOK } 770.000, \text{ eventuelt } \text{NOK } 800.000 - 30.000 = 770.000$$

Den praktiske regnskapsføringen blir dermed følgende:

VTK (eiendel)	Debet	1)	30.000
Finansinntekt	Kredit	1)	30.000
Kundefordring	Kredit	2)	30.000
Finanskostnad	Debet	2)	30.000

Vi ser at nettovirkningen på resultatet er null. Dette gir oss følgende utvalgte balanseposter per 31. desember 20x0:

NN Sjømateksport AS – Balanse per 31.12.20x0

<i>Eiendeler</i>		<i>Egenkapital og gjeld</i>	
Kundefordringer	770.000	Annen EK	800.000
VTK	30.000		

Annen EK tilsvarer perioderesultatet tilknyttet salgsinntekten 01.12.20x0.

01. mars 20x1:

Regnskapsføringen 01. mars 20x1 kan rent praktisk gjøres på mange ulike måter.

Påvirkningen på resultatregnskapet og balansen vil likevel alltid være den samme.

Regnskapsføringen under viser et stilisert, steg- for- steg eksempel på regnskapsføringen 01. juni 20x1. I praksis vil nok mange foretak velge en litt enklere løsning med nettoføringer.

(1) VTKen vurderes til virkelig verdi. Siden spotkursen har økt med NOK 0,10 fra 31. desember 20x0 reduseres verdien på VTKen med følgende:

$$\text{NOK } 0,10 * \text{EUR } 100.000 = \text{NOK } 10.000$$

Det urealiserte valutatapet føres som en finanskostnad.

(2) Kundefordringen vurderes til virkelig verdi. Siden spotkursen har økt med NOK 0,10 fra 31. desember 20x0 økes verdien på kundefordringen med følgende:

$$\text{EUR } 100.000 * \text{NOK } 0,1 = \text{NOK } 10.000$$

Den urealiserte gevinsten føres som en finansinntekt.

(3) Kunden innbetaler *EUR 100.000* til NN Sjømateksport AS. Siden spotkursen på tidspunktet er *7,80*, blir verdien av innbetalingen følgende:

$$\text{NOK } 7,80 * \text{EUR } 100.000 = 780.000$$

(4) NN Sjømateksport AS gjør opp forwardkontrakten, og selger *EUR 100.000* (som kunden har innbetalt) til banken til en kurs på 8. Samlet utgjør dette:

$$\text{NOK } 8 * \text{EUR } 100.000 = \text{NOK } 800.000$$

Dette gir en valutagevinst på følgende:

$$\text{NOK } 800.000 - \text{NOK } 780.000 = \text{NOK } 20.000$$

Valutagevinsten på *NOK 20.000* føres som en finansinntekt.

(5) VTKen føres ut av balansen med motpost i finanskostnad.

Den praktiske regnskapsføringen blir da følgende:

VTK (eiendel)	Kredit	1)	10.000
Finanskostnad	Debet	1)	10.000
Kundefordring	Debet	2)	10.000
Finansinntekt	Kredit	2)	10.000
Bankinnskudd	Debet	3)	780.000
			(EUR 100.000)
Kundefordring	Kredit	3)	780.000
Bankinnskudd	Kredit	4)	780.000
			(EUR 100.000)
Bankinnskudd	Debet	4)	800.000
Finansinntekt	Kredit	4)	20.000
VTK (eiendel)	Kredit	5)	20.000
Finanskostnad	Debet	5)	20.000

Vi ser at nettovirkningen på resultatet er null. Det viser at endringen i virkelig verdi av VTKen fullt ut motsvarer endringen i virkelig verdi av kundefordringen for den sikrede risikoen.

Dette gir oss følgende utvalgte balanseposter per 01. mars 20x1:

NN Sjømateksport AS – Balanse per 01.03.20x1			
<i>Eiendeler</i>		<i>Egenkapital og gjeld</i>	
Bankinnskudd	800.000	Annen EK	800.000

Alternativ 2b

01. desember 20x0:

(1) Kundefordringen balanseføres til den verdi som reflekterer effekten av sikringen. Kundefordringen vurderes dermed til terminkurs, med motpost i salgsinntekt:

$$\text{NOK } 8 * \text{EUR } 100.000 = \text{NOK } 800.000$$

Den praktiske regnskapsføringen blir da følgende:

Kundefordring	Debet	1)	800.000
Salgsinntekt	Kredit	1)	800.000

Dette gir oss følgende utvalgte resultat- og balanseposter per 01. desember 20x0:

NN Sjømateksport AS – Resultatregnskap per 01.12.20x0

Salgsinntekter	<u>800.000</u>
Perioderesultat	800.000

For enkelhets skyld antar vi at perioderesultatet tilsvarer salgsinntektene. Resultatet overføres i sin helhet annen egenkapital.

NN Sjømateksport AS – Balanse per 01.12.20x0			
<i>Eiendeler</i>		<i>Egenkapital og gjeld</i>	
Kundefordringer	800.000	Annen EK	800.000

31. desember 20x0:

Verdiendringen på sikringsinstrumentet regnskapsføres ikke. Kundefordringen forblir balanseført til den verdien som reflekterer effekten av sikringen. Per 31. desember har derfor sikringsforholdet ingen effekt på verken resultat eller balanse.

Dette gir oss følgende utvalgte balanseposter per 31. desember 20x0:

NN Sjømateksport AS – Balanse per 31.12.20x0			
<i>Eiendeler</i>		<i>Egenkapital og gjeld</i>	
Kundefordringer	800.000	Annen EK	800.000

01. mars 20x1:

(1) Kunden innbetaler *EUR 100.000* til NN Sjømateksport AS. Siden spotkursen på tidspunktet er *7,80*, blir verdien av innbetalingen følgende:

$$\text{NOK } 7,80 * \text{EUR } 100.000 = 780.000$$

Motposten til innbetalingen er kundefordringen. Denne er balanseført til NOK 800.000. Dette gir et valutatap på:

$$\text{NOK } 800.000 - \text{NOK } 780.000 = 20.000$$

Valutatapet føres som en finanskostnad.

(2) NN Sjømateksport AS gjør opp forwardkontrakten, og selger *EUR 100.000* (som kunden har innbetalt) til banken til en kurs på *8*. Samlet utgjør dette:

$$\text{NOK } 8 * \text{EUR } 100.000 = \text{NOK } 800.000$$

Dette gir en valutagevinst på følgende:

$$\text{NOK } 800.000 - \text{NOK } 780.000 = \text{NOK } 20.000$$

Valutagevinsten på *NOK 20.000* føres som en finansinntekt.

Den praktiske regnskapsføringen blir da følgende:

Bankinnskudd	Debet	1)	780.000
			(EUR 100.000)
Kundefordring	Kredit	1)	800.000
Finanskostnad	Debet	1)	20.000
Bankinnskudd	Kredit	2)	780.000
			(EUR 100.000)
Bankinnskudd	Debet	2)	800.000
Finansinntekt	Kredit	2)	20.000

Vi ser at nettovirkningen på resultatet er null. Det viser at endringen i virkelig verdi av VTKen fullt ut motsvarer endringen i virkelig verdi av kundefordringen for den sikrede risikoen.

Dette gir oss følgende utvalgte balanseposter per 01. mars 20x1:

NN Sjømateksport AS – Balanse per 01.03.20x1			
<i>Eiendeler</i>		<i>Egenkapital og gjeld</i>	
Bankinnskudd	800.000	Annen EK	800.000

Kundefordringen er gjort opp, og følgelig ført ut av balansen.

Vedlegg 4: Intervjuguide

INTERVJUGUIDE

Introduksjon: Forklar at alle spørsmålene er knyttet til regnskapsåret 2009. Det er foretakets regnskapsmessige behandling av valutaterminkontrakter i sikringsforhold for dette året vi ønsker å avdekke.

Spørsmål 1

Hadde dere for regnskapsåret 2009 valutaterminkontrakter i sikringsforhold?

➔ *Dersom de ikke forstår hva som menes med "sikringsforhold":*

- Forklar forskjellen mellom sikring og spekulasjon med VTKer.

Spørsmål 2

Hvilken type sikring benyttet dere? Vi tenker her på om dere benyttet verdi- eller kontantstrømsikring.

➔ *Dersom de ikke vet forskjellen på sikringstypene:*

- Forklar forskjellen mellom verdi- og kontantstrømsikring.

Spørsmål 3

Foretok dere for regnskapsåret 2009 sikringsbokføring?

➔ *Dersom de ikke vet hva sikringsbokføring er:*

- Forklar nærmere om sikringsprinsippet og hva sikringsbokføring innebærer.

Spørsmål 4 stilles kun til de foretakene som sier at de foretar sikringsbokføring:

Spørsmål 4

Benyttet dere NRS(F) Finansielle eiendeler og forpliktelser i forbindelse med den regnskapsmessige behandlingen av sikringsforholdet?

➔ *Dersom ja:*

- Hvilket alternativ for sikringsbokføring benyttet dere?
  - *Dersom de ikke vet hva de ulike alternativene er:*
    - Forklar nærmere hva hvert alternativ innebærer

Spørsmål 5

Hvordan vurderte dere urealiserte valutaterminkontrakter? Vi tenker her på hvilke vurderingsregler (dagskurs, LVP) dere benyttet.

Spørsmål 6

Dersom dere for regnskapsåret 2009 sikret balanseposter med en VTK, ble disse sikrede balansepostene vurdert til terminkurs i balansen?

➔ *Dersom de ikke forstår eller vet hva "terminkurs" innebærer:*

- Forklar nærmere og gi praktiske eksempler. Utdyp hvordan denne løsningen avviker fra de generelle vurderingsreglene for omløpsmidler.

Spørsmål 7

Klassifiserte dere valutagevinst/ valutatap (agio/ disagio) knyttet til VTKen/ sikringsforholdet som driftspost eller finanspost?

Vedlegg 5: Datasett/ resultater ROR-foretak

Foretak	Kilde	Hvilke regnskapsregler benyttes?	Hvilken type sikring benyttes?	Foretas sikringsbokføring?
J ROR	Årsrapport og intervju ROR	ROR	Verdisikring	Ja
N ROR	Årsrapport og intervju ROR	ROR	Både verdi og kontantstrømsikring	Ja
T ROR	Årsrapport og intervju ROR	ROR	Verdisikring	Ja
X ROR	Årsrapport	ROR	Verdisikring	Ja
Y ROR	Årsrapport	ROR	Verdisikring	Ja
V ROR	Årsrapport	ROR	Verdisikring	Ja
W ROR	Årsrapport	ROR	Verdisikring	Ja
A ROR	Årsrapport	ROR	Verdisikring	Fremgår ikke av årsrapporten
K ROR	Årsrapport og intervju ROR	ROR	Verdisikring	Ja
L ROR	Årsrapport og intervju ROR	ROR	Verdisikring	Ja
M ROR	Årsrapport og intervju ROR	ROR	Både verdi og kontantstrømsikring	Ja
Q ROR	Årsrapport og intervju ROR	ROR	Både verdi og kontantstrømsikring	Ja
B ROR	Årsrapport og intervju ROR	ROR	Kombinasjon av verdi- og kontantstrømsikring ("blokk")	Nei
I ROR	Årsrapport	ROR	Kombinasjon av verdi- og kontantstrømsikring ("blokk")	Ja
O ROR	Årsrapport og intervju ROR	ROR	Kombinasjon av verdi- og kontantstrømsikring ("blokk")	Ja
R ROR	Årsrapport og intervju ROR	ROR	Kombinasjon av verdi- og kontantstrømsikring ("blokk")	Nei
F ROR	Årsrapport	ROR	Fremgår ikke av årsrapporten	Fremgår ikke av årsrapporten
H ROR	Årsrapport	ROR	Fremgår ikke av årsrapporten	Fremgår ikke av årsrapporten
D ROR	Årsrapport	ROR	Både verdi- og kontantstrømsikring	Fremgår ikke av årsrapporten
E ROR	Årsrapport	ROR	Fremgår ikke av årsrapporten	Ja
G ROR	Årsrapport	ROR	Fremgår ikke av årsrapporten	Fremgår ikke av årsrapporten
P ROR	Årsrapport	ROR	Fremgår ikke av årsrapporten	Fremgår ikke av årsrapporten
S ROR	Årsrapport	ROR	Fremgår ikke av årsrapporten	Fremgår ikke av årsrapporten
U ROR	Årsrapport	ROR	Fremgår ikke av årsrapporten	Ja
C ROR	Årsrapport og intervju ROR	ROR	Har ikke VTK i sikringsforhold	Har ikke VTK i sikringsforhold

Foretak	Hva klassifiseres agio/ disagio knyttet til sikringsforholdet som?	Hvordan vurderes urealiserte VTK?
J ROR	Finanspost	Virkelig verdi
N ROR	Finanspost	Ved kontantstrømsikring: Virkelig verdi. Ved verdssikring: Verdiendring regnskapsføres ikke
T ROR	Finanspost	Verdiendring regnskapsføres ikke
X ROR	Fremgår ikke av årsrapporten	Verdiendring regnskapsføres ikke
Y ROR	Fremgår ikke av årsrapporten	Verdiendring regnskapsføres ikke
V ROR	Finanspost	Verdiendring regnskapsføres ikke
W ROR	Finanspost	Verdiendring regnskapsføres ikke
A ROR	Finanspost	Virkelig verdi
K ROR	Finanspost	Virkelig verdi
L ROR	Finanspost	Virkelig verdi
M ROR	Finanspost	Ved kontantstrømsikring: Virkelig verdi. Ved verdssikring: Verdiendring regnskapsføres ikke
Q ROR	Finanspost	Virkelig verdi (både ved verdi- og kontantstrømsikring)
B ROR	Driftspost	Virkelig verdi
I ROR	Finanspost	Virkelig verdi
O ROR	Driftspost	Virkelig verdi
R ROR	Driftspost	Virkelig verdi
F ROR	Finanspost	Virkelig verdi
H ROR	Finanspost	Virkelig verdi
D ROR	Fremgår ikke av årsrapporten	Fremgår ikke av årsrapporten
E ROR	Finanspost	Fremgår ikke av årsrapporten
G ROR	Finanspost	Fremgår ikke av årsrapporten
P ROR	Fremgår ikke av årsrapporten	Fremgår ikke av årsrapporten
S ROR	Fremgår ikke av årsrapporten	Fremgår ikke av årsrapporten
U ROR	Fremgår ikke av årsrapporten	Fremgår ikke av årsrapporten
C ROR	Har ikke VTK i sikringsforhold	Har ikke VTK i sikringsforhold

Foretak	Presenteres urealiserte VTK på en egen linje i balansen?	Vurderes sikrede balanseposter til terminkurs?	Nevnes siktingsforholdet i noter?	Tilfredstilles eksplisitte krav til noter?
J ROR	Nei	Nei	Ja (SN)	Se drøfting
N ROR	Nei	Ja (ved verdiskring)	Ja (PN og SN)	Se drøfting
T ROR	Nei	Ja	Ja (PN)	Se drøfting
X ROR	Nei	Ja	Ja (PN)	Se drøfting
Y ROR	Nei	Ja	Ja (PN)	Se drøfting
V ROR	Nei	Ja	Ja (SN)	Se drøfting
W ROR	Nei	Ja	Ja (PN)	Se drøfting
A ROR	Nei	Nei	Ja (PN og SN)	Se drøfting
K ROR	Ja	Nei	Ja (SN)	Se drøfting
L ROR	Nei	Nei	Ja (PN og SN)	Se drøfting
M ROR	Nei	Ja (ved verdiskring)	Nei	Se drøfting
Q ROR	Nei	Nei	Ja (SN)	Se drøfting
B ROR	Nei	Nei	Ja (PN)	Se drøfting
I ROR	Ja	Nei	Ja (PN og SN)	Se drøfting
O ROR	Nei	Nei	Ja (SN)	Se drøfting
R ROR	Nei	Nei	Ja (SN)	Se drøfting
F ROR	Nei	Nei	Ja (PN)	Se drøfting
H ROR	Nei	Nei	Ja (SN)	Se drøfting
D ROR	Nei	Fremgår ikke av årsrapporten	Ja (PN)	Se drøfting
E ROR	Nei	Fremgår ikke av årsrapporten	Ja (PN)	Se drøfting
G ROR	Nei	Fremgår ikke av årsrapporten	Ja (SN)	Se drøfting
P ROR	Nei	Fremgår ikke av årsrapporten	Nei	Se drøfting
S ROR	Nei	Fremgår ikke av årsrapporten	Ja (SN)	Se drøfting
U ROR	Nei	Fremgår ikke av årsrapporten	Ja (PN)	Se drøfting
C ROR	Har ikke VTK i siktingsforhold	Har ikke VTK i siktingsforhold	Har ikke VTK i siktingsforhold	Har ikke VTK i siktingsforhold

Foretak	Nevnes sikringsforholdet i årsberetning?	Tilfredsstilles eksplisitte krav til årsberetning?	Tilsvare alternativ for sikringsbokføring i NRS (F) Finansielle eiendeler og forpliktelser
J ROR	Ja	Ja	Verdiskring 1/ 2a
N ROR	Ja	Ja	Verdiskring 2b og kontantstrømsikring 1
T ROR	Ja		Verdiskring 2b
X ROR	Nei	Nei *	Verdiskring 2b
Y ROR	Nei	Nei *	Verdiskring 2b
V ROR	Nei	Nei *	Verdiskring 2b
W ROR	Ja	Ja	Verdiskring 2b
A ROR	Ja	Ja	Verdiskring 1/ 2a
K ROR	Ja	Ja	Verdiskring 1/ 2a
L ROR	Nei	Nei *	Verdiskring 1/ 2a
M ROR	Ja	Ja	Verdiskring 2b og kontantstrømsikring 1
Q ROR	Ja	Ja	Verdiskring 1/ 2a og kontantstrømsikring 1
B ROR	Nei	Nei *	Kan ikke kategoriseres (benytter "blokkering")
I ROR	Ja	Ja	Kan ikke kategoriseres (benytter "blokkering")
O ROR	Ja	Ja	Kan ikke kategoriseres (benytter "blokkering")
R ROR	Nei	Nei *	Kan ikke kategoriseres (benytter "blokkering")
F ROR	Nei	Nei *	Kan ikke kategoriseres (men vurderer VTK til virkelig verdi)
H ROR	Nei	Nei *	Kan ikke kategoriseres (men vurderer VTK til virkelig verdi)
D ROR	Ja	Ja	Kan ikke kategoriseres (gir ikke nok opplysninger i årsrapporten)
E ROR	Ja	Ja	Kan ikke kategoriseres (gir ikke nok opplysninger i årsrapporten)
G ROR	Ja	Ja	Kan ikke kategoriseres (gir ikke nok opplysninger i årsrapporten)
P ROR	Ja	Ja	Kan ikke kategoriseres (gir ikke nok opplysninger i årsrapporten)
S ROR	Ja	Ja	Kan ikke kategoriseres (gir ikke nok opplysninger i årsrapporten)
U ROR	Nei	Nei *	Kan ikke kategoriseres (gir ikke nok opplysninger i årsrapporten)
C ROR	Har ikke VTK i sikringsforhold	Har ikke VTK i sikringsforhold	Har ikke VTK i sikringsforhold
A GRSS	Nei	Ja	Foretar ikke sikringsbokføring
C GRSS	Nei	Ja	Foretar ikke sikringsbokføring

	Nevnes Foretak sikringsforholdet i noter?	Tilfredsstilles eksplisitte krav noter?	Nevnes i årsberetning?	Tilfredsstilles eksplisitte krav til årsberetning?	Tilsvarende alternativ for sikringsbøker i NRS (F) Finansielle eiendeler og forpliktelser				
A GRSS	Ja (PN)	Ja	Nei	Ja	Foretar ikke sikringsbøker				
C GRSS	Ja (PN og SN)	Ja	Nei	Ja	Foretar ikke sikringsbøker				
D GRSS	Ja (PN og SN)	Ja	Nei	Ja	Foretar ikke sikringsbøker				
E GRSS	Ja (SN)	Ja	Nei	Ja	Foretar ikke sikringsbøker				
F GRSS	Ja (PN og SN)	Ja	Ja	Ja	Foretar ikke sikringsbøker				
H GRSS	Ja (PN og SN)	Ja	Ja	Ja	Foretar ikke sikringsbøker				
J GRSS	Ja (PN og SN)	Ja	Nei	Ja	Foretar ikke sikringsbøker				
B GRSS	Nei	Se drøfting	Ja	Ja	Foretar ikke sikringsbøker				
G GRSS	Nei	Se drøfting	Ja	Ja	Foretar ikke sikringsbøker				
I GRSS	Nei	Se drøfting	Ja	Ja	Foretar ikke sikringsbøker				